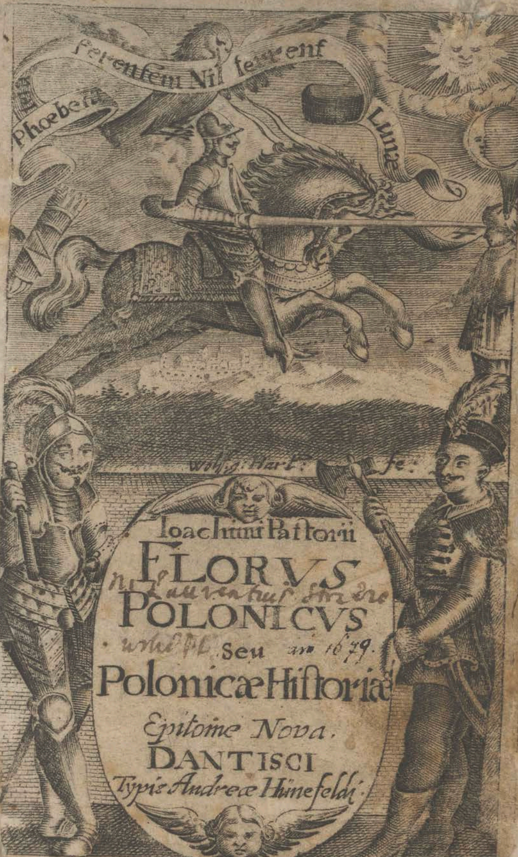

Lunæ
Ioachimi Paſtorii
FLORVS
POLONICVS
Seu
Polonicæ Hiſtoriæ
Epitome Nova.
DANTISCI
Typis Andreæ Hünefeldi.

Clarissimus et adm Rndus Laurentius Krze
zowski I. U. D. C. S. F. C. Praepositus Plocien
Eccl[es]iae Kuesiensi S. Andreae Apli dona-
vit A. D. 1677

VIRTUTIS JUXTA ET STEMMATIS
ornamentis Illustri
PETRO de LACHOWCE SIENIUTÆ
Cobelini, Plessoviæ, Zdunorum
&c. &c. Domino S.

NOn mihi sollicitè, ut arbitror, dicenda causa est, cur libellum hunc Tibi, Illustris Domine, dedicatum veniam. Historia gentis Polonæ est, cujus Te proceribus pridem & Natalium & fortunæ tuæ splendor inseruit. Concinnata est â me, qui jam pridem Domui Tuæ adeò sanctis innexus autoramentis vivo; ut quicquid præcipuè charum habeo, illi jure præ cæteris debere videar. Adde quod primus ista scribendi impetus ferè mihi ex Te natus est, cujus dum adolescentiam olim ad amplissimæ fortunæ regimen aptari considerarem, cupiditas incessit efficiendi, ut ab iisdem vivendi virtutumq; acciperes exempla, â quibus vitam ipsam hausisses. Nimirum â Majoribus Tuis: quorum ego antiquæ decora & res præclarè gestas Tibi coràm sæpius memorasse non contentus, nunc en publico in literati orbis theatro compendio traditas exhibeo. Leges hîc subinde *Conarscios, Firlejos, Sborovios*; quorum omnium ut sangvis es, sic virtutes imitari contendis. Et Paterni nominis plura haberes monumenta, si Russorum rebus di-

cendis idonea se ingenia applicuissent. Sed infeliciores hîc illi Polonis, qvibus in Majorum regredientibus tempora, saltem aliqvot seculorum ratio utcumqve constat. Nam antiqviora itidem vetustas rapuit, à nullo indigenarum, ob communem Septentrioni olim literarum incuriam, transmissa ad posteritatem. Nec exteris memorantur, nisi neglectim & ferè tum tantùm, cum inde suorum gloriæ luminis aliqvid fœnerari conantur. Sed & talia è monumentis illorum eruere non indecori laboris fuerit, & tentârunt qvidam non pænitendo successu: majora tamen prœstituri, si vel libros vel subsidia alia habuissent, qvæ nunc, auctâ literarum luce, nonnullis suppetunt. Nec ego ab his omnibus satis paratus mihi videor, & si essem, juxta tamen ad id negotium longo opus fuerit otio, qvod nunc eqvidem aliis studiis vacanti nimis exiguum suppetit. Majoris tamē inposterum potiundi spe sustentor, qvæ si non fallit, conqvirendis deinceps cæteris, qvæ nostræ ætati propiora ad complementum hujus operis desunt, diligentius incumbam, parique, si valetudo & judicia meliorum voto responderint, conatu proseqvar. Tu interim, Illustris Domine, ista à me accipe, si minus genio suo severioribus aliis placere merentia, Tibi tamen, ut spero, placitura, vel ob Autorem,

ejusq; candidissimũ in gloriam Polonorũ & Tuam affectũ. Vale. *Scribeb. Lugd. Batav.* ineunte anno mill. sexcent. qvadrag. primo, qvem cœptis Tuis auspicatissimum precor

TIBI

addictissimus

JOACHIMUS PASTORIUS *M. D.*

IN

FLORUM POLONICUM,

Eruditissimi & disertissimi Viri,

JOACHIMI PASTORII, Med. Doct.

SLavica dum primis, Pastori, ducis ab annis,
Et Lechi cineres exuviasq; tui,
Et Craci imperium, magni incunabula Regni,
Tanta sub Arctoi sidere nata poli,
Tot formidatos, Bellonæ fulmina, Reges,
Nomina tot, nostris non temeranda modis:
Externum nil Roma legit. Se spectat in illis,
Eloqviumq; operis, materiemq; sui.
Hactenus & solos tantùm mirata Qvirites,
Fassa sibi est populum se reperisse parem.
Et pariter te resq; stupet; dumq; omnia laudat,
Omnia Romanæ sunt, ait, ista manûs.

MARCUS ZUERIUS BOXHORNIUS.

PROOEMIUM.

POlonorum natio, vetustißimis secu-
lis communi Sarmatarum sub no-
mine cognita, postqvam à vasta ho-
rum & non capiente se ampliùs
turbâ discesßit, magis etiam, qvàm antea,
fortitudine Martiisqve operibus enituit. For-
midata semper vicinis remotisqve populis,
multis insuper sat diu dominata, à nullo,
nec Romano qvoqve, qvi Orbi qvondam im-
perare gloriabatur, subacta. Qvin & ipsi
huic, ut expresßis multarum virtutum vestigi-
is, sic qvâdam etiam Genii similitudine com-
parari merita. Qvem à primo ortu, ad bel-
la, & res gerendas ita unicè compositum ha-
buit, ut, exemplo veteris Romæ, literato eti-
am otio nonnisi seriùs assuescere potuerit.
Unde factum, ut, qvemadmodum triumphos
alienos, &, qvæ hos comitari solebat, exter-
nam scribentium industriam, felicibus sem-
per armis arcuit: ita ipsa artium diu negli-
gens & expers, res Majorum & suas non-
nisi memoria ac narratione familiari sciret
traderetve: externis verò gentibus victoriis
potius & irruptionibus, qvàm libris inno-
tesceret. Eqvidem ante Jagellonem paucis-
simos hîc literis eruditos novimus: certè u-
num tantùm, qvi facta suorum posteritati
tradere aggressus sit, Vincentium Cadlubcum;
Virum ob antiqvitatem, laboremqve à nullo

ante

ante tentatum, venerabilem, qvanqvam alicubi Romanæ facundiæ cultu, seculi sui vitio, minus nitescentem. Sed post Jagellonem, institutamqve ab hoc Cracoviæ disciplinarum officinam, subiit major animorum cultura, adeoq; cum renascentium paßim literarum luce crevit, ut & superiori seculo hæc terra tulerit, & nostro etiamnum ferat ingenia, eruditione, inprimis floridâ illâ, & vitæ rebusqve agundis aptiore, ad miraculum usque culta. Nec paucos etiam, qvi res patrias decoris laboribus componerent illustrarentve, ætas hæc posterior profudit: Præter cæteros, qvos silentio hîc veneror, Martinum Cromerum, Varmiensem Antistitem dedit, virum ut loco illustrem, ita nulli historicorum seculi sui secundum, sive peritiam rerum, sive elegantiam Romani sermonis spectes. Qvam utramqve claré ostendunt annales ejus, magnâ industria elaboratum & perpetua laude dignißimum opus.

Enimverò qvia & extat jam rarius, & diffusa orationis profluentiâ grandius est, qvàm ut ab omnibus parari vel legi poßit; inceßit & aliis ante me, & mihi post illos studium, contrahendi, quæ ille operosius diduxit, in compendium, simulqve eadem brevitate, qvæ post illum in Poloniâ acta essent, attexendi. Eam ego operam ante qvadriennium, cum forte à lectione melioris ævi scri-

ptorum recentior essem, aggressus, ad exitum Sigismundi Augusti, qvi ultimus Jagellonidum masculorum fuit, deduxi: magis tamen id, qvicqvid esset, privato qvorundam usui, qvam luci publicæ destinans. Qvam revereri ego, ut par est, semper solitus sum, & , ut sustinere qveat hoc, qvod jam verecundiæ custodiam effringit, maximè metuo. Nimisne formidolosum me ingenium aut tenuitatis conscientia faciat; nescio: sed multos profectò fore censores, multa & hic jam nunc video censuris opportuna: nec temerè forsan repertura veniam apud inhumaniores, & qvibus aliena sugillare volupe est. Multis non placebit ipsa, qvâ maximè placere volui, brevitas; qvòd desiderium alicubi legentis non explebit. Sed forsan idem, si fuissem prolixior, breviorem me voluisset. Ita enim plerumqve præsentia in fastidio: qvæ desideramus, in laude sunt: nec facilè qvid mediocre, utut sit, videtur omnibus. Plures, opinor, brevitatem non culpabunt, sed vellent sejunctam à vitiis suis: obscuritate nempe & inconditâ ex re una in aliam desultatione. Obscuritatis accusatoribus, qvod opponam, non habeo, præter difficultatem rei, maximis etiam ingeniis agnitam. Rarissimis profectò datum, nullo perspicuitatis damno, paucis verbis multa complecti posse. Nec pictor facile parvâ in tabulâ homines sexcen-

tos æqvè expressos & cuivis oculo obvios dederit, qvàm si singulis tabulis singulos depingat. Et qvis credat nuce inclusum Magni Homeri opus, æqvè facile legi fuisse, qvàm aliqvot arborum corticibus descriptum? Jam compagem scripti, si alicubi solutior videbitur, argumenti itidem ratio meritò defendet. Si Flori aliorumqve exemplo, per bella tantùm vel seditiones domesticas voluissem decurrere, rem unam uno capite tradidisset, fuissetqve sine salebris oratio. Nunc qvia Regum vitam factaqve omnia, certè sciri digniora, memorare decreveram, in eâdem sæpe paginâ de nuptiis & funeribus, de comitiis pugnisqve agendum, trajiciendusqve subinde à Vistula ad Tanaim, à Smolensco Cracoviam stylus fuit. Genus dicendi, qvod secutus sum, non excusabo hìc multis: frustra enim fecero qvi scio, suum cuiqve & esse & placere; & prout qvodqve ex alienis ad suum accesserit, ita æstimari. Castitatis qvidem Romanæ, qvantùm potuit, ratio habita est. Sicubì asperiusculum qvid, aut insolens occurret, damnari non prius velim, qvam Florum atqve inprimis laudatissimum historicorum Tacitum consulueris. Qvi nobiter tum mihi & cum curâ lectus, sua subinde aliqvæ etiàm non qværenti adspersit. Qvod publicè hìc profiteor, ne me aliena pro meis venditare credas, aut procacius aliqva carpas tan-

quam mea. Cæterùm Latinis auribus quanto magis me attemperarem, placuit etiam nomina quædam Polonica nonnihil ad mollitiem Romanam deflectere. Quod quia Cromero quoq; non rarò factitatum, exemplo hujus laudari, saltem excusari merebitur. Sed præter cætera, lacessent hîc, nisi fallor, ungves censorios sententiæ, qvibus scriptum hoc alicubi intertextum cernitur. Aliæ frigidiusculæ, aliæ & loco alieniore insertæ videbuntur. Nec mihi sane omnes placent, jugulassemqve nonnullas, nisi familiares, qvibus minus displicuerant, intercesissent. Qvi iidem, ut meam in aliis etiam severitatem restringerent, in antiqvorum recentiorumqve qvibusdam, laudatis alioqvin, scriptis, nonnulla reperiri ajebant, rigidioribus judiciis minùs satisfactura, nisi prævalida eorum, qvi scripsissent, autoritas, censores timidos, & censendorum vel vitia faceret honesta. Præterea in magnis plerorumqve operibus commodior qvibuscunqve sententiis vel locus vel latebra datur: cum potißimùm sermones aliorum identidem referant, qvi gemmas ejusmodi pronißimè recipiunt, iisdemq; lucis & dant & debent non parùm. Nobis in arcto magis labor fuit, & si qvæ ingenii imbecillitas commisit notari digna, ea in propatulo & ad cujusvis oculi ictum libelli exilitas exponit. Concionem vix unam inserere permi-

si mihi,

si mihi; nec alia, quæ cæteris contigêre, habere licuit adminicula, quibus se erigeret stylus. Quò majori jure, mihi, qui laudem ex his non affecto, veniam saltem deberi censeo. Parvum tu istud, quantumcunque est, liberè licet pronuncies. Tale enim etiam Autori videtur. Nec diversum de hoc credere te jubeat libelli frons, præclaro floridissimi historicorum nomine superba. Nullâ enim æquandæ gloriæ spe, sed solam ob brevitatis similitudinem, quæ alios quoque ad idem faciundum induxit, titulus hic præscriptus est. De fide historiæ, quam alii autores in frontispiciis librorum præstruere sibi conantur, minus mihi laborandum existimo: apud eos inprimis, qui me norunt, hominem ingenio vitæque instituto, à studiis partium alienissimum: Sed & cum religiosè aliorum, quibus fides habetur, vestigia presserim, illorum autoritate adversus falsi suspicionem, tutus, opinor, & certè esse mereor. Vale.

THUANUS

Ultra Vistulam, qui limes est Germaniæ Orientem versus, latè jacent Sarmatiæ, Europæa prima deinde Asiatica, ad Septentrionem porrectæ, quæ Tanai fluvio & Mæotide palude discriminantur. In Europæa Poloniæ regnum situm est, quod etiam citra Vistulam, versus occasum ad Oderam seu Viadrum usq; protenditur, & Pomeraniam ac Prussiam, amplissimas Polonicæ ditionis beneficiarias provincias (quanquam & easdem Imperium Germanicum sibi vindicat,) Poloniam deniq; propriè dictam, à qua toti regno nomen, inter Vistulam & Oderam amplectitur. Totum igitur regnum ab Oderâ ad Vistulam, & à Vistula ad Borysthenem, hodiè Nieperum dictum, à Ponto Euxino ad mare Balticum, ab extremis Lithvanorum finibus ad Moscorum & Suecorum usque limites extenditur.

In Europæa Sarmatiæ spatio maximæ ac frequentissimæ regiones moribus ac linguâ differentes, Polonia, Prussia, Masovia, Samogitia, Livonia, Lithuania, Volhinia, Podolia, in unum fortissimum regni corpus coaluerunt. Polonia, cui à Pole nomen, quod vocabulum planitiem & venationem sonat, eo quod plana majori ex parte provincia & venationibus exercendis opportuna sit, in Majorem & Minorem dividitur, & ab occasu Oderam

habet, & trans Oderam, Germaniam omnium Europæ provinciarum maximam: à meridie Pannonias: ab ortu Lithvaniam respicit. Regio ferax, oppidis ac vicis & castellis freqvens, fluviis crebris irrigua, & adhæc generosâ nobilitate abundans; *qvæ armorum curam ferè cum literis conjungit. Itaqve & regionum visendarum gratiâ, Nobiles ac primores Adolescentes crebrò Lares paternos deserunt, & magnam secum Doctrinæ copiam & optimarum rerum usum non mediocrem, ex peregrinationibus collectum, domum referunt.* Slavicâ Lingvâ *utuntur, ut & in Germaniâ, Boëmi, Silesii & Moravi; à* Sclavis è Roxolaniâ populis *profectâ, qvi* circa Attilæ, Hunnorum Regis, tempora vacuas Vandalorum sedes occupasse, & in interiorem Germaniam victricia arma intulisse memorantur. *Ab iis, ut genus, sic lingva propagata, hodiè qvam latißimè per Septentrionem & Orientem patet: eâq; ferè, præter eos, qvos dixi, Vindæ, Baltico mari vicinæ gentes, Pomerani, Lusatii, Roxolani, Mosci, qvorum non solùm in Europâ, sed etiam in Asiâ latißimum est Imperium, Circassii etiam Qvinqvemontani ad Pontum habitantes, Rasciani, Mæsii, Serviani, Bulgari, Bosnenses in Illyrico, Dalmatæ, Istri, Carniolani ac denique Carinthii utuntur.*

Sabelli-

Slavos, perhibent, *à Cimmerio Bosphoro, è Sarmatiâ & Russiâ bipartitò egressos. Partem unam ad dextram deflexisse Septentrionem versus, scissamque in duos populos Bohemos & Polonos, cum hos Lechus, illos Cechus fratres ducerent. Alteram transmisso Istro, secundum Savum amnem, ad Dalmatiam usque, sedes tenuisse, nihil mutato nomine. Occupârunt autem relictas à Vandalis sedes Hispaniam petentibus.*

Liber I.

LIBER I.

CAP. I.

DE LECHO.

ANNO CHRISTI. IↃL.

Lechus primus Princeps. Quis status tum principum. mores Polonæ gentis. Gnesna condita. gentium Septentrionalium migrationes.

PRIMUS Polonæ Reipubl: conditor ac Princeps Lechus fuit. Cujus ut patria ambigua, (qvippe qvem indigenam alii, alii è Sclavoniâ Dalmatiâve advenam existimant :) ita virtus scriptore destituta non alio certiore argumento innotuit, qvàm qvòd ductum ejus seqvi, audireqve imperium invasor novæ terræ Populus voluit. Erat tum sine lege Principis potestas, nisi qvam ei vel natura poneret, vel genius populi superba imperia facillimè aspernantis, Nec propriis ex agris ille, sed annuo sustentabatur proventu subditorum, securiùs qvoqve sic parentium Principi, qvi sine ipsis vivere non posset. Nummum etiam hactenus Polonia ignorabat. Oppida perrara erant. Lechus qvæ repperit, munivit & ad nova struenda animum adjecit. Prima operum ejus Gnesna hodieqve extat, regia qvondam principis, nunc primi Antistitis se-

tis ſedes. Qvam moliendi animum vel dedit vel auxit nidus regnatricis avium Aqvilæ, felix naſcentis Imperii omen. A nido nomen adepta civitas eſt; avis inſigne regni manſit. Bella qvin aliqva geſſerit Lechus, extra dubium eſt: aut certè perqvam felicem fuiſſe oportuit, cui novæ terræ occupatio nullo ſangvine conſtiterit. Qvanqvam magnam ejus partem deſolatam offendiſſe veriſimile eſt, deſertamqve priſcis cultoribus Vandalis, Incidit enim Lechi ætas in ea tempora, qvibus Vandali Galliam, Hiſpaniam, & Africam; Gothi Italiam inundaverunt; e-unte tum Româ in præceps, danteqve exitio ſuo variis Imperiis initia naſcendi.

CAP. II.

DE PALATINIS XII.

Ariſtocratia inſtituta ſimilis Decemvir. Rom. Leges tum conditæ, non ſcriptæ. Palatinorum ambitio & diſcordiæ. Finitimorum machinationes.

NOndum formam conſtantem, aut certum veluti vultum duxerat Polonorum Reſpublica. Facilis mutationi fuit, cum vel Lechus nullam ſobolem aut non capacem ſceptri reliqviſſet, vel populus libertatis pertinax, uni deinceps in omnes dare nollet imperium. Viſum ergo eſt duodecim primarios viros deligere, munia

munia Reipublicæ communi consilio exequuturos: qvi tum vernaculo nomine Wojevodæ, id est belli duces dicti, hodie Latinè loqventibus Palatini vocantur. Ac hic magistratus & numero, & factis & fine deniq; haud multum absimilis Decemviratui Romanorum est. Nam utrorumqve & brevis potestas, & laudabilius initium, qvam finis fuit. Præterea, ut illi Romanam, ita Polonam Rempubl. isti legibus certis devinxerunt. Qvæ tum rudi adhuc seculo simplices fuerunt, & qvia literarum cultura aberat, non tabulis, sed mentibus inscriptæ, solis in moribus observantium legebantur. Plurimum his institutis ornaverant Rempublicam Palatini; sed hanc iidem mox gravissimè afflixêre. Correpti enim ambitione, discordes agere ac raptare inter se Imperium cæperunt. Qvod idem sic domi ægrum non omiserunt mox infestare finitimæ gentes, jam pridem, ut fit, surgentem in viciniâ novam potentiam malè ferentes.

CAP. III.

DE CRACO,

AD ANN. CHRISTI IↃCC.

Cracus invitus suscipit Principatum, susceptum pacat. Cracoviam condit. Draconem tollit. Sepulchrum illius.

LAborante ita externis civilibusqve bellis

bellis Poloniâ, publicæ rei intererat ab uno rursus omnia regi. Aptissimus ad id Cracus videbatur, vir opulentus, Vistulæ fluminis accola. sed is ægrè persvaderi potuit, ut susciperet onus, quod per se arduum mala tum publica aggravaverant. Vicit tamen recusantis modestiam pertinacia deferentium. Ille turbatum imperium pacare aggressus, hostes partim fœderibus, partim vi mitigavit. Domi ambitionem & si quæ alia supererant discordiarum civilium semina sustulit, ac ut porro compositiùs cuncta agerentur, passim per provinciam disceptatores privatarum litium constituit. Inde novam ad Vistulæ ripam excitat urbem, quam de suo dictam nomine Cracoviam, relictâ Gnesnâ, regni caput dedicat. Arcem imponit monti Vavelo, qui hinc Vistulæ præterfluenti, inde subjectæ urbi, imminet. Ad ejus radices suspensum rupibus antrum hodieqve conspicitur, quod Draco, immane monstrum, & magna circumjectorum locorum calamitas dicitur habitasse. Qvem Cracus objectâ corporum pice ac sulphure effertorum escâ confecit. Moriens in Lassotino monte ultra Vistulam è conspectu Civitatis sito sepeliri voluit, sublato in collis speciem tumulo, qvi hodie etiamnum extans, urbi nobilissimæ memo-

memoriam conditoris sui renovat conservatque. CAP. IV.

DE LECHO II

Parricidium Lechi. ejusdemq; pœna exilii.

CRacus duos filios reliquerat. Quorum minor natu Lechus imperium, quod Craco fratri, jure ætatis, primò debebatur, rapere maluit, quàm expectare. Valuitque in tantum ambitio, ut regnandi causâ nec parricidii scelus admittere dubitaret. Eductum enim in sylvas specie venandi fratrem obtruncavit. Mox ut à se suspicionem cædis amoliretur, eundem quasi casu vel fato mortuum multo luctu & accuratissimo exequiarum honore prosequutus est, Sed nempè vindex scelerum Deus non permittit diu latere flagitia, aut fructu eorum gaudere authores. Enotuit Lechi facinus, ac missus in exilium est parricida. Sat grande supplicium ferre videbatur, si eo careret, ob quod parricidii reus esse non timuisset.

CAP. V.

DE VENDA VIRGINE.

AD ANN. CHRISTI IↃCCL.

Venda Princeps electa. matrimonium respuit Ritigeri proci conatus. mors. Venda victrix se Diis Manibus devovet:

EX sobole Craci Venda supererat, ingens

gens animi virgo & supra sexum suum prudens. Inde, post infaustos fratrum casûs, digna Polonis visa est, cui sceptrum paternum daretur. Et hac veluti dote destinabatur conjugio, per qvod Poloni principem & ex eo prolem acciperent, ne porrò successor in dubio foret: Sed Venda princeps esse, qvàm principis uxor maluit. Ambiebat eam Ritigerus è vicinâ Germaniâ Princeps, & spretus à pulcherrima virgine conjugium, qvod precibus impetrare non poterat, manu capere decrevit. Progressus ad fines Polonorum cum exercitu hostilia minabatur, sic tamen, ut in hoste amantis animum retineret. Processit obviam cum expeditis suorum copiis Virgo, omnia mutua ostentans præter amorem. Dum legationibus morantur bellum, pudor incessit Ritigeri comitibus pugnare contra castissimam Virginem pro Principis sui libidine. Ergo abitum moliuntur. Dux ipse amore Virginis, simul irriti conatûs pudore vecors, infelicem sibi manum infert. Venda triumphans Cracoviam ingreditur, nec contenta victimas alias obtulisse, se ipsam Diis Manibus devotam in Vistulam præcipitat, nobili contemptu vitæ, si tam digniori caussæ impensa esset, qvam cœco impetu erroreqve superstitioso videtur projecta.

CAP. VI.

DE XII. PALATINIS, & PREMISLO.

Palatini iterum regnant, Premisli fabrica, ejusdem electio in Principem.

Vandæ caſtitas Polonis glorioſior qvàm utilior fuit. Tota enim cum illa ſtirps regnatrix, de qvâ ſola jam ſupererat, intercidit: Revolutaqve eſt Imperii moles in Palatinos. Sed favit fortuna Polonis, ut cognitus recenti periculo Magiſtratus, ante qvam tempore corrumperetur, deſineret. Infeſtabant tum Poloniam Pannones & Moravi, diu impunè, donec à Premiſlo aurifabro, inuſitatâ rudi illi ſeculo arte multarentur. Fabrefactas ex corticibus arborum, & felle vel lithargyro illitas galeas, ad oram ſylvæ, in arbuſtis truncisque, caſtra hoſtium contrà, clam noctu ſuſpenderat. Sole oriente ſplendor galearum, exercitûs ſpecie oculis eminus ſpectantium illudens, excivit qvosdam hoſtium, qvi prioribus ſucceſsibus feroces, tanqvam ad expoſitam prædam accurrerunt. Venientes cùm galeas non reperiſſent (eas enim Poloni interim amoverant) fugâ elapſum credunt hoſtem & ad perſeqvendum ſe parant. Seqvutos in interiora ſylvæ derepente ex inſidiis circum-

circumveniunt Poloni cæduntqve: mox armis eorum indutis castra qvoqve hostium invadunt. Machinatorem tam felicis doli Premislum admirati Poloni Principem fecêre. Regere debere visus est Rempublicam, qvam servaverat.

CAP. VII.

DE LESCO II.

AB ANNO IↃCCLX. AD ANNUM IↃCCCIV.

Certamen eqvestre de Principatu. Dolus Lesci infelix autori. alterius Lesci electio. & mores.

SEd Premislus seu Lescus iste orbus decessit. Inde nova de Principatu contentio orta est. In qvâ, cum cæterà discordarent, eò consensere voces omnium, ut fortunæ permitteretur electio. Selectis eqvis versicoloribus procurreretur ad metam, qvi primus pervenisset, Princeps foret. Sed repertus est ex competitoribus, qvi fortunæ arbitrio dolum interponeret. Is campi, in qvo certandum erat, arenas tribulis ferreis clam noctu impedit, relicto sibi tramite integro, eqvoqve etiam in casum soleis ferreis munito. Effusis in cursum omnibus, lapsantes cæteri vel tardati facilè victoriam impostori reliqvêre. Jamq; adstrepi cœptum erat ut victori, ut Principi, cum paulò post fraudis compertus

pertus pro principatu supplicium subiit. Forte autem cum cœteri eqvites decurrerent, vir qvidam tenuissimæ sortis idem stadium pedes, non sine risu astantium ingressus fuerat, metamqve etiam post ipsum doli structorem tetigerat prim⁹, qvòd scilicet antequam alii adessent, cum sodale, ludicro cursu certamini velut præludens, qvà currendum esset, non sine pedum vulnere didicisset. Illum postea fato sibi ostensum rati Poloni, qvanqvam pauperem & nec unius eqvi Dominum principatu donarunt. Qvem ille, dubites majorene felicitate acceperit, an industriâ administrarit. Stimulabat animum ipsa ignobilitas, ut qvod stirpi deerat, virtute suppleret. Animum fortem in hostes, in suos beneficum ostendit, habitum vero privati & modestiam mutatâ etiam fortunâ retinuit, ac ne exueret, pannos, qvibus ante Principatum usus erat, subinde contemplabatur, sobriæ insuper vitæ inprimis studiosus, ebrietatisqve osor acerrimus. Non nesciens, magnis honoribus tentare fortunam mortalium mores, cautè egit, ne impar inveniretur.

CAP. VIII.

DE LESCO III.

AB ANNO IↃCCCIV, AD ANNUM IↃCCCX.

Lesci bella cum finitimis. pax cum Carolo Magno. filiis ejus Provinciæ distributæ.

GLoriosam Lesci vitam similis mors seqvuta est. Fertur enim in prælio contra Carolum Magnum, Sclavis Hunnisqve opem ferens, occubuisse. Sed mox in successore filio virtus mortui patris resplenduit. Stimulata paternæ novitatis & conscientiâ domi, & foris invidiâ: perpetuis deniq; bellis gentium finitimarum exercita. Qvas ille animo supra genus egregius, juxtaq; felix optatissimè compescuit, provinciis insuper qvibusdam patrio regno adjectis. Cum Carolo M. missis muneribus pacem pepigit. Satis speciosum fuit Lesco, à magno illo Occidentis domitore non victum esse. Filios habuit complures, qvorum unus ê legitimâ conjuge Popielus in spem regni educatus: reliqvis impari Venere natis, Marchia, Pomerania, Cassubia iisqve confines Provinciæ distributæ sunt, hoc autoramento, ut Popielo hæreditatem suam integram relinqverent. Felix obiisset Lescus, si tam bonum hunc genuisset, qvam bonus genuerat.

CAP. IX.

DE POPIELO MAJORE.

AB ANNO IↃCCCX. AD ANN: IↃCCCXV.

Popie-

Popielus degener. mutat ſedem regiam. citò moritur.

POpielus nihil à Patre præter Principatûs fortunam accepit. Animus disſimillimus erat, ignavus, & ultra abdominis curas vix aſſurgens. Nec patria ſedes Cracovia diu degeneri placuit. Situs urbis montibus cinctæ, & Ruſſorum Pannonumqve aſſultibus opportunæ perſvaſit homini, ut campeſtria Poloniæ planaqve habitare mallet. Et qvò ſimul fratribus propior eſſet Pomeraniæ dominis, Cruſphicia delecta eſt, Cujaviæ, ut hodiè dicitur, oppidum. Sed fruſtra vitæ vel ſecuritatem, vel voluptatem hâc mutatione ſedis qvæſivit. Aliqvanto enim poſt repentino fato abreptus eſt, non bonus ſine dubio princeps, niſi pejor filius patrem etiam deſiderabilem feciſſet.

CAP. X.

DE POPIELO JUNIORE.

AB ANNO IↃCCCXV. AD AN: IↃCCCXXX.

Popielus deterior Patre. deformis. uxor ejus peſſima. ipſi imperans. patruos veneno necant. à muribus devorantur.

POpieli filii adoleſcentia aliqvandiu patruorum Procerumqve conſiliis cohibita eſt. Mox non tutorum tantùm ſed omnia ho-

nia honestatis fræna excussit. Juvenis in foedas voluptates tot⁹ profluens, regere ab ingenio ineptus, & ex dominandi fortunâ nonnisi licentiam usurpans. Juncta erat animi ignaviæ corporis deformitas, raro in capite & facie pilo perabsurda. Inde irrisum voculasqve subditorum incurrit, ut vulgari convicio Chostek appellaretur. Spes adhuc tamen corrigendi juvenis in matrimonio supererat. Verùm & hæc fefellit. Ducta enim è vicinâ Germaniâ uxor, ad Principis solutissimos mores, propria insuper vitia, avaritiam & crudelitatem attulit. Postremò qvoqve foemina impotens vecordiam Popieli ita subegit, ut hic inania nominis, ipsa vim teneret imperii. Nec satis illi erat vivo marito imperare, nisi inposterùm etiam sibi & filiis, qvos duos ex Popielo pepererat, regnum firmaret. Diffidebat autem favori Polonorum, præsentem dominationem abominantium: sed inprimis Patruorum mariti gratiam in vulgus atqve autoritatem suspectabat. Hos dum amoliri laborat, erupit in scelus, in qvo fides animalium laboret, nisi tot seculorum consensu niteretur. Persvadet mulier nefanda marito, ut molesto æmulorum metu se suosqve liberos exsoluturus, dolo, qvem commenta erat, operam commodaret. Ille, jubente ita uxore, morbum

morbum simulat, patruisqve advocatis, qvasi morti proximus conjugem ac liberos commendat. Ipsâ interim, ut fidem morbi periculosi faceret, nulla non adhibente doloris imitamenta. Flexo in vesperam die, Popielus manum, qvasi tesseram affectûs sui ultimam, secessuris porrigit, & simul infelix poculum, qvo paratum à muliere venenum continebatur. Illi conceptâ intra viscera morte abeunt, mox acti in rabiem post ingentia tormenta exanimantur. Clamat mulier divinâ aliqvâ vi tactos esse, ac recidisse in autores insidias, qvas marito suo struxissent. Mox corpora abjici jubet, odio ipso qvasi & sævitiâ in nocentes innocentiam suam probatura. Et fefellerat fermè homines, sed minimè Deum, qvi, si fides annalibus veterum, prodigioso planè & inaudito supplicii genere, qvi patraverant, reos peregit. Nati qvippe è cadaveribus projectorum mures portentosæ molis, invadunt impiũ parricidam, uxorem & liberos. Non aqva, non flamma, non claustrorum latebrę, non auxilia ministrorum arcere hos vindictæ Divinæ satellites potuêre. Ita tandẽ liberi Principis Lechus & Popiel⁹, mox conjux, postremo ipse pabulum muriũ facti, documentũ dedêre posteris, nõ posse à mortalib⁹ tam horrenda committi flagitia, qvin

horribiliores poenas iratum Numen inveniat.

CAP. XI.

DE PIASTO.

AB ANNO IↃCCCXXX, AD ANN. IↃCCCLXI.

Comitia ſine effectu, turba in Poloniâ. Piaſtus paſcit miraculosè plurimos. princeps creatur, bene diuqve imperat.

CAlamitates Poloniæ ſub Popielo toleratas auxêre, poſt ejusdem exitium, orta de ſucceſſore diſsidia. Indicta Cruſviciæ comitia ſine effectu diffluunt. Et poſcentes regnum filii Patruorum, qvos Popielus ſuſtulerat, adverſos habebant Polonos. Interim omnia rapinis & latrociniis infeſta erant, & mox per interna mala machinationibus finitimorum, nudum Reip: latus objectabatur. Coacti iterum Proceres, cum diu ſe variis contentionibus fatigaſſent, tandem eum eligunt Principem, qvem nemo unqvam ſperaverat. Is erat Piaſtus Cruſviciæ oppidanus, modici agelli dominus, ſed inter fortunæ anguſtias vitæ innocens, & inprimis in egentes promptus. Hunc narrant ſcriptores extremis Comitiis, cum magna annonæ caritate laboraretur, refeciſſe omnem eorum, qvi ad comitia convenerant, multitudinem: nihil minuentibus inter tot avidas fruentium manus dapibus: eâdemqve

penitus

penûs fæcunditate olim ab eo exceptum Principem cum universo aulicorum comitatu. qvo prodigio attonitos Polonos Piastum ne qvicquam reluctantem salutasse principem. An à credulâ antiqvitate hæc falsò in miraculum corrupta sint, non habeo dicere: certe non sine fato potitum esse Principatu Piastum, principatus ipse ostendit, gestus ab illo felicissime, & ad seram posteritatem, ordine non interrupto, deductus. Qvos enim post illum Duces vel Reges Polonorum ad Ludovicum Ungarum numeramus, illius soboles sunt, & ad eundem hodie Duces Lignicenses ac Bregenses, generis sui primordia referunt. Bella sub Piasto nulla fuerunt. Incursiones hostium ad initia statim ejus acqvieverunt. Latrocinia, dissidiaqve interna, autoritate magis, qvàm severitate Piasti compressa sunt: comitante eum divini favoris opinione, qvâ nullum instrumentum ad regendam multitudinem potentius Principes habent. Crusviciam scelere humano, divinæqve ultionis piaculo infamem locum Gnesnâ mutavit, vetustissimâ Principum sede. Hìc obiit annum agens vicesimum supra centesimum, ætate sanè principibus viris inusitatâ. Sed hic qvondam Agricola, frugalitatem prioris fortunæ etiam postea ser-

vaverat, gulæ & libidinum abstinens, per qvas pleriqve vitam præcipitant.

CAP. XII.

DE ZIEMOVITO I.

AB ANNO IↃCCCXLI. AD AN. IↃCCCXCII.

Ziemovitus à Patre consors imperii adsumitur. disciplinam militarem condit. bella ejus. cum Ungaris. Germanis. Pomeranis.

Iasto Repicha digna marito conjux dignum Patre filium Ziemovitum pepererat. Qvi à Patre grandævo in consortium curarum jampridem assumptus, illo mortuo, magnis omnium studiis, summum regimen accepit. Vir erectæ indolis, inediæ, vigiliæ, algoris patientissimus; penitusqve ad rem militarem compositus. Qvanqvam nec in pace obsolevit, munificus in largiendo, in pœnis lenitati propior. Simulac Patri successerat, gentis suæ fortitudinem ratione temperaturus, disciplinam militarem condidit, creato militiæ magistro & ordinum ductoribus. Paulò post in Ungaros & Moravos, tandem & Germanos movit, repetiturus provincias, qvas illi Popieli nuper ignaviâ & interregni tumultibus usi, Polonis eripuerant. Atqve hi tum, Ludovico Balbo imperante, discordiis internis attinebantur.

Qvò

Qvò facilius Ziemovitus non sua tantùm recuperavit, sed, latiùs subinde evagante belli contagione, vicina aliqvot loca traxit. Pari felicitate, qvæ Prussi occupaverant, recepit. Inde in Pomeranorum, Cassubiorumqve duces vertit, priscum Polonorum ex Lesco III. Sangvinem. Sed hîc aliquantùm victoriarum ejus cursus substitit, recusante velut fortunâ adesse cognatos suos oppugnanti. Hi ergo locorum inprimis præsidiis tuti, diu bellum sustinuerunt, fatigatisque etiam tandem Ziemoviti post insequuta mors, ac successoris filii impar ætas respirandi copiam dedit.

CAP. XIII

DE LESCO IV.

AB ANNO IↃCCCXCII. AD AN. IↃCCCCXIII.

Lesci impuber ætas. Curatores. pacis studium.

MOriens Ziemovitus, cum XXXII. regnasset annos, filium impuberem Lescum reliquit, cui grati in parentis merita Poloni principatum deferunt, datis puero rectoribus, qui Reipublicæ interim negotia tractarent. Hi seu incuriâ, seu contemptu gloriæ sub alienis auspiciis merendæ, neglexére cœpto à patre Lesci contra Pomeranos bello insistere. Lesco postea adulto occasio effluxerat. Et erat mitis in-

tis ingenio Princeps, quique pacem quàm bellum mallet, patrium tueri principatum contentus. Ne lenitatem hanc ignaviam interpretemur, pacis artibus effecit, in quibus & ipsis habent, ubi se exerant bona ingenia.

CAP. XIV.

DE ZIEMOMISLO.

AB ANNO IↃCCCCXIII. AD AN. IↃCCCCLXIV.

Hic quoque pacis amans. serò filium & cæcum suscipit. cui restituta prodigiosè lux majorem Poloniæ lucem portendit.

QUasi Polonorum animos Christianæ mansuetudini sensim temperare vellet fatum, pacis amanti Lesco similis filius Ziemomislus successit. Quippe & hic leni silentio vitam transegit, nullâ re nobilior, quàm filio. Quem sero partu mater ediderat, & quasi ne sic quidem satis elaborasset natura, cæcum. Dubitabat penè pater, talemne prolem orbitati præverteret, nescius, quantâ per eam Polonia beanda esset felicitate. Attigerat annum septimum puer, usitatum tum, gentili ritu tondendæ comæ, & nominis imponendi tempus. Instruit Pater convivium, cui præcipui ex proceribus intererant, omnes ambiguo inter gaudium tristitiamque vultu. sed mox durantibus adhuc epulis, donata

nata puero repente oculorum lux nova lætitiâ omnes perfudit Novo ilicò apparatu adornatur epulum: inditurque puero Miecislaï nomen,quod nutricum postea blandiciæ in Miesconem detorsêre. Interrogati super hâc re Arioli, responderunt, lumen Poloniæ portendi. Quod augurium secuta Christi religio asseruit, sed ut simul aliis omnibus auguriis silentium imperaret. CAP. XV.

DE MIECISLAO I.

PRINCIPE CHRISTIANO.

AB ANNO IϽCCCCLXIV. AD AN. IϽCCCCXCIX.

Miecislao plures uxores. nulla proles. Christianam uxorem accipit. simul & fidem. Bella ejus pauca & infelicia.

Miecislaï initia non illaudata equidem penitùs, infra tamen expectationem stetêre suorum, quos tam insoliti eventûs augurumque vaticinia in spes non mediocres erexerant. Immodicus libidinum & ignavæ penè quietis juvenis septem simul habebat uxores, tamen sine prole agebat. Ea occasio primum religioni Christianæ aditum in Poloniam aperuit. sparsi enim tum fortè per regnum ex vicinis ditionibus Christiani, Principi arrepserunt, prolem & felices successûs pollicentes, si sa-

cra hactenus usurpata melioribus mutaret. Haud mora. illectus ille tantarum rerum spe, an potius à numine tactus, uxores barbaras repudiat, & Boleslai Bohemorum Ducis filiam, jam Christianam ducit. Sed antequam in manum convenirent, publicè sponsus sacrâ lymphâ Christianismo initiatur. Mox officii sui ducens, acceptam purioris religionis facem subditis etiam suis præferre, Archiepiscopos duos Gnesnensem & Cracoviensem: Episcopos hinc inde aliquot, passim verò sacerdotes templis conditis instituit. Juvit pios hos conatus Johannes decimus tertius eo vocabulo Pontifex: à quo missus Ægidius Cardinalis, Episcopus Tusculanus, conqvisitis ex Italiâ, Galliâ, & Germaniâ sacerdotibus omnia ad Romanæ Ecclesiæ ritum ac leges composuit. Interim nascitur Miecislao filius, cui Pater Avi materni Boleslai nomen imponit, & adulto deinde Ungarorum principis Geisæ, filiam Juditham jungit: cum prius Geisæ, mortuâ Judithæ matre, sororem suam Adleidam locasset, cujus curâ prima quoque per Ungariam Evangelii vox insonuit. Bella Miecislaus vix ulla gessit, quasi satis gloriæ haberet, qui tot monstra superstitionum debellasset. Cum Ulodimiro Russorum duce parùm feliciter congressus, Premisliam, Cerve-

num, aliaque aliquot oppida amisit. Miserat porrò Miecislaus Romam Lambertum Antistitem Cracoviensem, ut à Pontifice pro Poloniæ Principibus regii nominis decus atque insigne impetraret. Sed nondum tum postulato huic annuere Pontifex voluit, desiderans nescio quid in Polonis. Amorem certè susceptæ religionis non potuit, qui vel splendentibus illis gladiis, quos sub Evangelici, ut vocant, textûs prælectionem stringere consuevère, satis effulsit.

LIBER II.

CAP. I.

DE BOLESLAO CHROBRI.

AB AN. IↃCCCXCIX. AD AN. CIↃXXV.

Boleslaus ab Othone III. Imperatore regium nomen accipit. Bellum in Bohemos. in Russos. in Germaniam. iterum in Russos. pacis artes.

SUscepta à Polonis Christiana Religio magnis mox præmiis remunerata est suscipientium fervorem. Ne alia jam memorem, principes eorum ad Regiam dignitatem evexit. Quæ res ut gesta sit, pretium videtur altiùs repetere. Clarebat tum apud Bohemos Woiciechus, seu ut ab externis

ternis vocatur, Adalbertus, Pragensis præsul, vir qui vitæ sanctitate supra seculi sui mores se extulerat. Hic cùm lentiores ad Christianæ Religionis obsequium Bohemos experiretur, ad Ungaros profectus, ut surgentem ibidem divini cultûs lucem foveret, inde tandem ad Polonos venit, ubi cum aliquandiu munere Archiepiscopali functus esset, propagandæ religionis ergò ad Prutenos abiit. Adeò nescit in talib⁹ viris quiescere divini amoris flamma, pluribusque ut luceat, Solis instar se perpetuò circumagit. Sed Adalberti novissimum hoc curriculum fuit, præclarum inprimis gloriosâ martyrii coronide. Hanc enim dum gentem Christianâ imbuere pietate nititur, barbarâ immanitate confossus periit. Ejus postea corpus Boleslaus, Poloniæ princeps, Miecislai filius auro contrà appensum à barbaris redemit. Quod Gnesnæ conditum, & miraculorum famâ nobile, plurimos exterorum in sui cultum, ipsumque etiam Imperatorem Germanorum Ottonem III. excivit. Hic verò in Poloniâ quæsitissimis honoribus cultus, ut gratum se ostenderet, diadema Regium Boleslao imposuit, remittens insuper, quicquid unquam juris in Polonos prætendissent Imperatores. Adjunxit & affinitatis vinculum, desponsatâ Boleslai filio Mie-

cislao tum adhuc impuberi Rixâ, quam Ehrenfrido Rheni Palatino soror Othonis pepererat. Magnas oportet in Boleslao virtutes deprehenderit Imperator, quas tantis benevolentiæ pignoribus coluit.

II. Sed idem, ut ante semper egregius, sic Rex factus dignos fortunâ gessit animos. Primum ejus impetum Bohemi sensêre, qui fines Polonorum deprædati, primæ tamen vindictam culpæ, pace oblatâ effugerant, ut repetitâ injuriâ acriorem mox experirentur. Boleslaus enim secundùm jam irritatus, Bohemiam cum exercitu ingreditur, & oppidorum aliis impetu correptis, aliis expugnatis, Moraviam insuper sibi tributariam facit. Ducem ipsum excæcat, ut ad novas machinationes redderet ineptum. Inde reversus cum victore exercitu, in Russos movet, recuperaturus Patri Miecislao erepta, & Stopolci miseratus, qui à fratre Jaroslao ditione exutus ad Polonos confugerat. Diu multumque Russiæ aperta populatus, occurrentem deniquè ad Bugum flumen Jaroslaum fundit, Kioviamque florentissimam tum urbem, occupatam Stopolco restituit. Abeuntem jam, tanquam re confectâ Regem vertit iterum in se Jaroslaus, opprimere sperans itineri magis quàm prælio accinctos: sed victus denuò, ægrè ipse fugâ salutem

lutem repperit; exercitus ejus magnam partem cæſus eſt.

III. His actis, ne otio torpeſceret ſuorum virtus, ſed exercitio perpetuo velut cote acueretur, Saxonas Boleſlaus aggreditur, Leſci III. nepotibus, Pomeraniæ Dominis infeſtos graveſque. Sed hi ſubitâ belli procellâ perculſi, fugam magis quàm arma circumſpexêre. Unde terram eorum impunè ingreſſus hoſtis latè omnia ferro flammiſque vaſtat, progreſſuſque ad Salam usque, toto itinere victorem ſe oſtendit, poſitis in ipſo flumine columnis, quæ Polonicæ virtutis Germanos admonerent. Rediens inde Prutenos corripit, Adalberti interfectores. qui bello impares, pacem ſupplices, petiêrunt. Igitur tributum ipſis imponitur, mittunturque, à quibus fidem Chriſtianam diſcerent. Sed hi nihil tum usque profecêre; hactenus domitis barbaris, ut meliora docentes ferre, nondum, ut ſequi vellent. Intento his Boleſlao reſumpſerat interim animos viresque Jaroſlaus, parabatque invadere Polonos. Rex procedit obviam, veneratque in conſpectum uterque exercitus apud Bugum flumen. Hîc Lixæ dum fortè equos adaquant, prælio præludunt, quod, increſcente mox, ad famam tumultûs, utrinque militum numero, acerrimum commiſſum eſt.

Profli-

Profligatis ibi victisque Russis, itidem, ut Prutenis nuper, tributum imperatur.

IV. Bellicas Boleslai laudes minimè pacis tempora detrivêre. Jam primùm, quia adjutoribus opus est Principi, partem curarum capessituris, duodecim è Proceribus Poloniæ consiliarios sibi adscivit, viros annis & sapientiâ graves. Magna præterea ei sacrorum cura, magna justitiæ erat. Pauperes, si periculum esset, ne per lites in longum prolatas, vel advocatorum penuriâ potentioribus obnoxii fierent, opibus suis juvabat. Arces, præfecturas & regni etiam longinqua sedulus obibat. Audita ejus vox: Reipub. negotiis invigilantem gallinâ se vesci, quàm deliciis omnibus circumfluum cujusquam ex suis adversa incuriâ transmittere malle. Hisce moribus meruit Boleslaus, ut qui partæ Polonis Regiæ dignitatis autor fuerat, ejusdem benè administratæ absolutum æternumque habeatur exemplar.

CAP. II.

DE MIECISLAO II. REGE.

AB AN. CIↃXXV. AD ANN. CIↃXXXXIV.

Hic Patri dissimilis. Tributa Bohemorum & Moraviam amittit. Pomeranos vincit. postea deterior in dies.

Bole-

BOleslao mortuo, in filium ejus Miecislaum regnum devolutum est. segni indole virum, imparemque tuendis, quæ pater acquisierat. Primus ejus ac potissimus labor fuit, quo Russos compescuit, audita Boleslai morte rebellantes. Sed hoc quicquid erat gloriæ à Bohemis mox destructum est. Qui excussis tributis Polonorum, Moraviam insuper Polonis tum parentem sibi asseruêre. Eam post quidem ingressus est Miecislaus, sed quasi in id tantum, ut illam jam non suam esse palàm faceret. adeò immaniter ea, quæ patebant vastavit. & mox, nulla seriò oppugnatâ urbe, militem reduxit. Felicius paulò post cum Pomeranis pugnatum est, Belæ inprimis virtute, stirpe Regiâ Ungari. Quem proinde generum Rex assumpsit, datâ ei in dotem Pomeraniâ, cujus dux in prælio occiderat, & si provixisset, provinciâ tamen privari rebellando meruerat: Post hæc Miecislaus ad solita voluptatū malumque otium reversus, nihil dignum viro agitavit. Extremò denique amentiâ correptus, nec jam suo, sed uxoris, impotentis fæminæ ingenio utens, odia & contemptum omniū incurrit. Planè in hoc quoque post tot omnium seculorum exempla fides facta est: Naturam postquam magnos viros produxit, veluti lassam in posteris deficere.

CAP. III.

DE CASIMIRO I.

AB AN. CIↃXXXIV. AD AN. CIↃXLI.

Rixa regni administratrix aufugit. Casimirus Monachus factus, revocatur. Masovios & Prussos domat.

MOriens Miecislaus unicum reliquit filium Casimirum. sub cujus ortum Polonia magno terræ motu inhorruit. Quod rarum illi terræ, mira fortunæ ludibria nascenti, Polonis ingentia mala portendisse, postea explicantibus se fatis eventus ostendit. Decedente Patre, tener admodum erat Casimirus. Dum ergo is adolesceret, Regia potestas penes matrem Rixam relinquebatur. Quâ abusa mulier in Germanos pronior, hocque ipso Polonis gravis, cum invisam se sentiret, in Germaniam tandem, expilato fisco Regio, & diadematibus ablatis fugit. Casimirus ad Ungaros, inde ad matrem tendit, à quâ, animi excolendi caussâ, Luteciam missus, paulò post vitæ Monasticæ se addixit. In Poloniâ interim mira erat rerum perturbatio. Omnia latrociniis cædibusque mutuis ardebant. Eâque occasione usus Maslaus Regi nuper à poculis, provinciam regno abstraxit, quæ postea ab eo Masoviæ nomen

accepit.

accepit. Nec ab externis hostibus quies erat, Russis Bohemisque abolendæ priorum cladium infamiæ intentis. Tantis malis pressi Poloni ad Casimirum tandem respexêre, Monachum jam, & Cluniaci in Galliâ agentem. Sed vix multis legationibus & precibus ab ipso, ut vellet liberari voto; à Pontifice, ut posset, impetratum est. Ex eâ caussâ imposita Polonis annua pensio est, quæ sancti Petri nummus dicta fuit, aliaque quædam diu postea in Papalis beneficii memoriam observata.

II. Exceptus magno suorum plausu Casimirus, & Gnesnæ rex salutatus, fessis mox Poloniæ rebus manum applicuit. Dissidia inter Proceres oblivione mutuâ seu amnestiâ sepulta fuêre. Manifesti cædium ac latrociniorum puniti. In cæteros haud anxiè quæsitum, quos *prudenter invenisse bonos, quam fecisse* videri malebat. Sic illi nec contemptum impunitas scelerum, nec invidiam pariebat cupiditas puniendi. Exin Jaroslaum Russorum Ducem fœdere & mox adfinitate sibi jungit Casimirus, ductâ illius sorore Mariâ, quam Pater Ulodimirus ex Annâ, Basilii & Constantini Imperatorum Constantinopolitanorum sorore susceperat. Postea Dobrogneva dicta est. Firmatis ita domi rebus in Masovios movet, eunte obviam Maslao. Committitur

mittitur acre prælium, addente pugnantibus animos hinc irâ in perduelles, isthinc conscientiâ sceleris, quo veniæ spem absumpserant. Favit Fortuna caussæ meliori, victusque tum Maslaus aufugit, sed ut à clade post major rediret.

III. Habitabant tum Prussiam, quà Litvaniæ jungitur, Jaziges ferocissimus Populus. Ad hos confugiens Maslaus in suo discrimine ipsorum securitatem periclitari facundè demonstrat. Moti illi hominem Masoviæ suæ restituunt. Casimirus properè copias contrà adducit, mox visâ multitudine hostium trepidare pene cœperat. Sed animum labantem somnium erexit: & quasi timiditatis notam deleturus Rex fortissime postea pugnat: ita ut suos hortando, hostem feriendo defatigatus ac pene semianimis in castra referretur à gregario, cui postea nobilitatis insignia contulit. Maslaum iterum victum Prussi ipsi, ut cæde perduellis clementiæ victoris litarent, in crucem agunt, insultantes, ad Alta nisum, ad alta pervenisse. Victoriam hanc Prussorum deditio & optatissima toto regno quies secuta est. quæ afflictas ante Casimirum Poloniæ vires, & per bella pondum penitus recreatas blandissimè focillavit. Gratior erat Polonis tanta felicitas, quia magno constabat, quippe cujus

auto-

autorem Regem (quem inter Sanctos colit posteritas) multis calamitatibus, precibus & laboribus repugnanti velut Numini extorsissent

CAP. IV.

DE BOLESLAO AUDACE.

AB AN. CIↃLLIX. AD ANN. CIↃLXXXII.

Bellum Bohemicum. Prussicum. Ungaricum. Russicum. Ungaricum alterum. Russicum alterum. Kioviæ luxuriant Poloni. Boleslaus degenerat. Stanislaum occidit. in exilio suâ manu perit.

EX tribus Casimiri filiis, qui Patri superstites manserant, maximum natu Boleslaum Regem Poloni assumunt. Juvenculus is adhuc erat, sed magnâ industriæ indole, & parem arduis conatibus ipsum fatum judicavit, cum imperium capessenti tot ostendendę virtutis occasiones aperuit. Undique male habiti à suis Principes ad Boleslaum confluxêre, opem rogaturi: id quoque providente fortunâ, ut fortissimi juvenis auspiciis speciosam misericordiæ famam circumdaret. Primum Boleslai impetum Bohemorum princeps Premislaus excivit, qui fratrem suum Jaromirum a Polonis receptum dolens, vastatâ immaniter Silesiâ ad Polonorum fines pervase-

rat. Sed eundem mox, velut emisso aculeo, fugientem secutus Boleslaus, illatas Polonis injurias in Moravis acerrimè vindicat, magnâ inde prædâ abductâ. Atrociora metuens Bohemus ad pacis consilia vertit, fratremque Jaromirum dato Pragensi & mox Olumucensi Episcopatu; Boleslaum ductâ ejus sorore Suentochnâ mitigat. Qui clemens ingenio, non invitus bella ignoscendo transigebat, & tum aliud ad bellum avocabatur.

II. Etenim, dum his intentus agit Boleslaus, Pruteni rebellantes Pomeraniam & Poloniæ oram vastaverant, occupato Grodeco, quod prædam post vectantibus suffugium dabat. Rex cum suis advolans, cum hostem intra dictam arcem, sylvarumque porrò ac paludum invia latentem elicere non posset, dolo aggreditur. Simulat fugam, moxque erumpentibus velut ad prædã Prutenis improvisò supervenit, cæditque palantes ac securos; hoc majori suorum virtute ac gloriâ, quod Ossam flumen tranaturi tegumenta corporis abjecerant. Victorem inde Prutenorum, Bela exul, cui amita Boleslai nupta erat, & ex Ungaris multi in Belam proni, in Ungariam traxêre. Cui Rex Ungarorum Andreas præter suorum copias, robora Germanorum Bohemorumque opposuit. Con-

curritur ad Tibiscum flumen, ambiguo aliquandiu Marte, donec Ungari ad Belam & Boleslaum transeuntes, animos abstulére relictis. Plurimi tum ex his cæsi. Princeps Bohemorum Uratislaus captus. Andreas Rex è fuga reprehensus & malè ab Ungaris exceptus periit. In cujus solium cum Belam Boleslaus reposuisset, donatum præmiis exercitum ipse gloriâ contentus reduxit. Magna sanè illius hoc bello & planè ut sibi pugnantis fortitudo eluxit, cum alii victurus esset.

III. Reversus ab Ungariâ Boleslaus matrimonium init, ductâ domum Vissesiava Russorum cujusdam principis filiâ. At non diu hæsit inter curas nuptiales; easque ipsas si non bellum, belli tamen apparatûs interstrepuêre. Russi illi in animo, nec patiebatur excidere Izaslaus Kioviensium Princeps, qui tum ejectus à suis cum Boleslao erat. Cæterùm inchoato bello Russi, & qui præcipuè petebatur Vissesiaus haud sustinuerunt ad pugnam consistere. Kiovienses quoque conscientiâ trepidi magis de venia, quàm tuenda urbe laborabant, venientemque Jazaslaum etiam ambigua spe impunitatis recipiunt. Ex iis septuaginta, duces nuper seditionis, vitâ vel oculis multati. Boleslaus dimisso in hiberna exercitu ipse Kioviam abiit, ut as-

siduos

ſiduos belli labores brevi quiete interjungeret. Hyeme exactâ, eundem neſcio quæ cauſſa in Premislienſes concitavit. Cui venienti minora in eo tractu oppida facile patuêre; Premislia obſidenda fuit, urbs hinc fluvio Sano freta, inde vallis & hominum, qui eò ex agris confugerant, numero. Etiam cum occupata tandem eſſet, tamen refugi in arcem obſeſſi, vix longâ demum fame, & quæ hanc comitantur, malis edomiti dedidêre ſe, vitam prius pacti, & quod quisque uno onere ſecum efferre poſſet.

IV. In Ungariâ interim Belam, quem paulo ante ad regnum evexerat Boleslaus, illabentis fortè cameræ ruina graviter afflixerat. Unde ſecuta mors æmulos ad ſpem regni erexit. Filii Belæ ad Boleslaum confugiunt, opem, ut & beneficiũ patri datum in filiis tueretur, rogantes. Ille quanquam cœptis in Ruſſiâ bellis ægrè abſtrahebatur; ceſſit tamen obſtinatis precibus ſupplicum. Ingreſſusque Ungariam terruit mox Solomonem, Regis nomen uſurpantem, ut Budæ ſe non credens in Moſonenſem ſe arcem reciperet. Interim Epiſcopi medios ſe interponunt, armorum incerta utrique parti, Belæ filiis inſuper belli patriæ illati infamiam demonſtrantes. Initur pax his conditionibus, ut Belæ filii

ducum

ducum titulo & tertiâ regni parte contenti, ſummum nomen Solomoni relinquerent.

V. Pacem Ungaris dederat Boleslaus, ſed nondum ſibi. Ruſſi iterum vocabant, & Izaslaus, quem fratres denuo Kioviâ ejecerant. Venientis impetum primum Volhinia excepit, & in eâ Lutzkum, quod Rex poſt ſex menſium obſidionem demum expugnavit. Duci illius Igoro ſeu Gregorio venia data. Inde ad Kiovienſes converſus Rex, Vuſſevolodum cum exercitu obvium habuit. Cum ad pugnam veniſſent, laborare primo coitu dextrum Polonorum cornu cœperat; ſed mox miſſo à Rege ſubſidio, reſtitutum eſt. Unde mutatâ aciei fortunâ pelluntur in fugam Ruſſi, penè jam victores. Profligato hoc exercitu, Rex ad Kioviam promovet caſtra, obſeſſamque aliquandiu expugnat. Cui, quanquam iram victoris merenti, parcitum tum tamen eſt, infelici planè clementiâ, & quaſi ad id, ut eſſet, unde corrumpi Regis felicitas poſſet.

VI. Verè quod Capua olim Annibali, id Boleslao per hyemem habitata Kiovia fuit. Hîc ille tot gentibus formidatus, ille victor exercitus elanguit, otio ſcilicet hyberno in malas libidines diſſolutus. Nec ſtetit intra viros malum. Delata enim, velut aurâ peſtiferâ, in Poloniam harum libidinum

bidinum fama uxores quoque corrupit, diu jam maritorum absentiam malè ferentes. Placuit fæminis nefandum vindictæ genus, ut libidinem libidine ulciscerentur. Grassabaturque tum passim juvenum licentia, ut difficilis esset etiam pudentioribus castitatis suæ custodia. Unde Margarethæ cujusdam, quæ Nicolai Zembocii uxor fuit, virtus laudatur; quæ cum duabus sororib⁹ in turri Zemboviensis templi multo tempore latuit, familiâ illis per funem alimenta suppeditante. Cæterùm auditis uxorum suarum flagitiis, viri indignatione accensi, missionem petebant: hâc non impetratâ, clam, Rege nequicquam prohibente, domum dilabuntur. Rex desolatus à suis, metuensque, ne cum tam paucis inter infensos agens, contemptum, ac mox periculum provocaret, sequi cæteros necesse habuit. Reversus fugæ autores capitali supplicio, cæteros publicatione bonorum, aut carcere diuturno multat. Nec á fæminis temperavit. Uberibus adulterarum, si quibus indulgentia maritalis pepercerat, horrendo vindictæ genere abstrahi sobolem, catulosque admoveri jussit. His rudimentis Boleslaus sævitiæ initiatus, non destitit postea in innocentes juxtà ac noxios grassari: documentum omnino præbens, Exui inter crebra supplicia sangvinis

humani reverentiam , invisæque pridem crudelitatis , tandem usu venire amorem. Mox & exactionibus insolitis onerare subditos cœpit. Palam denique adulter, Christinâ , nobili fæminâ , marito Miecislao abductâ ad fœdas voluptates abutebatur. Quid multa ? in Tyrannum jam degenerabat, ille nuper optimus Princeps Boleslaus.

VII. Sed ut morbi, ita vitia nondum planè adulta sanari possunt , si manum admittant, præbeantve patientiam remediis. Boleslaus hic ferre penitùs non poterat vitæ suæ censores: & Stanislaum Sczepanovium Episcopum Cracoviensem, virum non minus sanctitate, quàm gente nobilem, ulcera ipsius liberius tangentem pessimè oderat: quærebatque labem aliquam famæ viri adspergere : quo autoritatem arguentis excusatiùs contemneret. Comperto tandem, cum, diu rimatus, nihil aliud reperisset , emptum à Stanislao agrum quendam ; emptorem malè acquisitæ possessionis per hæredes (nam venditor paulò post acceptum pretium obierat) jubet anquiri. Ut innocentiam suam probaret Episcopus, mortuum, cujus ager fuerat, Petricum (ut cum Cramero plerique alii tradunt autores) suscitat , decantatissimo per Poloniam miraculo. Boleslao nihilominus ad scelera contumaciam addente, pertinax quoque Episcopus

piscopus fuit in monendo, & fortioribus tandem remediis agendum ratus, Regem à communione sacrorum prohibet. Ille magis etiam iratus, Episcopum sacris tum operantem interficit, inflicto capiti illius tam validè gladio, ut exsiliens cerebrum templi parietes adspergeret. Percussus mox majori ab ipso Pontifice Romano fulmine, annum circiter post cædem exegerat, cum exosum se omnibus sentiens, & conspiratione etiam impetitus, in Ungariam cum filio profugit, ubi cùm aliquandiu vixisset, conscientiæ torminibus impar & amentiâ correptus finem supplicii manu fertur quæsivisse. Alii alium Boleslai exitum memorant. Sed quisquis fuit, meretur lachrymas degener illius ex optimâ adolescentiâ posterior ætas: admonetque mortales fragilitatis suæ, cui adeò ipsa etiam, quam cuncti expetimus, felicitas periculosa est.

CAP. V.

DE VLADISLAO HERMANNO,

AB ANNO CIↃLXXXII. AD AN. CIↃCIII.

Fratris vices principis nomine suscipit. bella ejus cum Pomeranis. cum Imperatore Henrico. domestici tumultus. Filii ipsius expeditiones quædam.

EXacto Boleslao Audace, destitutum capite Regnum, & Russorum tum insuper incursionibus vexatum, frater Audacis Vladislaus, nomine principis in se suscepit. Regis titulum refugiebat, seu spe fratris redituri (nam mors ejus seriùs demum vel sequuta est, vel innotuit) seu metu Pontificis, qui Poloniæ, ut sacris, ita Regis creandi potestate interdixerat. Prima ergò illi cura fuit Pontificis interdicta tollere, misitque in id legatum; qui tamen nihil amplius quàm libertatem sacrorum impetrare tum potuit. Post hæc Vladislaus Miesconem fratris exacti filium, egregiâ indole juvenem, ex Ungariâ revocat, miseratione, vel metu, ne Ungarorum ope ad paternum regnum niteretur. Sed hunc sexto à reditu anno, seu mors fato propera, seu artes patris inimicorum, ultorem filium timentium, abstulêrunt. Vladislao duo erant filii, alter Sbigneus ex matre impare natus, alter Boleslaus à detortis labris Crivousti appellatus, quem Juditha mater diu sterilis, nuncupatis ingentibus votis, à Deo impetravit.

II. Cæterum Vladislai istius tempora Pomeranorum Prutenorumq; maximè incursiones insigniêrunt. qui post multas demum expeditiones eò redacti, ut quiescerent. Primum in illos bellum sine sangvine ste-

ne ſtetit, cum territi fidem & obſequium pollicerentur. Alterâ expeditione res ad prælium devenit: quod tamen æquis manibus patratum videri poterat, niſi nocte, quæ pugnam diremit, fugiſſet hoſtis. Tertius impetus circa Naclum conſumptus eſt, quæ arx Pomeranorum poſt actam prædam fugientium receptaculum erat, nec potuit tum à Polonis expugnari. Poſtremo denique certamine laſſata hoſtis contumacia, redditis quæ abſtulerat, clementiam Vladiſlai invocavit.

III. Dum hæc in Pomeraniâ geruntur, conflaverat neſcio quod fulmen in Polonos Imperator Henricus IV. Vratiſlao enim Bohemorum Principi dum Regiam dignitatem conferret, jus quoque in Poloniam, quod nullum habebat, dederat. Hujus ergo filius Prædiſlaus, quaſi ſua ſibi vindicaturus, Poloniæ fines invaſit, vaſtavitque. Quem miſſus à Vladiſlao Seciechus Cracovienſis Palatinus, impiger militiâ vir, repulit fortiter, & actis per Moraviam prædis graviſſimè ultus eſt. Ivit tum, impetratâ à Patre veniâ, Sececho comes principis filius Boleſlaus, novem ferè annorum puer, ſed qui annos ingenio præcurrebat. Magnâ induſtriâ is omnia, quæ in caſtris gerebantur perluſtrans, in futurum poſt uſum ſeponebat. Idem paulò poſt

 latro-

latrones, qui ex Pomeraniâ egressi Miedzericum occupaverant, rectore Sececho repressit. Talibus curis ac facinoribus Boleslaus futuræ magnitudini præludebat.

IV. Hostibus domitis jam pace florere Polonia poterat, nisi domesticæ seditiones turbassent. Secechus ille, cujus facinora egregia modo narrabamus, meritis in Rempublicam & gratiâ principis tumens, potentiam suam, ut ferè fit, oppressione inferiorum ostentare cœperat. Inde non invidiâ tantum, sed odio quoque civium flagrabat. Multi illo struente eversi, multi proscripti, vel proscriptos sequuti in Bohemiam erant. Qui, opem pollicente Bohemorum rege, adscitoque in ducem Sbigneo Vladislai notho, quem Pater monasterio incluserat; denique pertracto in societatem Vratislaviensium præfecto, Magno comite, arma parant in Secechum. Vladislaus se per latus ministri peti ratus, exercitum conjuratorum, quibus Pomerani quoque jam recens accesserant, circa Crusphiciam adoritur, strageque insigni afficit, Sbigneo ipso, qui caput omnium erat, capto. Cui non difficulter tamen mox ignovit Vladislaus, non desinens esse pater erga hostem etiam filium.

V. Sed paulò post resuscitatum est hoc belli civilis incendium, & Boleslaum quo-

que alterum filium, intactum antea, traxit in partes eorum, qui in Secechum conspiraverant. Ægrè adhuc à Sececho divellebatur Vladislaus Pater, incertum an ob virtutem viri, an ex more principum, qui Amicitias proprio fastidio facilè omittunt, si excutere coneris, cedendi pudore, ambitiosiùs plerumque retinent. Noster tamen hic publicæ quietis studio, in exilium clientis, quo illa redimi posse videbatur, consensit. Compositâ seditione domesticâ, Boleslaus filius arma à Patriæ visceribus in Pomeranos, & mox Russos convertit, repressisque fortiter utrisque, regnum patri securum, sibi per beneficia obnoxium devinctumque magis reddidit.

CAP. VI.

DE BOLESLAO III, COGNOMINE CRIVOUSTO.

AB ANNO CIↃCII. AD ANN. CIↃCXXXIX.

Crivousti in Bohemos expeditio. in Pomeranos. mox iterum in Bohemos. iterum in Pomeranos. bellum cum Henrico Imperatore, bellum in Pomeranos duplex. Fratris Sbignei cædes. Palatini Cracoviensis dejectio. Expeditio in Russos, in Ungaros. in Russos diversæ expeditiones. extrema infelix.

VLadislao mortuo filius successit Bolesl-

 laus,

laus, jure naturali hæres, ſed quo digniorem, etiam ſi ſuffragiis agendum fuerat, nulla electio inveniſſet. Magna juvenis ſpecimina virtutis ediderat, ſed majora mox principatum adeptus exſeruit, Bellis ſanè exercitatiorem virum non habuit Polonia, poſſitque illa hunc Martis pullum numero conflictuum Marcellis Juliisq́; Romanorum ferè opponere. Sed mihi nunc pugnas illius omnes memorare per propoſitam animo brevitatem non licet; præcipuas, nec has niſi ſtrictim enumerabo. Initia Boleslai invidia Sbignei fratris maximè exercuit. qui ſupra aſſignatæ à patre hæreditatis ſortem aſpirans, varios ſubinde in Principem hoſtes concitavit. Primùm quidem Borivojum Bohemorum ducem. Sed is cum ad fines Polonorum perveniſſet, pudore iniuſtæ cauſſæ à ſuis deſertus, re nullâ effectâ domum rediit. Conatum tamen ejus ulciſcendum putavit Boleslaus, miſitq́ue copias, quæ, duce Zelislao, uno è Proceribus Polonis, omnem Moraviam hoſtiliter pervagatæ ſunt. Mox eodem Sbigneo machinatore Pomerani inſurrexêre. Hos lentiùs quidem, nec ſine diſcrimine, compeſcuit tamen ad tempus Boleslaus, Bialogrodo, Colbergâ, Coſmino, Veleno, præcipuis tum Pomeranorum oppidis expugnatis.

II. Sed paulo post cum utraque hac gente repetenda fuit bellorum tela. In Bohemos incitavit Boleslaum fœdus & affinitas Colomanni Ungarorum regis, quem oppugnans Henricus V. Imperator, Bohemos, ut tributarios tum imperii secum traxerat. Ingresso Bohemiam Boleslao opposuêre se Vasco & Mutina, delecti à principe suo, qui in Ungariam secutus imperatorem erat, Duces. Sed hi fusi, Pragamque profugi, quicquid apertum aut imbecillum in Bohemiâ fuit, prædæ hostis reliquêre. Interim absentia Boleslai audaciores Pomeranos fecerat; & seu impetu seu proditione arcem Usce occupârant. Huc ergò festinato itinere regressus Boleslaus Velenum obsidet, quod & ipsum ad hostes defecerat. Aderat tum Boleslao Sbigneus, iniquus adhuc fratri, & occultê cum hoste socians consilia. Nocte quadam irrumpere Pomeranos in castra Principis jusserat, omnia prompta pollicitus. Sed illis advenientibus commodum erat in excubiis, id quod solenne habebat, Boleslaus, & in re subitâ, cum vires non posset, dolum opposuit. Ruentem enim in castra hostem solus cum paucis excubitoribus á tergo adoritur, voce, terrendo hosti, suisque, qui in castris erant, excitandis, altùm sublatâ. Pomerani, circumventos se

rati, concidunt animus, & mox accurrentibus Polonis plurimis, profligantur. Tantum valet Principis in castris præsentia, & vel dormientes exercitûs unius vigilia potest defendere. Cæterùm depulsis ita Pomeranis, Sbignei etiam perfidia non diu latuit. Cujus publicè convictus, cum omnium sententiis ad capitis supplicium addiceretur, exilio multatus est, moderante sic pœnam fratre, ut nec flagitium inultum, & reus clementiæ exemplum foret.

III. Bellum Bohemicum parvum mole ipsum, sed magni alterius caussa extitit. Henricus enim Imperator, adiutos à Boleslao Ungaros indignatus, Marchiam & Silesiam ditiones tum Polonorum invasit, omniaque isthic velut torrente corripuit. Sola Glogovia in obsidii toleranti- am obstinata, victori cæterorum moram objecit: animante ad constantiam oppidanos Boleslao, obsessoresque assiduis incursibus lacessente. Missis fortè post pacis caussâ à Boleslao legatis, leges iniquiores proposuit Imperator, thesaurumque suum ostendens, hunc Polonos perdomiturum, dixerat. Ad quod Scarbicus, princeps legationis, ut arrogantiam Cæsaris perstringeret, demptum digito annulum thesauro injiciens, aurum, inquit, adjiciatur auro: subindicans haut dubiè, frustra auro terreri vi-

ri viros, quibus ferro manus, animus virtute armatus sit. Intellexit quoque scomma Imperator, idque elusurus, *hab danck*, inquit: quæ gratias agendi apud Germanos formula est; nomenque Habdanckiorum familiæ dedit, quæ hodieque inter clarissimas Poloniæ habetur. Cæterum cum reversi ad suos legati datas à Cæsare conditiones retulissent, vehementer animi Polonorum accensi commotiq; sunt. Ita ut qui hucusque subitariis tantùm assultationibus Cæsarianos vexassent, tandem prælii tentare aleam decernerent. Locus erat prope Vratislaviam, longâ porrectus planitie, & ob id Polonorum aciei commodior. Eò cum ventum utrinque esset, initur prælium, in quo ingens inprimis Boleslai fortitudo emicuit. Quippe & ipse strenuè ciebat pugnam, & cum initio Germani graves esse cœpissent Polonis, cedentes hos occursando animandoque subinde reducebat in hostem; donec vi equitatûs legiones Germanorum perrumperentur, inclinaretque ad Polonos victoria. Magna eo prælio utrinque strages edita est: adeò ut insepultorum cadaveribus illectæ canes difficilem iter facientibus transitum darent. Unde Campi canini nomen hodiè etiamnum agro, in quo commissa pugna est, manet. Post prælium cum Henricum

in Ita-

in Italiam vocarent negotia, & is pacem expeteret magis, quàm palam offerre vellet, profectus ad eum est Boleslaus Pabenbergam, Franconiæ oppidum. Ubi honorificè acceptus non pacem tantùm cum Cæsare, sed & affinitatem inivit; acceptâ in conjugem sorore illius, desponsâque porrò Vladislao filio suo, impuberi adhuc, filiolâ Cæsaris, itidem parvâ Christinâ, cujus paulò post sæpius fiet mentio.

IV. Pace hac factâ, data est Boleslao, sed brevis armorum quies. Nam paulô post & in Pomeranos resumendum bellum fuit, quod tamen intra unius oppidi Nacli expugnationem stetit: & in Bohemos illum miseratio Sobieslai impulit, qui à fratre suo Bohemorum Rege, ob cædem consiliarii cujusdam, carceri inclusus, & mox inde elapsus in exilio agebat. Quo restituto, bellum quòque conquievit. At fortuna Sobieslai hujus, Sbigneo, quem itidem à fratre Boleslao in exilium ejectum diximus, spem veniam nanciscendi attulit. Reversus receptusque in gratiam est, sed ut citius periret. Offendit enim mox fastu suo fratrem, aderantque etiam illicò proceres quidam, qui privato in Sbigneum odio, omnia illius seu bona seu mala in deterius torquentes, stimulabant occultè Principem, ut æmulum,

quem

quem nulla beneficia emendarent, amoliretur. Ita missi à Boleslao sunt, qui hominem obtruncarunt, prius eundem conviciis adorti, ut per jurgium privatâ irâ occisus videretur. Sed cessit mox ea cædes Boleslao in assiduum vitæ tormentum: Perpetuo hoc conscientiæ ingenio, ut fœditatem criminum suorum, cum peracta sunt, rectiùs demùm introspiciat, mirâque tum exaggeret facundiâ. Pauco interjecto tempore, Scarbimirus quòque Palatinus Cracoviensis periit; vir acer ingenio, spectatusque militiâ, sed sua jactantius extollens, idemque palam criminator in Principem. Toleratus aliquandiu, tandem cum potentiæ suæ fiduciâ, apertè seditiones moliri videretur, Senatu motus, excæcatusque in carcere vitam finiit. Atque ut ignominiæ ejus, aliquod ultra mortem quòque superesset monumentum, constitutum tum est, ut posthac Castellanus Cracoviensis Palatinum loco ac dignitate anteiret.

Dum hæc in Polonia geruntur, ceperat iterum Pomeranos quietis suæ tædium. Denuò Boleslaum lacessunt Suentopelco duce, quem paulò ante victis Naclensibus imposuerat Boleslaus. Obsessum ergo rursus à Boleslao Naclum est, expugnatumque. Cæteri quòque Pomeranorum ante

expugna-

expugnationem hanc prælio victi, post debellati, cum imperio Polonorum, religionem simul Christianam, quam bis ante acceptatam, bis rejecerant, bonâ jam fide recepêrunt.

V. Hinc jam tandem Boleslao in eâdem ferè hactenus arenâ luctanti novum campum Russia aperuit. Fugerat ad Polonos Patrui Vlodimiri insidias vitans Jaroslaus, affinis Boleslai. Eum reducere Russi quidam Ungarorum & Boleslai ope laborabant. Sed Jaroslaus inter pugnandum confosso equo excussus, & ægrè à suis protectus, postquam in tentorium relatus esset, ex vulnere obiit. Cum causâ belli, bellum quoque ipsum intercidit. Postea Boleslaus Volodorem Przemislienſium Ducem, arma in Polonos cientem compescuit. Quo facto, ire in Ungariam parabat, cognatos suos, Stephani regis exules filios, cum matre in regnum reposíturus. Jamque ad Scepusium progressus, expertusque etiam prælio cum Alberto Austrio fuerat, cùm cœpto abstrahitur per Russos nova iterum molientes. Hos verò antequam vi tentaret Boleslaus, dolo adoriendos suadebant proceres. Unum esse inter ipsos Jaropelcum videbant, à quo cęteri penderent. Ducem hunc tolli, ingens fore belli compendium. Ei conficiendæ

rei

rei Petrus Vlostovicius Comes Xiansensis se obtulit: impetratoq; consensu Senatus proficiscitur ad Jaropelcum, & læsum se à Principe suo ac profugum non sine multis conviciis queritur. Credidit homini Jaropelcus, sed paulò post ab eodem, dum forte ruri cum paucissimis ageret, comprehensus ad Boleslaum adducitur. A quo in carcere per annum detentus, post magno ære redemptus ad suos rediit; cùm prius amicitiæ fidem Boleslao dedisset. Sed is fidem postea, quàm vindictam amittere maluit. Fraudem fraude ulturus, mittit in aulam Boleslai Ungarum quendam, qui captatâ occasione Principem occideret, vel quocunque modo proderet. Hic, quâ erat Ingenii ac morum versutiâ, Principis amicitiæ se insinuat, ac tandem post longæ familiaritatis usum, præfecturam Vislicienſem impetrat. Quam cum aliquandiu tenuisset, advocato postea Jaropelco tradit. Ab hoc verò cum pacta fortè præmia postularet, lingvâ oculisque privatus dicitur, solito proditorum fato, ut etiam quibus profuêre, invisi sint.

VI. At habent plerumque hoc fraudes, ut cautos reddant, quos deceperint; raròque iidem eosdem fefellerunt. Boleslaum tamen recens à Russis fraudatum, graviore

viore mox dolo iidem circumvenêre. Jaroslaum Haliciensium ducem, principatu à suis dejectum & ad Polonos profugum revocabant quasi pœnitentiâ mutati Halicienses. Interim tacitè reliqui Russorum militem cogunt, Ungaris quibusdam adscitis. Boleslaus exulem ad resipiscentes reducturus, minori, quàm in perfidos & hostilia molientes opus erat, exercitu advenit. Cui ad Haliciam Ungarorum turmæ specie gratulandi occurrentes, Polonorum novissimo agmini se jungunt. Idem faciunt Halicienses. omnes amicitiam vultu præferentes; mox circumdatos Polonos invasuri. Suboluit fraus Boleslao, sed cum jam nonnisi præsenti periculo vel dedecore effugi poterat. Consultanti ergò quid facto opus esset, occupare parantes se pugnæ Russos visum est. Mox irruens orditur prælium. Secutis pari virtute cæteris, non infeliciter cedere res cœperat, cum aliâ parte fugam orsus Palatinus quidam, plurimis idem faciendi pudorem abstulit. Pauci cum Boleslao saucii fessique restirabant Russis vincentibus; jamque equus sub Principe defecerat, instabantque extrema omnia, cum gregarius alium illi equum suppeditans, persuadet, ut maturatâ fugâ meliori se fortunæ reservaret. Magnus postea militi honos

nos habitus est. Palatinum missa à Principe pellis leporina, colus, & fusus, pudore ad laqueum adegêre. Ipse Princeps adeò impatiens ignominiæ fuit, ut conspectum hominum vitans, assiduo se domi luctu maceraret: non inusitatâ humanis animis in se & fortunam iniquitate; unius ut calamitatis sollicitudine, prosperorum omnium memoriam obliterent.

CAP. VII.

DE VLADISLAO II.

AB ANNO CIↃCXL. AD ANNUM CIↃCXLVI.

Bellum Bohemicum. Petri Dunini casus Bellum inter fratres.

Mortuo Boleslao, paternarum possessionum hæreditatem, ita ut pater jusserat, quatuor filii crevêre. Summum rerum regimen primus natu Vladislaus accepit. Sed ut ditiones, ita virtus paterna divisa minorque filiis: hujùs verò etiam minimum Vladislao contigit, proximo patris successori. Bellum is extra fines Patriæ nullum gessit, præter Bohemicum, quod tamen ultra populationes Silesiæ non processit, ac morte mox Ducis Bohemorum Sobieslai finitum est. Inde inturbidum externis regnum, sed ut eò gravius interna mox ardescerent. Non diu enim fratres

tres inter se concordes egére; culpâ maximè Vladislai, cujus ambitionem imminuta principatûs sors acriter urebat. Accedebat stimulus domesticus, Christina uxor, quæ Cæsare patre avoque orta, indignabatur nupta esse marito, qui tam angustè imperaret. Nec puduit Vladislaum à Proceribus postulare, ut unum se patriarum ditionum vellent hæredem. Sed adversos omnes expertus, & acrius mox instigante conjuge, tributa fratribus imperat, postremò quoque conquisito externo milite, quædam eorum oppida invadit. Illi Principis veneratione, seu virium diffidentiâ ad preces confugiunt, fratris fidem Procerumque intercessionem implorantes. Et ex his quidem non paucos illis caussæ æquitas & misericordia conciliavit. Inprimis non tegebant affectum Vuseborius Palatinus Sendomiriæ, ac Petrus Duninus Scrinnensis Comes; quorum ille vim minabatur, alter monendo Principem ad æqua flectere laborabat; uterque ob id aulæ exosus.

II. Sed in Duninum vehementius Christina efferbuit, pridem illi aliam ob caussam infesta. Processerat enim is aliquando cum Principe venatum: cumque nox in sylvis errantes oppressisset, post refectum ferinâ, & aquâ corpus, dormituri in stra-

in ſtratas humi penulas procubuerant. Tum Vladiſlaus jocans ad Petrum: molliùs nunc tua, inquit, uxor cum Abbate Scrinnenſi cubat, nil moratus alter; fortaſſe & tua, inquit, cum Dobeſſo. vocabatur autem ita Juvenis quidam Nobilis, formâ èlegans, Chriſtinæ in deliciis. Altè admiſit ad animum Vladislaus jocum Dunini, nec abſtinuit, quin Chriſtinæ aperiret. Hinc flagrantior jam in hunc offenſa. Nec multò poſt ille in nuptiis filiæ, quam Jaxæ Serborum Duci elocabat, occupatus â Dobeſſo per inſidias capitur, lingvâque & oculis privatus vivere pœnæ ſuæ ſuperſtes jubetur: clariſſimo documento: Cautè jocandum eſſe cum dominantibus: Nam hi & facillimè offenduntur; & imprudentius jocantium argutiis gladii ſæpè promptiùs, quàm ingenii acumen opponunt. Cæterum commiſſâ hâc cæde magis metûs atque odia procerum in Principem, ſimul crudelitas Principis in fratres gliſcebant. Quippe, accitis in auxilium Ruſſorum Ducibus, Henricum fratrem Sendomiriâ; Boleslaum Ploſco omnique Maſovia exuit: fugientesque ad Miecislaum, qui ſolus fraternæ potentiæ reſtitabat, perſequitur. Stitit venientem Poſnaniæ obſidio, tandemque evertit. Forte enim ſecuriùs aliquando

quando obsessor exercitus agebat, poculis ludisque indulgens, raris nec sobriis excubantibus vigiliis, Usi occasione fratres, qui haut procul aberant & ipsi exercitu instructi; solutos ac langvidos circumveniunt, & erumpentibus simul ad datum signum oppidanis, fugant cæduntque. Vladislaus Cracoviam primùm, mox & illinc, prævalente fratrum factione, expulsus in Germaniam ad Conradum Imp. Christinæ sobrinum confugit: Quò eum mox uxor cum liberis sequuta est. Ibi vivere ex alieno necesse fuit, quibus nuper sua non sufficiebant.

CAP. VIII.

DE BOLESLAO CRISPO.

AB ANNO CIↃCXLVI. AD ANN. CIↃCLXXIV.

Bello fraterno Conradus se interponit. & post eum Fridericus Barbarossa. Silesia à Poloniâ avulsa.

FRatre exacto, proximus ætate Boleslaus principatum adsequitur, virtute ante Vladislaum imperare meritus. Hic in cæteros fratres benignus ac liberalis, cum exule subinde adhuc luctari habuit de Principatu. Quippe is omnia pro sceptro recuperando tentans, varios in Polonos

lonos concitabat hostes. Primus caussam illius suscepit Conradus Imperator, legatosque misit, negotium Vladislai acturos. Facile se Boleslaus purgavit Imperatori, cognitâ exulis culpâ æquiori & aliis tum molitionibus intento. Parabat enim bellum in Asiam, in quam tendens, cum ob viæ compendium, securitatemve per Poloniam iret, honorificè à Boleslao acceptus ad Pontum Euxinum deducitur, fratris caussâ in reditum rejectâ. Reversus deinde ille ab Asiâ, cum finem orandi non facerent Vladislaus & Christina, bellum tandem in Polonos decernit. Ingens erat Cæsaris exercitus. Sed hunc, congredi licet apertè non ausus Boleslaus, ex insidiis assultando, pabulationes infestando intercipiendoque, & quæ alia celeritate Poloni facere consuevêre, mirè fatigabat. Ut cum postea Conradum subiti Germaniæ tumultûs aliò vocarent, facilè ad pacem inclinaret. Mitigavit etiam hostis animum Boleslaus, in castra ad ipsum profectus & innocentiæ suæ probationi, muneribus varie per Aulicos distributis, momenta addens. Quiescente Conrado non quiescebat tamen Vladislaus: cumque ab Imperatore aliquas, quibus exilium toleraret, possessiones nec non copiolas accepisset, lacessebat

sebat fines Polonorum, sed eventu semper irrito.

Mortuo Conrado suscepit Fridericus Barbarossa imperium, & simul caussam Vladislai. Cum missis ad Polonos legatis nihil profecisset, bello eosdem aggreditur. Qui milite impares, ad artes confugiunt; quibus ante Conradum lassaverant: ingentemque illum exercitum, ad famem, & quæ hanc comitantur mala, redigunt. Fit iterum pax, eâ lege, ut Imperatori Mediolanense tum bellum molienti, trecentos equites hastatos submitterent Poloni, Vladislao daretur Silesia. Quæ à Poloniæ regno tum avulsa, & à posteris mox Vladislai in varios Principatus divisa, tandem tota Bohemorum regno accessit.

II. Ita belli fraterni procella detonuerat, cùm Boleslaum Prussi, Polonorum imperia post Crivousti patris mortem aspernati, in se traxêre. A quo victi & ad Christianę religionis sacramentum adacti sunt. Sed, ut Nunquam benè respondet coacta religio, redeunt mox ad ingenium suum Prussi, fræna excutiunt, & sacerdotibus ejectis, se potiùs extrema subituros minantur, qvàm animorum servitutem. Ita, cum ad cætera obsequium pollicerentur, patria illis sacra relicta.

Aſt ii quia prima impunè ceſſerant, audaciam mox ad majora ſumpsêre. Ejiciunt Polonorum præſidia, prædas agunt per Maſoviæ agros, mox, advenientibus Polonis, in paludum uligines ſylvasque ſe abdunt datâ opportunitate erumpentes. Merebant ex ea gente quatuor transfugæ ſub Polonis, & longâ fide locorumque peritiâ Boleslao ſe commendaverant. Hi conſpiratione cum Pruſſis clam initâ, Polonos oſtensâ ſpe ingentis prædæ deduxére in locum avium & Pruſſis inſeſſum. Quibus erumpentibus circumventi Poloni, & lubrico paludum lapſantes, magnâ ſtrage cæduntur, periitq; illic Henricus Boleslai frater, & omne penè robur militiæ Polonæ. Henrico cæſo, Palatinatus Sendomirienſis, qui illi ex ſorte paternâ obtigèrat, in Caſimirum natu minimum devolvitur. Filii Vladislai, Duces jam Sileſiæ partem illius hæreditatis ſibi vindicantes, latâ repulsâ, & memoriam veteris injurię accendente novâ, arma minabantur: multisque demum perſuaſionibus à Boleslao, & proceribus mitigati conquieverunt. Sed tum fermè iterum internis ſe motibus concuſſit Reſpublica. In tractu enim Cracovienſi equeſtris ordo, Sventoslao & Jaxâ autoribus, in Boleslaum inſurrexit, Caſimiro fratri deferens

ferens imperium, odio seu Boleslai ob cladem Prussicam, seu Miecislai alterius fratris, cui ætatis jure successuro viam ad principatum, alio maturè electo, cupiebant præclusam. Sed Casimirus quantò in vulgus gratior, tanto impensiùs pro fratre nitebatur, eoque, quo in Principem petebatur, favore ad comprimendam seditionem usus est.

CAP. IX.

DE MIECISLAO SENE.

AB ANNO CIↃCLXXIV. AD ANN. CIↃCLXXVIII.

Miecislaus in juventute probus. postea degener. regnum accipit, & mox amittit.

FRatre mortuo ibant in Casimirum minoris Poloniæ suffragia. sed hæc tamen Miecislaus majoris Poloniæ sententiis evaluit. Huic gravis & prudens juventus Senis nomen conciliaverat: verùm decora juventutis dissimiles sequentium annorum detrivêre mores. Principatum ejus imposita nobilibus ac plebe iis tributa, & inexperta ante Polonis fisci avaritia, honorum deniq; nundinationes invisum brevi reddiderunt. Auxêre odium ministri ac Præfecti, qui, dum emunctionib⁹ Populi nō Miecislaum tantùm, sed suam quoque aviditatem satiant, unius tamen

men Principis invidiâ omnes peccabant. Studuit Miecislaum in viam reducere Gedeon Cracoviensis Antistes, & instructâ viduæ, cujus gregem nutriti à filio canes lacerassent, fabulâ, velut in imagine principem sibi ostenderat. Sed hunc nullæ admonitiones emendabant. Inde idem Gedeon cum Stephano Cracoviensi Palatino ad abrogandum Miecislao deferendumque fratri ejus Casimiro imperium cæteris præivit.

CAP. X.

DE CASIMIRO.

AB ANNO CIↃCLXXVIII. AD AN. CIↃCXCV.

Conarii cujusdam petulantia à Casimiro patienter tolerata. cum fratre Miecislao bellum. qui à quibusdam in regnum frustra restituitur. cum Prussis bellum.

CAsimiro cum aliæ virtutes, tum unum maximè moderati animi specimen studia Polonorum conciliavit. Quidam ex Aulæ ejus asseclis Johan. Conarius, ab ipso ad aleæ ludum invitatus, victusq; extremo jactu, cui tota sors producti in serum noctis ludi committebatur, ita efferbuerat, ut vincenti Casimiro colaphum duceret. Comprehensum cum omnium sententiæ capitis reum pronunciarent, Casimirus etiam à culpâ ab-

solvit; illum, inquiens, impatientiâ jacturæ abreptum esse, se verò prostitutæ dignitatis suæ justam pœnam luisse. Sed vota procerum accendebat porrò etiam ipsa Casimiri, sceptrum fratri præripere abnuentis modestia. Videbatur enim, ut est revera, bene imperaturi, imperium recusare. Cedenti tandem precibus Polonorum, regnumque capessenti, prima cura fuit impressa Reip. vulnera sanare, vitiaque corrigere, quæ Miecislaum expulerant. Hunc autem ipsum paternæ hæreditati restituit, supplicem quidem nunc, sed occultas tamen recuperandi imperii spes alentem, intentumque occasionibus. Erupit paulò post cupiditas, cum Masoviam & Cujaviam, quas Casimirus, tutor Lesco Boleslai Crispi filio datus, administrabat, per fraudem occupavit. Unde tamen brevi post excussus est. Bellum Casimirus primum in Halicienses gessit, quibus domitis, sororis suæ filium Miecislaum, ab illis expulsum restituit. Eo paulò post veneno à suis necato Ungarorum regis filius Andreas Haliciam occupaverat, Vlodimiro, qui ad opem Ungaricam, Casimirum fugiens se receperat, per fraudem carceri incluso. E quo ille elapsus, hostis nuper sui Casimiri imploratâ clementiâ, impetratoque auxilio Ha-

liciam Ungaris eripit. Inde irritatus rex Ungarorum, fines Polonorum invadit, vicissimque à Polonis incessitur. Sed id bellum; quia nec Ungaris nec Polonis volentibus erat, maturatis primò induciis suspensum, mox firma pace compositum est.

II. Hæc agente Casimiro, circumegit se favor Polonorum quorundam, & à Casimiro in Miecislaum reflexit. Jamque Cracoviam urbem favitorum suorum ope occupaverat Miecislaus; arce tamen à Fulcone Episcopo, & Nicolao Palatino prohibebatur. Profectus mox idem colligendi militis caussa in Poloniam Majorem, interim in filio, quem Cracoviæ reliquerat, à Casimiro, ope Russorum maximè, debellatur. Casimirus filium fratris, ejusque milites non modo incolumes, sed & muneribus ornatos dimisit. Quâ pietata Miecislaum cæterosque ita permovit, ut vivo ipso nihil hostile moliri sustinerent. Adeò nonnunquam hostem, quem fortitudinis non coercuit metus, admiratio clementiæ subigit. Post hæc cladis Boleslao fratri inflictæ memoria, manesq; Henrici nuper occisi in Prussos Casimirum elicuêre. In hos nequicquam reluctatos igne ferroque ita grassatur, ut in armis facilè ira vindictæ appareret.

Nulla sexûs, nulla ætatis ratio habita est. Donec fessi tot calamitatibus Prussi pristinæ tributorum Polonicorum tolerantiæ se submiserunt. Hoc ultimum bellorum Casimiri fuit. Nec multo post ad pacis artes & religiones versus, dum S. Floriani à Pontifice impetratas reliquias ac memoriam festis epulis celebrat, hausto fortè poculo repente concidit, & brevi post intervallo extinguitur. Suspicio quorundam fuit, medicamento aliquo infectum fuisse poculum à fœminâ, quam deperibat Casimirus, mulierosior paulò, ceterà optimus Princeps.

CAP. XI.

DE LESCO ALBO. ET MIECISLAO.

AB ANNO CIↃCXCV. AD ANNUM CIↃCCIII.

Lesci cum patruo Miecislao concertationes, qui ter ad regnum emergit, ter dejicitur.

CAsimiro mortuo, post multas Procerum concertationes, ad filium tandem Lescum defertur principatus. Sed quia is per ætatem nondum par tantis gubernaculis erat, adjunguntur puero Helena mater, & Antistes Palatinusque Cracoviensis. Interim patruum Miecislaum ambitio & contemptûs sui dolor vecor-

dem agebant per Poloniam Majorem & Silesiam. Collectoq; mox isthic exercitu Cracoviam properat: Cui Palatinus Cracoviensis, advocatis in auxilium Russis, occurrit. Venit res ad prælium, non acre minus quàm impium, cum scissâ in partes Poloniâ, fratres affinesque adversis è castris pugnarent. Russi ibi cæduntur. Romanus illorum dux sauci⁹ ac semianimis pene prælio excedit. Vulneratus etiã tum Miecislaus est, & filius ejus paulo ante hastâ trajectus, oculos penè paternos cruore resperserat. Interim Silesii duo duces in auxilium Miecislao superveniunt. Quibus se Govoricius Palatinus Sendomiriensis, qui priori prælio in subsessis fuerat, opponit. Inclinantes tum, capto Govoricio, Polonos nox adversæ pugnæ exemit. Silesii seu Miecislaum, qui sauci⁹ domum vehebatur, sequuti, seu partæ gloriæ nolentes denuo facere periculum, erectis trophæis domum quoque abeunt. Ita tum quidem irritus fuit Miecislai conatus. Aliquot annis post instaurare idem animum in novæ spem fortunæ cœpit. Cujaviam Casimiri liberorum patrimonium occupat. Idque ei impunè fuit per ætatem possessorum, & Palatini Cracoviensis & Sendomiriensis dissidia. Cum sic primus conatus provenisset, ad majora mox, fraude

in auxilium aſſumptâ, progredi ſtatuit. Helenæ Leſci matri per legatos arrepit, demonſtrat mulieri jus ſuum, idque perſequendi vires, contra Leſci ætatem teneram, curatorum ejus diſſidia, denique petit, patruo potius quàm aliis tutelam permitteret Leſci, quem adoptare, deſtinare ſucceſſorem, reſtitutâ cæteris fratribus Cujaviâ, pollicetur. Impar fuit Miecislai verſutiæ Helena, & minis vim oſtentantis mota eſt, ut promiſſis crederet. Reliqui etiam proceres, quanquam aliquandiu reluctati, conſentiunt tandem in Miecislai reſtitutionem, eâ tamen lege, ut promiſſa ille ſua jurejurando ſanciret. Ita ſecundùm principatu potitur Miecislaus, ſed in id, ut amittat iterum.

II. Is enim, quantum paulò ante verbis prolixus, tantum poſtea re ipsâ atq; operâ defecit, ſermone innuens ſubinde; fidem ſervare eorum tantum eſſe principum, quibus frangere aut non integrum, aut non neceſſarium eſſet. Sed Helena quoque, ut ante credula nimis, ita promiſſorum acris nunc exactrix fuit. Eluſa aliquandiu, tandem ad vim proclamavit: invenitq; facile fautores ſimplicitate lapſa mulier, contra Miecislaum imprimis, qui, ut clientes ſuos ornaret, alios quosdam poſſeſſionibus ſuis dejecerat. Ad

quas

quas isti, novis rebus, mutatoque principatu redituros se sperabant. Conjurat Palatinatus Cracoviensis duce ipso Palatino; occupatur urbs absente tum forte Miecislao, recipiturque Helena cum Lesco filio. Ita vides denuò exortem principatus Miecislaum. Sed excedit penè fidem, vel fortuna viri hujus, vel Helenæ plusquam muliebris crudelitas. Ecce enim hæc iterum mox decipitur, ille iterum regnat. Nescio quas remoras fidei ante non exolutæ caussatus, sanctè jam pollicetur omnia, quæ promisisset, præstiturum. Adductæq; iterum eò mulieri, ut cederet principatum, persuadet jam porrò, ut Palatinum Cracoviensem, Nicolaum amoveat, quasi ducem seditionum, & sub specie egregii publici, privatæ utilitati studentem. Ut minus reluctaretur fœmina, juvant alii, Nicolai illius fastigium pridem ægrè ferentes. Ille purgare se Helenæ meritorum suorum ac fidei ostentatione diu nisus, obstinatâ muliere, ad Miecislaum confugit, quantò ante hostem, tantò ambitiosius nunc amicum. Nicolai authoritas traxit plerosq; alios. Miecislaus tertium jam princeps, frustrà promissorum ab Helena admonitus, Visliciense porro territorium illi adimit. Eâ constantiâ fuit. Sed pauso post
 receptum

receptum imperium, finem histrioniæ suæ & vitæ simul fecit, vir inter ornamenta ac dedecora alternâ vice versatus, & eam plerumque fortunæ fidem expertus, qualem aliis præstabat.

CAP. XII.

DE VLADISLAO LASCONOGO. ET LESCO ALBO.

AB ANN. CIƆCCIII. AD AN. CIƆCCXXVII.

Duo eliguntur. quorum alter alteri cedit. Cometes. Tartarorum primæ in Russiam incursiones. Pomeraniæ Suentopelcus præficitur. qui deficiens Lescum interimit. Cruciferi in Prussiam vocantur.

UTi vivo Miecislao, ita mortuo adhuc inter ambiguos dominos vacillavit Polonia. Reliquerat ille filium Vladislaum, qui à gracilitate pedum Lasconogus dictus (nam alter filius Otho, paulò post patrem obierat, relicto filio Vladislao sputatore:) & Lescus quoque Helenæ filius toties à Miecislao dejectus supererat. In hunc primum sententiæ procerum consensêre, uno Nicolao Palatino Cracoviensi, ejusque fratre Episcopo repugnantibus. Et hi tandem patiebantur principatum Lesco deferri, hoc stipulantes, ut Govoricium Palatinum Sendomiriensem æmulum ipsorum in exilium amandaret.

Verum

Verum Lesco displicuit principatus, quem amici injuriâ emendum haberet. Itaque annitente Nicolao, cui hæc tanta Lesci benevolentia in Govoricium tanto formidabilior erat, princeps creatur Lasconogus, vir eo maxime nomine dignus principatu, quod eo posteà digniori Lesco libens cessit. Nam, cum imperante jam Lasconogo, Lescus feliciter in Romanum Halicien sium ducem, Lublinensis provinciæ vastatorem, & jam trajecto Vistulâ Sendomiriæ imminentem pugnasset, sequutus est fortunam favor Polonorum, & Lasconogo non repugnanti, surrogatus Lescus; mortuis jam maximis hujus adversatoribus, Palatino Episcopoque Cracoviensi, quorum huic Vincentius Cadlubeus successit, vir pro seculi sui genio eruditus, primusq; historiæ Polonicæ conditor. Lescus, quod prælio meruit, pace tenuit imperium, lenis ingenio, ut alios armis non impeteret, felix, ut non impeteretur. Sub ejus initia Cometes apparuit, minax plerumque imperiis prodigium, tum vero haut dubiè Tartaricæ procellæ nuncius, quam eo tempore à mari Caspio, & monte Imao, Asia in Chersonesum Tauricam primùm, mox in Podoliæ Russiæque fines effudit, magnam & sequuturis etiam postea seculis ineluctabilem Poloniæ cala-

lamitatem. Gens enim justi belli ignara, ferarumque instar pauperiem tantùm vicinis inferre nata, ipsa inopiâ & fugacitate suâ invicta est.

II. Cæterum Lesco huic frater erat Conradus, cui Masoviam & Cujaviam concessit. Pomeraniæ Suentopelcum præfecit, eâ lege, ut jus quidem diceret provinciæ, ea tamen Polonis maneret vectigalis, juraretque in verba principum Poloniæ. Sed utrumque hoc Lesci beneficium malo omine datum est, & alterum Lesco ipsi interitûs, alterum toti Poloniæ magnorum malorum caussa extitit. Nam Suentopelcus paulò post fortunâ suâ corruptus fræna momordit, Lescumque bellum illi meditantem, & forte aliquando inter Comitia in balneo lavantem oppressit interemitque. Aderat tum Lesco Henricus barbatus, Dux Vratislaviensis; sed hic prostratus ab emissariis, quia pro mortuo habebatur, vivus evasit. Ex eo tempore Suentopelcus Ducis sibi Pomeraniæ nomen adscivit. At frater Lesci Conradus, defendendæ à Prutenorum incursib⁹ terræ suæ impar, fratres Theutonicos (quos Cruciferos vocant) è Syriâ tum à Saracenis ejectos, in auxilium contra Pruthenos, datâ ad tempus terrâ Culmensi. vocavit; stipulatus vicissim, ut quicquid

illi

illi in Prussiâ occupassent, ex æquo secum partirentur. Ea res magnorum postea ac difficilium bellorum tempestates Poloniæ concivit, usitato ferè imperiorum fato, magis uti illis formidabiles populi fiant, qui vocati in auxilium sunt, quàm fuerant hostes, contra quos vocabantur.

CAP. XIII.

DE BOLESLAO PUDICO.

AB ANN. CIↃCCXXVI. AD ANN. CIↃCCLXXVIII.

Pudici pueritia. & sub tutoribus miseriæ. Ejus castitas. Tartarorum prædationes per Poloniam, & Silesiam. Bella intestina. Jazyges. Lithanorum incursiones. Turbæ inter Silesiæ duces.

CUm Lescus filium Boleslaum sed adhuc tenerum reliquisset, Henricum Barbatum, & Conradum de tutelâ hæredis aliquot annis certantes spectavit sensitq; Polonia. Ipse puer inter agnatorum studia variè raptatus, & Conradi etiam carceres expertus, vix tandem post multas difficultates ad regnum eluctatus est. Atque id jam pater ei minut us reliquerat, cum provinciarum aliæ Miecislai Senioris filiis, aliæ Conrado cessissent. Ut ad Boleslaum quidem tum nihil præter Cracovienf. & Sendomir. Palatinatûs perveniret. Princeps factus Cunegundin Belæ Un-

læ Ungarorum Regis filiam uxorem duxit. Sed cum primis nuptiarum diebus intactam reliquisset, consensum utrinque est postea in perpetuæ virginitatis sacramentum. Unde Boleslao Pudici nomen. Hoc principe Tartarorum rabies primo, sed eo multiplici impetu per Poloniam desæviit. Pervagati enim Lublinensem oram, & trajecto Vistulâ Zavichostum usque progressi, graves in Russiam prædas deportarunt, mox inde post deposita onera revertentibus corporum suorum objectu viam præcludere tentabant. Cracovienses & Sendomirienses. Sed hi ad Schidloviam oppidum profligati sunt, immaniusque hinc & velut perruptis obicibus ferocius se crudelitas sævissimæ gentis diffudit. Non satis in prædam grassanti fuit Polonia, in Silesiam quoq; superato Viadro tranavit. Illic circa Ligniciam Ratisboriæ & Opoliæ Duces, junctis cum Cruciferorum & Majoris Poloniæ exercitu copiis, sumpserant animos eundi in barbaros. Sed pariter infelix fuit quanquam acerrimè pugnantium fortitudo. Cæsi ibi Henricus Pius Uratislaviensium post Henricum patrem dux, Boleslaus Moravorum Ducis filius, Pompo Crucifero-rum Magister, aliiq; spectati viri. Jam cæterorum militum tanta multitudo occidit,

ut à Tartaris præcisæ cæsorum singulis singulæ aures novem capacissimos saccos ferantur implesse. Ut excitet penè nobis hæc tempestas cladis Romanæ apud Cannas memoriam, cum Annibal equitum Romanorum annulos, insignia nobilitatis, Carthagini suæ modiis admensus est. Sed porro ut illic vento, pulvere, sole adverso pugnârunt Romani, ita se hîc externa aliqua, & humanâ major vis prælio creditur miscuisse. Tradunt enim authores concussum inter pugnandum ex signis Tartarorum unum fumi ac nebulæ tanta sparsisse volumina, ut prospectum omnem adversæ aciei eriperet. Quod mirum, non difficile tamen creditu videbitur ei, qui sciverit. Tartarorum gentem venificiorum minimè rudem esse.

II. Percussa tantâ clade Polonia magis etiam misera erat, quod principe carebat. Nam Boleslaus, ubi alterius Tartaricæ calamitatis rumor increpuit, in Ungariam cum suis transfugerat. Nec diu postea comparuit. Inde Boleslao Calvo Henrici Pii filio Principatus decernitur. Quod ægrè ferens Conradus Masovius, vix bene datum Calvo sceptrum sibi vindicavit. Sed hujus quoque impotens dominatus odia mox incurrit, movitque Polonos, ut Pudicum requirerent. Qui rever-

sus recipit imperium, cum Conrado duplici prælio confligit, uno victor, altero victus, usque tamen per fidem procerum quorundam potestatis supremæ retinens. Mortuo paulò post Conrado, quieta quæ sub Pudico erat, Polonia fuisset, nisi quæ in Majore Poloniâ inter Miecislai senioris Conradique posteros arsère, & maximè Silesiorum Ducum gravissima inter se certamina, aliquam quoque turbarum contagem viciniæ afflassent. Inprimis verò in Silesiâ Boleslaus Calvus, à quo sui defecerant, in tractu Cujaviensi Casimirus Conradi Masovii filius quietem publicam turbabant.

III. Districtis ita circa domestica mala Polonis Silesiisque, novus iterum mox turbo ab Oriente insonuit. Tartarorum enim ingens vis Lublinensem terram vastabat, notisque jam & nupero cruore velut signatis viis progressa, Zavichostum, Sendomiriam, Cracoviam & quæ ultra hanc, populabatur. Erant in castris Tartarorum duo Russorum duces Leo & Romanus, scelerique fœdorum gentilium ducatum ac potentiam in Christianos Christiani ipsi præbebant. Sed reversis quoque ad sua Tartaris, hi quasi tardius satiarentur, repetitis subinde incursionibus Poloniæ partes, Masoviam inprimis, infe-

stavêre,

ſtavêre, Lithvanis jam quoque ſuccincti & Jazygibus, populis eâ tum parte poſitis, quæ hodie Podlaſſia appellatur. Sed poſtremi hi quaſi in fatum ſuum laceſſiſſent Polonos, internecione penè tū á Boleslao exciſi ſunt. Lithvani domum reverſi, & ob necem Ducis Mindaci mutuis ſe cædibus lacerantes, internis diſcordiis relinquebantur. In Ruſſos ſumptum bellum eſt, Boleslai tamen magis auſpiciis, quàm ductu. Nam Petro Palatino Cracovienſi ſummum belli regimen commiſſum fuit. Qui in hoſticum progreſſus, Ruſſos Suarnone duce contra venientes, quibus & Tartarorum ingens manus acceſſerat, commiſſo eminus cominus prælio, inſigni victoriâ ultus eſt.

IV. Poſt hæc major Polonia, Duce Boleslao Caliſſienſium Dynaſtâ, cum Brandeburgicis Marchionib. bellum exorſa eſt: minor inteſtinis diſſidiis laborare cæpit. Erat tum Cracovienſium Antiſtes Paulus Polucoſius, vir avaritiâ, libidinibus, venandi prurigine muneri ſuo dedecorus. Hunc operâ duorum juvenum ex Topororum gente captum Leſcus Niger carceri incluſerat, juſſu vel ſaltem permiſſu Pudici. Poſt annitente Gneſnenſi Archiepiſcopo dimiſſus vindictam parat, collectisque qui fortunæ inopes, moribus

turbi-

turbidi licentiam ſcelerum bello civili ſperabant, in principem conſpirat. Inficit ea labes bonos etiam quosdam, vel pridem aliquibus Pudici moribus offenſos, vel offenſis aliis credulos. Juvitq; ſeditioſorum conſilia Boleslai abſentia, qui tum cum Bohemo in Sileſiâ de reſtituendâ Polonis Opaviâ, agebat. Nec mora. Deferunt Conjurati Principatum ad Vladislaum Opolienſium ducem; illoque poſtulante, ut quotquot ſe principem vellent, ad ſe Opoliam venirent; iter ingrediuntur. Euntes & ſecuritate vagos adoritur in vicino tum agens Pudicus nullo juſto milite, ſed ſolo procerum aulicorum quorundam comitatu. Et ſuffecit ad comprimendos rebelles illa fortunæ regiæ moles. Inde in Vladislaum receptorem ſeditioſorum itum eſt, & direptæ ejus ditiones. Cruduiſſentque in juſtum bellum odia inter cognatos, niſi Boleslai Caliſſienſis prudenti operâ ſopita maturè forent. Tandem reſtitutâ minori Poloniæ quiete, Maſovia, Cujavia, & his adfines provinciæ Lithvanorum & Pruthenorum incurſione concuſſæ ſunt. Feruntur tum quadraginta hominum millia abducta.

In Sileſiâ vero, ſi unquam, nunc maximè Duces cognati ferrum parricidiale inter ſe ſtrinxére. Autor turbarum præcipuus

puus Boleslaus Calvus fuit, qui cum Henricum Vratislaviæ Ducem dolo cepisset, quosdam Silesiæ Principum, & Pudicum etiam, aliosque Poloniæ Duces in se concitavit. Tandem quoq; in illum Vratislavienses Bohemorum regem Ottocarum vocarunt, datâ regi ad tempus ditione Glacensi. Ejus autoritate lis inter duces utcunque composita est, & præter Henricum Premislus quoque Posnaniensium Dux, quem in prælio nuper ceperat Calvus, dimissus. Sub id tempus movit denuo in Brandeburgicum Boleslaus Calissiensis, fusoque Othone Longo Marchione, latè Marchiam populatur. Sed paulò post reversus inde febri extinguitur. Quem eodem quoque anno Pudicus consequutus est, princeps ingenio mitis, vitâ integer, cæterà infœlix, & calamitatibus ferè quàm rebus gestis nobilior.

CAP. XIV.

DE LESCO NIGRO.

AB ANNO CIƆCCLXXIX. AD ANN. CIƆCCLXXXIX.

Cum Russis bellum. cum Henrico Vratislavienſium Duce. cum Lithvanis. Jazygum internecio. Sendomirienſium ſeditio in Nigrum. bis iterata. Cracovienſium fidelitas.

BOleslaus Pudicus cum, ob virginitatis votum,

votum, nullũ genuisset, fecit sibi judicio successorem. Is erat Lescus Niger ex fratre ipsius patruele ortus. Poloni alii libenter acquiescebant adoptione Boleslai, alii reluctati nonnihil, tandem pertinaciam temporibus reipublicæ submisêre. Russi enim tum omnium animos in se adverterant, qui Tartarorum Lithvanorumque viribus succincti, Duce Leone immaniter Poloniam vastabant. Hos Varsius Castellanus Cracoviensis cum suo & Sendomiriensium Palatino temerè aggressus feliciter tamen ad Goslicium pagum fudit. Eosdem collecto majore exercitu persequitur Lescus, & ad Leopolin, quæ ab hoc Leone nomen habere videtur, progressus, vicissim se quoque ultione & sangvine explet, Inde in Henricum Vratislaviensium ducem cognomento Probum, sed tum nomini malè respondentem movet. Caussa belli erat Henrici in patrueles suos, cognatos Lesci, impia fraus, quos per speciem colloquii evocatos Bariciam, vinclis oneraverat. Lescus cum multam agris Vratislaviensibus vastitatem attulisset, captos tamen haut liberare potuit: ipsi se paulò post concessis, quæ Henricus postulabat, quamquam iniquis, exemêre. Eo tempore infudit se denuo in Poloniam gens Lithvanorum, & quicquid adhuc Jazygum

zygum

zygum supererat. Quos contra cum veniret Lescus, recedentes repperit, tardo tamen ob prædam agmine. Dubius an hostem persequeretur, somnio animatur, mox eâdem fiduciâ incensos suos vestigia barbarorum legere jubet. Hi fulgentibus ex propinquo Lesci signis, quanquam in re subitâ attoniti, parant se tamen pugnæ. Mox & incurrentium Polonorum impetum fortiter excipiunt, cum subito eos captivi à tergo adoriuntur; viri arreptis, quæ sors dederat, telis, fæminæ truci ululatu. Fertur & canum, quos secum abduxerat, morsibus impetitus hostis; pulcherrimo spectaculo, cum Polono numero hominum impari bestiæ militarent. Perculsos undique & in fugam effusos persequitur cæditque Lescus, donec sylva & oborta nox finem poneret. Acrius cæteris tum Jazyges pugnaverant, unde occidione omnes periêre, ut hodie non nisi nomen eorum supersit.

II. Sed pulcherrimæ victoriæ decus civiles coorti metus penè temeraverunt. Sendomirienses enim jam olim Lesco iniqui, autoribus Johanne Palatino & Crispino Castellano, cum quibus & Paulus Cracoviensis Episcopus trahere se dicebatur, spreto Lesco, Conrado Masoviæ duci se submisère. Verum hunc venientis

subitè

ſubitò Leſci fama in Maſoviam repulit, minace tamen belli & majoris apparatûs fugâ. Leſcus, procerum primis prudentiâ & comitate reconciliatis, reliquos, ut gratiam Principis ſponte quærerent, coëgit. Interim Lithvani vires recollegerant, & Poloniam ingreſſi ad Sendomirienſem usque terram latè omnia vaſtabant. Hos iterum fortiter adortus Leſcus feliciter repulit, convincens veluti ingrati animi ſuos, & antea ipſum principem aſpernatos, & mox aſpernaturos. Surrexit enim denuò malè obrutum ſeditionis incendium, & majore flammâ è doloſis velut cineribus erupit. Acciviſſe barbaros principis odio credebatur Paulus Epiſcopus Cracovienſis, unde iterum captus & iterum dimiſſus magnisque immunitatibus donatus eſt à Leſco. Sed ut plerumque homines injuriæ quàm beneficio malumus vicem exolvere, adeo non mitigatus eſt muneribus Leſci Antiſtes, ut tanto etiam jam acrius omnium animos, quà poſſet, in principem acueret. Atque ejus nefaria conſilia, quod mireris, ſecuta eſt pleraque, quæ ſub Leſco erat, Polonia. Iterum accitur Conradus, venientique Cracovienſium ac Sendomirienſium proceres obviam procedunt. ſola urbs Cracovia ab illo rebellionis contagio intacta

man-

mansit, & quamvis magna præmia polliceretur Conradus, dira quoque minaretur contumacibus, neutro tamen modo in desertionem fidei corrumpi potuit. Obsessâ à rebellibus urbe, & mox incensâ, cives in arcem se recipiunt, spe Lesci se sustentantes, qui sub initium statim motûs, ad Ladislaum Ungarum quęrendę opi confugerat. Nec multo post adest cum exercitu, cui opponit longe majorem Conradus. Sed voluit bellorum arbiter Deus, ut unde jus, inde victoria staret. Lescus debellatis & veniam orantibus subditis magna facilitate ignovit. Cracoviensium constantiæ gratiæ ingentes habitæ, inprimis Germanorum. quorum fide arcis custodia potissimum steterat. His urbis regimen tradidit Lescus, habitu quoque eorum assumpto favorem suum testatus.

III. Felix erat Lescus, si ut subditis suis, ita Conrado benignum se præstitisset. Sed huic implacabiliùs irascens recondiderat odium, quod captatâ mox occasione prompsit. Dobrinum tum Lithvani incurrerant, fratris sui Ziemoviti oppidum. Huic quasi opitulaturus in Masoviam deflectit, igneque ac ferro latè grassatur. Redeuntes cum prædâ milites plurimos in trajectu fluminis aquæ hauserunt. Sed mox major calamitas sequuta est. Tartari enim ite-

iterum magna & miſerabili diluvie Poloniam inundarunt. Tot tum homines abducti feruntur, ut, cum reverſi Barbari in Ruſſiam circa Vlodimiriam recognoſcerent prædam, ultra viginti millia innuptarum virginum numerata ſint. Nec Ruſſis impunè fuit toties immaniſſimam gentem juviſſe. Ferunt enim à transeuntibus Tartaris immiſſis humanis cordibus, quæ veneno imbuerant, infectas aquas nova morborum genera peperiſſe, quorum ut cauſſa diu fefellit medicos, ita ſoboles hodieque in inexplicabili tricarum contage, quam Plicam vocant, creditur vulgo ſupereſſe. Cæterum Leſci animum nondum publica mala ita mitigaverant, quin vindictæ privatæ indulgeret. Iterum Conradum laceſſit, miſſo in Maſoviam Palatino Siradienſe. Sed hunc ex Maſoviâ cum prędâ re gredientem ſecutus Conradus incautum opprimit necatque: & prædator ejus miles præda mox Maſoviis fuit. Leſcus ipſe paulò poſt ex mœrore animi periit, princeps inter laudatos cenſeri meritus, etiam felices, niſi finis inclinasſet, cujus maximè ſemper meminimus.

CAP. XV.

DE INTERREGNO. ET PREMISLAO REGE.

AB AN. CIↃCCLXXXIX. AD AN. CIↃCCXCVI.

Polonia variè discerpta. Premislus emergit. & Regium nomen recipit. mox clam interficitur.

LEscus absque liberis decesserat. Inde regnatarum ab eo ditionum imperium variè prius, quàm certis iterum velut humeris sederet, agitatum est. Siradiensem Palatinatum Vladislaus Locticus frater Lesci obtinuit. Cracovienses & Sendomirienses Boleslaum Ducem Plocensem Conradi Masovii fratrem ad Principatum vocaverunt. Sed hunc mox Henricus Vratislaviensium Dux dejecit, dejectus ipse quoque ad tempus à Loctico, paulo post verò restitutus, morte instante, hæredem harum Provinciarum scripsit Premislum Majoris Poloniæ Ducem, cui recens Pomerania quoque testamento morientis Miesciugi accesserat. At huic Henrici quidem hæreditatem ambiguam faciebat Gryphina Lesci Nigri uxor, quæ jus in duos illos Palatinatûs sibi à marito, ut ferebat, donatum, Venceslao Bohemorū Principi sororis suæ filio transscripserat. Cessitque Cracovia Bohemo. Sendomiriam Locticus sibi armis vindicabat. Penes Premislum tamen majoris Poloniæ & Pomeraniæ Dominum, inter tot æmulos, summi

mi Principis autoritas mansit, cui mox & regia dignitas accessit. Omissa ea in Poloniâ fuerat ducentis & ultra annis. A temporibus scilicet Boleslai Audacis, ob quem Pontifex Regnum quoque ipsum execrationibus devinxerat. Post & hoc relictâ subinde à dominantibus numerosâ sobole, in tot principes divisum fuit, vix ut horum quisquam regio nomini esset sustinendo. In Premislum hunc quia plures provinciæ felici successione coiverant, dignum sui judicarunt, qui diadema Regium gestaret. Quod ei Gnesnæ solenni ritu Jacobus Swinka Archiepiscopus imposuit. Rex factus Premislus cœperat curas eo nomine dignas agitare. Sed eas nimium præcox & quasi Poloniæ invidens fatum subitâ morte abrupit. Septimo enim post susceptum regnum mense, dum Bachanalium diebus apud Rogosnum Marchiæ vicinum locum, securiùs agit, à manu emissariorum, quam Brandeburgici Marchiones sorore Premisli geniti subornasse dicuntur, oppressus periit.

CAP. XVI.

DE VLADISLAO LOCTICO.

AB AN. CIↃCCXCVI. AD AN. CIↃCCC.

Locticii in Silesiam expeditio. quæ discordiis atterebatur. Locticus degenerat. & regno dejicitur.

OCciso Premislo omnium electus suffragiis Vladislaus Locticus, non tamen solenni ritu inauguratus est. nec Regis, sed hæredis Poloniæ nomen assumpsit. Incertum quâ de caussa, an fatis rem ita velut adgubernantibus, ut facilius eripi indignius se gesturo nondum plenè datum imperium posset. Prima ejus expeditio in Silesios fuit, favore in Bohemum regni æmulum, ipsi adversos. Quorum terram cum exercitu ingressus, longe lateque populatur. Ideò proclivius Loctico fuit, quod principes Silesiæ domesticis turbis districti, in commune non consultabant. Boleslaus enim Suidnicensium Dux in Conradum Glogoviensem bellum parabat, Henrici Vratislaviensis causâ, quem Conradus fraude captum teterrimi carceris squallore, primò ad iniquissimas conditiones, tandem ad mortem adegerat. Reversus ex Silesia Vladislaus otii ac voluptatum saginæ se dedit. Milites quoque rapinis assuetas manus ne à suis quidem abstinebant, principe non ad hæc tantùm connivente, sed, ob libidines privatas, omnis jam publicæ rei incurioso. Tandem ita gravis Polonis esse cæpit, ut im-

perium tribus annis administratum ei abrogarent. Felicem hanc calamitatem Loctico fuisse eventus docuit: quippe quâ velut stimulo admoto animus, qui inertiâ penè elanguerat, virtutis suæ admonit⁹ est.

CAP. XVII.

DE VENCESLAO REGE.

AB ANNO CIↃCCC. AD ANN. CIↃCCCV.

Venceslaus è Bohemiâ accitus Rex inauguratur. Locticum persequitur. Qui redux moriente Venceslao restituitur.

A Moto Loctico accitur in Poloniam Venceslaus Bohemorum Rex, cinctusque Regio diademate munimentum novæ & exoticæ dominationi petit à conjugio, ductâ in uxorem Rixâ Premisli Regis filiâ. Inde Locticum persequitur, adhuc tum in Polonia sed occultè & incertis latebris vagum, mox in Ungariam atque inde Romam profugum. Remoto æmulo ipse in Bohemiam abit, constitutis, penes quos rerum summa esset, præfectis. Venceslao absente Sendomiriensibus & Cracoviensibus animus incessit Russos toties Poloniam depopulatos & recenti quoque injuriâ exosos ulciscendi. Pugnantibus, quanquam sine Rege, auspicium fortunæ non defuit. Fusis enim prælio Russis,

ſis, quibus Tartari quoque auxilio venerant, Lublinum, quo quinquaginta annis Poloni caruére, ereptum eſt.

Dum hæc in Poloniâ aguntur, Locticus in Ungariâ apud Amedeum Palatinum agen, imminebat adhuc occaſionibus regni recuperandi. Compertoque dominationem Bohemorum gravem eſſe Polonis, & Venceslaum, filii cauſsâ, in Ungaros moliri bellum, collectâ manu Ungarorum & Amedei hospitis ope adiutus, in Poloniam venit, Pelciſcam mox Visliciamque & quæ circumjecta loca ſunt, occupat. Sed luctanti ita inter anguſta initia, magnum poſt oſtium aperuit ſecuta ſub id tempus mors Venceslai. Nam, fato Regis, Bohemis quoque, qui paſſim civitates Poloniæ præſidio tenebant, cecidit animus: & capita urbium Cracovia ac Sendomiria Loctico facile ceſsêre. Ibat tamen manu aſſertum patrium regnum Venceslaus junior, è Bohemiâ non exiguam manum ducens ac ſi imperium detrectetur, bello certaturus. Sed ille dum Olomucii forte ſub meridiem ſomno indulget, occiditur. Autor cædis in ambiguo eſt, quanquam fuêre qui Alberti Imperatoris ſcelus ſuſpectabant. Ex hoc tempore Bohemis externi Reges imperitarunt.

CAP. XVIII.

DE VLADISLAO LOCTICO.

AB ANNO CIↃCCCV. AD AN. CIↃCCCXXXIII.

Loctico redditur regnum. Pomerania Marchionibus proditur. contra hos Cruciferi vocantur in auxilium. qui ex sociis mox hostes. Cracoviensium seditio. Silesia Bohemiæ innexa. De Cruciferis victoria. Autor Gentis Zamoscianæ.

MOrte utriusque Venceslai Loctico armorum, pro recuperatione imperii, necessitas remissa est; & diffugientibus passim Bohemorum præsidiis, sponte se illi subdidêre Poloni. Soli Posnanienses & Calissienses memores, vitiorum ejus, forteque etiam vindictam metuentes, regnum dare ignominiâ accenso renuebant. Itaque Henricum Glogoviensium Ducem sibi adsciscunt, hoc pejus merentes de Loctico, quod sine illis coronari non posset. Quippe Gnesnæ, ditionis ipsorum urbe, Regia diademata asservabantur; & in illis partibus erat Archiepiscopus. Locticus levi incursione correptis adversariorum agris, ad Pomeranos tendit, acceptoque ab omnibus sacramento, Gedanensibus Bogussam iudicem, cæteris Premislum & Casimirum duces, Ziemomisli fratris filios

filios præficit. Poſtquam inde abiiſſet, cepit prodendæ Marchionibus Brandeburgicis Pomeraniæ conſilium Petrus Cancellarius Pomeraniæ, Palatini Gedanenſis filius, homo factioſus & tum Loctico neſcio ob quam repulſam infenſior. Idem tum captus inter prima molimina, mox tamen deprecatione fratrum dimiſſus, beneficii immemor ignominiam ulciſci ſtatuit. Ejus ergo fratrumque ope accitis paulò poſt Marchionibus pleræque civitates Pomeraniæ traduntur, Gedanum quoque ipſum; ſola arce relictâ, quam Bogusſa turbatur. Hic, urgente obſidium hoſte, ad Locticum magnâ celeritate contendit, & de ſtatu rerum edocto ſuadet Cruciferos vocare in auxilium. Annuente Principe, Boguſſa reverſus Cruciferos in arcis dimidiæ regimen recipit, hac lege, ut unius anni defenſionem ſuis impenſis tolerarent, hoc elapſo, quicquid porrò inſumeretur, Regi ferrent expenſum. Junctâ ita cum Cruciferis manu non arx tantum Gedanenſis defenſa, ſed urbs quòque recuperata eſt. Sed repulſo hoſte, inſurgere paulatim Cruciferi, arcis univerſum regimen in ſe trahere cæperunt: fruſtra repugnante Bogusſâ, aut cæteris, quorum ut quisque potentior aut obſtinatior erat, carcere multabatur. Moniti à Vladislao

& præsentes in conventu apud Cujaviam habito injuriarum postulati, ingentem atque iniquam pecuniæ summam poscebant: quam abnuente Vladislao, ad vim bellumque apertum erupêre. Distinebatur tum Vladislaus bello civili contra Henricum Glogoviensem: quod spem dabat Cruciferis occupandæ totius Pomeraniæ. Primo impetu adoriri oppidum Gedanense placuit, quod aliquandiu à Pomeranis defensum, tandem civium quorundam Theutonici generis operâ proditum est. Inde Dersavia, cui Casimirus Loctici cognatus præsidebat, capta, & Suecium ingenio sitûs & arte munitissimum castelum longâ obsidione expugnatum. Quod pleraque alia oppida secuta sunt.

II. Dum hæc apud Borussos aguntur, Polonia major pertæsa dominationis Henrici & perpetuarum belli calamitatum metuens, Vladislao se dedidit, missusque, id ut impediret, ab Henrico Bibersteinius, à Samotulio Palatinide Posnaniense profligatus est. Sed rara sine mali mixtura felicitas: plerumque lancis instar, unâ parte attollitur, ut alterâ desidat. Sic Vladislao cum pars Poloniæ fasces submisisset, altera cœpit rebellare. Cracovienses enim cives, Alberto advocato autore, Boleslao duci Opoliensium urbem suam subdiderant

rant, arcemque in societatem flagitii trahere certabant. Sed Boleslaus, missis à Lo-cтico legatis, & mox vi ingruente perculsus properè urbem deseruit, comitantib' eum plerisque, qui seditioni classicum cecinerant. Victor antequam adventaret, Locticus, cum venit, sentire urbem voluit, quid peccasset. Profugorum bona in fiscum redacta sunt; cæsi, qui è ducibus rebellionis remanserant, universæ civitati jura imminuta.

III. Cruciferorum interea ut potentia, ita potentiæ cupido gliscebat. Pomeraniam omnem tenebant, & ut jure tenere viderentur, primò Loctico; hoc abnuente, Marchionibus pecuniam offerunt. Qui ut vendere jure non poterant, quod per injuriam nuper occupârant, ita pretium libentes accepêre pro eo, quod jam ipsis vi erat extortum. Poloni verò irritati tot injuriis, antequam armis se vindicarent, suasu Episcoporum, quibus ablatâ Pomeraniâ non modici proventûs interciderant, Pontificis Romani judicium implorarunt. A quo toto quadriennii labore vix tandem impetratum est, ut deligerentur, quorum arbitrio disceptaretur caussa tam gravis. Ab iis secundum Polonos data lis est, jussique Cruciferi satisfacere, cum non parerent, sacro fulmine percussi sunt.

IV. Eâ tempestate Duces Silesiorum, hactenus liberos fœderatosque Polonorum, vitia sua & Johannis Lucemburgici Bohemiæ Regis artes alieno subegêre regno. Cum enim ex Ducibus alii luxu prodigerent sua, alii armis se invicem incessent, singulis suos casses aptans Johannes; illos dato pretio, ditionibus suis exuebat, hos occultis stimulis in mutuam armabat perniciem. Dum tandem omnes luxurie vel discordiis attritos sub Bohemorum imperium adegit. Idem Johannes nescio quod sibi jus, ob antecessorem Venceslaum, in Polonos vendicans, vocatusque à Cruciferis in auxilium contra Locticum, seriò tandem Pomeraniam recuperare molientem, Masoviam ingreditur. Et ab eodem Cruciferi, ut jus suum in Pomeraniam magis etiam stabilirent, prece & pretio impetrant, ut illam provinciam ipsis donaret, jure scilicet in Polonorum ditiones Regio, quod Johanni homines ridiculi, ut accipere possent, dabant.

V. Nec vero diu se intra Pomeraniam continuit Cruciferorum avaritia. Poloniæ ipsius primùm oras, mox viscera assiduis incursionibus tentabant. Certè altero eorum impetu vix ullum Majoris Poloniæ oppidum intactum mansit. Aderat

rat

rat cum exercitu Vladislaus, sed impar tanto hosti, & congredi apertè non ausus, casuum tantum opportuna speculabatur Brevique potitus est voto. Militabat tum in castris hostium Szamotulius, profugus è patriâ, ob simultates cum Rege, atque imprimis ob prælatum sibi in præfecturâ Majoris Poloniæ Casimirum filium Regis. Hic pœnitentiâ & patriæ amore mollitus, captato tempore, specie exploratoris, in castra Polonorum transgressus deprecatur Regem, simul hortans, prælii ut tentaret fortunam, suamque ad id operam promittens. Redux, trepidatione Polonorum falsò memoratâ, persuadet Cruciferianis, ut securè & sine metu agerent. Hi prædæ suæ incubantes, & quasi victo hoste læti, reditum parare ad deponenda spolia, partirique exercitum cœperant. Interim admovet Locticus exercitum, nebulæ beneficio usus, ut improvisior hostibus veniret, famamque sui anteiret. Illis tamen strepitu propinquantium admonitis, subitòque arma corripientibus, cum ad Radoviam venisset, sistit nonnihil suos, & ad hunc modum affatur: *Si, quantam ore habituque præferunt hostes, tantam moribus ac factis ostenderent numinis curam: bellum, milites, aut nullum cum illis, aut omninò injustum gereremus. Nec*

enim intra sacra militia consistentes munia, violentam in nostra injicerent manum: & sua servantes, improbè à nobis oppugnarentur. Sed nimirum male respondent illi instituti sui legibus, turpiterque ex propugnatoribus Christianæ religionis, in magistros avaritiæ & immanitatis, in Cruces turbatoresque vicinorum principum degenerârunt. Alia vorum facinora ne memorem, in nos patriamque nostram quæ illos insana impiaque habendi cupiditas armavit? Profugos olim & sedibus suis exutos, cognati principes nostri in partem belli quidem, sed & terræ simul suæ vocârunt. Hîc afflictæ prioris fortunæ allevationem, hîc nova hæc, quæ videtis, incrementa cepêre. Expectanda nobis erat gratia; illi vim inferunt, illi focos, in quibus nefarii scilicet aspides recaluêre, diripiunt, atque etiam, si liceat, ereptum nobis eunt. Pomeraniam jamdudum est, quod sibi usurpant; magna etiam Cujaviæ parti incubant: Et his tamen adeò non satiatur illorum avaritia, ut velut irritata magis, in intima patriæ nostræ viscera ungves promittat. Verùm modum his, quem sibi ponere nesciunt, ponet hodie, spero, numinis vindicta, & vestra, commilitones, virtus. Quam jampridem ablatarum provinciarum injuriæ, malè habiti ab illis agri subditique nostri, profanata, à sacris nempe militibus, templa, ita acriter stimulant;

mulant; ut vix difficilius jam fore videatur vincere hostem, quàm fuit hactenus, in prælium vos ruentes tenere. Nec ullo sanè degeneri metu ardorem vestrum inhibui; sed quia malis bonisque rebus meis edoctus scio, quantum possint in bella momenta temporum atque occasionum. Has profectò qui prudenti patientiâ speculari novit, securiùs vincit, vel, si fortuna omninò rectè etiam consultis repugnet, vincitur saltem seriùs atque excusatiùs. Sæpè parvis copiis magni exercitûs, iniquo vel loco vel tempore deprehensi, debellantur. Sed nobis, milites, hodiernus dies, tot offerens benè gerendæ rei opportunitates, grande morarũ omnium, quas tulistis hactenus, pretiũ ostentat. Hucusq; numero adeò prævaluit hostis, ut & superare illum arduum foret, & superatis nobis temeritatis insuper expectanda esset nota. Nunc flos exercitûs illorum ad subigendæ Cujaviæ ulteriora missus est.. Sic universos antè cum discrimine aggressuri, divisos jam absq; negotio proteremus. Sed, ut multitudine etiamnum pares vel superiores sint; animis tamen nos non æquant: quos exiguâ mercede autoratos, caterva undique collecta, & prædandi quàm præliandi gnarior, pares profectò afferre non potest nostris; quos pro patriâ dimicantes, præter nobilitatem ingenitam, summa belli non æquitas tantùm, sed

necce-

necessitas acuit. Ac clamor illorum dissonus, quo omnia jam istic perstrepunt, nonne pavorem & festinatione se suâ implicantem trepidationem arguit? scilicet cautionem nostram ignaviam forsan hactenus interpretati, quia non provocavimus, nunquam provocaturos credidêre: aut fecialem puto, expectârunt, qui ad prælium paratos esse juberet. Discant agè nunc exitio suo, non esse tum pugnandum, cum cupit hostis; & periisse rerum agendarum occasiones, cum utrinque sciuntur. Cæterùm quos perculsos ita anxiosque audimus; major mox, milites, occupabit dejicietque consternatio; cum Samotulium, nostratem olim Palatinum, illorum hactenus castra pravo consilio sequutum, mutato animo in illos pro nobis arma stringere videbunt. Id quidem facturum se recepit, nec, nisi penitus Polonus esse desiit, enisurum dubito, ut iras civiles in exitium hostibus versas, crimenque perfidiæ egregio decore expiatum nobis patriæque probet. Sed & vos, commilitones, certus sum, ita acturos, ut & civis resipiscentis studiũ, viso vestro pro patriâ pugnandi ardore crescat; & opera ejus à nobis, ad communicandam victoriæ gloriam admissa, minimè requisita ad obtinendam videatur.

Hæc fato Duce, discussâq; etiam interim nebulâ, initur prælium. Agunt rem fortiter Poloni, certantibus velut inter se quo-

que Lortico & militibus, illo, ne exemplum, vel vocis incentivum deesset suis, his, ut utrumque superfluum esset. Nec Cruciferianis virtus deerat, donec Szamotulius terga eorum incessere cœpit. Tum respectantes & re subitâ attoniti remisêre animos. Subvenientes quoque iis, quæ Brestiam pridie præmissæ erant, copiæ in id tantum venêre, ut victoriam Polonorum augerent. Nam & acriùs isti, tanquam pro parto decore, pugnabant, & illi pavore fugientium suorum auferebantur. Viginti millia tum Cruciferianorum feruntur periisse, ex Polonis quingenti tantum. Post prælium, inter saucios, vir quidam equestris ordinis Florianus Szari jacebat, effluentia abdomine ilia manu cohibens. Ejus cruciatum Rex fortè præteriens cum comitibus miserabatur. Cum ille: acrior, ò Rex, inquit, dolor ejús est, qui in eodem pago malum vicinum habet, qualem ego expertus sum. Miratus est Rex hominis inter mortis discrimen ejusmodi cogitationibus vacantis responsum; sublatoq; & arte chirurgorum curato pagum dedit, quem solus & absque vicino possideret. Stemma ejus, quod trium hastarum erat, inde Jelitorum, i. e. ilium nomen accepit, estque insigne Zamoscianæ familiæ, è quâ magnum illud non Polo-

niæ

niæ tantum, ſed ſeculi decus Johannes Za-moſcius effulſit. Cæterùm ut Vladislao Regi victoria hæc glorioſa fuit: ita fructum ejus Bohemi fermè & Sileſii intervertêre; bello majori Poloniæ intentato neceſſitatem Regi Cruciferos omittendi, his reſpirandi moram, facientes. Qui &, dum in novum hoſtem movent Poloni, Breſtiam & Gniewcoviam impunè abſtulerunt. Paulo poſt pactus cum Cruciferis inducias Vladislaus, munitiones aliquot Bohemorum Sileſiorumque cepit aut incendit. Inde reverſus poſt breviſſimi temporis morbum moritur, princeps corpore exiguus, magnus animo, comitate in ſuos, fortitudine in hoſtes egregius, à ſecundâ fortunâ penè deceptus, adverſæ pulchrè tolerans ſemper, plerumque victor.

CAP. XIX.

DE CASIMIRO MAGNO.

AB ANNO CIƆCCCXXXVIII. AD AN: CIƆCCCLXX.

Caſimirus pacem init cum Cruciferis. ſucceſſorem deſignat Carolum. Ruſſos Poloniæ ſubdit. Leges inſtituit. Jus Magdeburgicum introducit. Ludovicum Ungarum poſt Carolum ſucceſſorem nominat. Pater Plebeiorum dictus. Valachi dolo Polonos vincunt. peſtis & fames

fames per Poloniam. Casimirus cognatam Carolo IV. Imperatori locat. Hospites Regios consul Cracoviensis splendidè excipit. Casimiri ex equo lapsus & mors.

VLadislao Loctico filius Casimirus succedit. Qui mitis ingenio, & quietis quàm armorum appetentior pacem cum Cruciferis init, parum decoram nomini Polonico. Eam aspernati Proceres, & simul tamen bellorum pertæsi, Pontificem iterum in arbitrium malè compositæ litis sollicitant. Atq; ab hoc missi arbitri infessam à Crucigeris Pomerelliam, Cujaviam, Dobrinum, & reliqua Poloniæ propiora Polonis adjudicant, Cruciferis insuper prægrandem multam irrogantes. Sed hi nec decreta Pontificia, nec execrationes morati, occupata retinuêre.

Cæterum Casimirus ut vagus libidinum, ita prole orbus erat. Unde maturè successorem circumspicere cœpit. Placuitque eligenti Carolus Ungariæ rex, sorore illius genitus, spretis cum indigenis principib⁹, tum Silesiis alieno jam imperio additis. Exin in Russiam expeditio suscipitur, sæpè jam olim victam à Polonis, nunquam ad constantem obsequii fidem subactam. Casimiri felicitati cessit, & tum primùm in Provinciam redacta, æquo inde jure cum Polonis gaudet. Paulò post

tenta-

tentavit Poloniam Johannes Bohemiæ Rex, qui abstractâ Silesiâ ferocior atque avidior factus, unicum senectutis atque etiam mortis solatium habiturum se dixerat, si manu muros Cracoviæ attigisset. Sed is à Polonis fortiter repulsus, aliquanto post in Galliâ interiit. Post hæc Casimirus, quanquam in luxuriem solutior, & segni in Crucigeros indulgentiâ nonnihil invisus, domi tamen conditis legibus, constitutis judiciis, & arcibus structis Reipublicæ multum profuit. Ab eo jus Teutonicum in Poloniam inductum, quod Magdeburgicum vocant. Condita item Cracovianæ urbis ea pars, quæ hodieque Casimiria, accepto à conditore vocabulo, appellatur.

II. Dum hæc in Poloniâ geruntur, interim in Ungariâ Carolus, haud pridem Casimiro, successor nuncupatus, decedit. Ejus igitur in locum Ludovicus filius adoptatur. A quo Poloniæ ordines immunitatem tributorum atque onerum, quæ hactenus principibus dependi consueverant, paciscuntur: præcipuo hoc plerumque, quod ex regnatricium familiarum interitu sperari potest, commodo: quòd successores, ut regnum accipiant, leges priùs accipere cogantur. Eodem anno lætæ multæ res Casimiro contigêre. Primùm

mùm enim Russiam perpacavit: pulsis, qui turbas isthic dare cœperant, Lithvanis, Duceque eorum Lubarto capto. Paulò post Masovia corpori Reipublicæ Polonæ accessit, submittente se Regi ejusque posteris Ziemomislo, iis legibus quibus Vasalli, quos vocant, solent obstringi. Exciti tum denique Regis clementiâ Germani quamplurimi migravêre in Poloniam, quorum posteritas etiam-num subjectos Carpathó monti colles (quos Podgorze vulgò vocamus) colit. Atque ab istâ in Germanos aliosque vilioris sortis homines benignitate Casimirus patris Plebejorum vel rusticorum nomen accepit. Dignum sanè quod alii Principes ambiant similiter, iis præcipuè majestatis suæ præsidium commodando, quos paupertas potentiorum injuriis facit opportunos.

III. Post hæc felicitatis Casimirianæ cursus improspero cum Valachis prælio aliquantùm interpellatus est. Mortuo istorum Palatino Stephano, cum certantium de principatu filiorum uni auxiliarentur Poloni, miro ab adversâ parte stratagemate circumventi sunt. Incîderant scilicet Valachi in Sylvâ, per quam eundum erat, ultra medium plurimas arborum. Hinc cum, subeuntibus Polonis, quæ in orâ essent positæ, à doli structoribus

ribus impellerentur, aliæ mox post alias ruinâ proximarum provolutæ magnam partem exercitus obtriverunt. Reliqui seu saucii, seu attoniti inopinâ clade, capiebantur; paucissimi effugêre. Ne sola hæc esset calamitas, immanis mox pestilentia per Poloniam sequuta est. Accessitque etiam annonæ sævitia. Quam tamen utcunque solatus est Casimirus, apertis horreis, quæ priorum annorum ubertas quasi in futuros usus locupletissimè instruxerat. Frumentum petentibus, si ære destituerentur, opera in muniendis arcibus injungebatur. Ditiorum pecuniæ thesaurum regium augebant. Cujus opibus Casimirus, anno sequenti, nuptias cognatæ suæ splendidissimas instruxit. quam Boguslao Pomeraniæ duce genitam Carolus IV. Imperator, parario pontifice, in matrimonium accipiebat. Adfuêre nuptiarum solennibus Ludovicus Ungarorum, Sigismundus Danorum, item Petrus Cypriorum Rex, cum principibus aliis non paucis. Nihil ibi ad magnificentiam vel luxum omissum. Sed regiâ opulentiâ diu, non sine admiratione, excepti hospites, magis mox ad privati hominis divitias stupuêrunt. Gerebat Cracoviæ Consulatum Veringus quidam, gente Germanus, caritate apud Principem præ-

præcipuus, Is cum precibus & gratiâ apud hoſpites regios exambîſſet, ut domi ipſius epulari vellent, parentes illos non curatiſſimis tantum dapibus excipit, ſed muneribus etiam ingentibus proſequitur: geſtiente Caſimiro, cujus gloriæ militabat ſubditi ſui opulentia, pace Domini in tantum aucta. Caſimirus verò tantis jam amicitiis firmatus, majore indies & ambitu prenſabatur à vicinis, & terrore ſuſpiciebatur ab hoſtibus. Nam & Belzenſium dux ante infeſtus ſemper Polonorum Principibus, ſupplex huic fieri ſuſtinuit, quo dignitatem & ditionem retineret: & in Boruſſiam venienti Crucigeri cuncta venerantiũ officia exhibuêre. Sed illum paulò poſt inter fortunæ obſequia luxuriantem repentina nec ea ſimplex mors abſtulit. Inter venandum enim, dum incautiùs cervum inſectatur, equo forte prolapſo, ſolo affligitur, caſu ob corporis obeſitatem lethali, cum æger præſertim gulæ plus, quàm medicorum præceptis daret. Antequam extingveretur, condito teſtamento largiter multa Eccleſiis donavit: Princeps, ſi libidines excipias, in quas fuit effuſior, domi magnus, foris fortunâ quàm virtute melior.

CAP. XX.
LUDOVICUS UNGARUS.

AB ANNO CIↃCCCLXX. AD ANN. CIↃCCCLXXXII.

Piasti posteris deficientibus Ludovicus Ungarus succedit. non æquo Polonorum affectu. Majores Poloni deficiunt. Mater regia Poloniæ administrationem deserit, recipitque. Lithvani vincuntur; & Russi rebelles.

IN Casimiro defecit tandem illa Piasti progenies, quæ, tot seculis, ordine vix unquam interrupto, Poloniæ clavū rexit. Inde Regnum ad Ludovicum Ungarum devenit, quem sorore genitum Casimirus pridem successorem sibi destinaverat. Erat in Ungariâ Ludovicus, cum nuncium de morte avunculi acciperet: cunctabaturque etiam venire ad Polonos, dubius de horum erga se animis, nec ignarus difficultatum, quibus duplicis illa regni administratio foret obnoxia. Venit tamen tandem, ab Ungaris præcipuè suis persuasus Cum regni solennia accepisset, prima illi curarum fuit avunculo justa persolvere. In quibus cum penitiùs voluntates Procerum introspexisset, cognovit, defleri defunctum ob id vehementius, quod sine masculâ prole obiisset. Quod ille in diminutionem sui accipiens, simul veritus, ne aliqua filiarum Casimiri, studio populari accincta, occasionem novis rebus præberet, projectas in Hungariam

gariam illas, nothas adeòque incapaces hæreditatis paternæ proclamari jussit. Paulò post ipse in Ungariam redit, relictâ penes matrem Elizabetham Poloniæ administratione. Prole & ipse masculâ carebat: filias habebant duas. Alteram Sigismundus Cæsaris filius duxerat, alteram sceptro Polonico destinabat. Quam ad rem ut consensum Nobilitatis impetraret, libertates ante concessas novo sacramento sancire atque etiam augere necesse habuit.

II. Composuisse ita sibi utcumque res suas videbatur Ludovicus, cum Majoris Poloniæ proceres quidam, externum dedignati Regem, Vladislaum Ducem Cujaviensem ex Vladislai Loctici fratre oriundum, principem sibi constituunt. Is mente imbecillior & ditionibus suis præesse impotens, his perditis, Divione in Burgundiâ, vitæ Monasticæ se dedicaverat. Inde reductus in Poloniam, cum nihil non tentasset pro dominatu, tandem nequicquam omnia experiuntibus fautoribus ejus, à Subinio aliisque Procerib⁹, qui pro Ludovico nitebantur, vincitur, missusque ad Regem ab illo Abbatiâ donatur. Quâ spretâ, cum Divionem priscam otii sui sedem reverti vellet, in itinere morte præcoci intercipitur.

III. Ma-

III. Mater interim Ludovici motuum Polonicorum, quibus par non erat, pertæsa, in Ungariam, ætatem illic transigendi animo, secesserat. Sed illa, (ut facilè redit humano animo etiam fastiditæ potentiæ cupido) mutato paulò post consilio, ad relictam stationem remeavit. Reversam verò ut Proceres Poloni, ita varii mox hostiles motûs excepêrunt. Lithvani enim Duces quidam cum prædatore exercitu irruêre, & intima Poloniæ scrutati depeculatiq;, magnam vim prædæ & hominum abduxerant. Inter Ungaros quoque & Polonos intestinæ gliscebant offensiones, subinde in apertos tumultûs exardescentes. Sed hi tamen utcunque authoritate regiâ repressi sunt. In Lithvanos, & qui se his contra Polonos junxerant, Belzenses, bellum decretum est. Venitque ipse ob eam rem ex Ungariâ Ludovicus, forti Ungarorum manu instructus. Quibus cum Polonici exercitûs accessissent, fracti animo Lithvani pacem implorarunt. Nec Russi rebelles diu potentiam Regis sustinuêre. Chelma cum aliis vicinis oppidis intra octavum diem se dedidit. Quam post & Belzum sequutum est.

IV. Cæterùm peragranti victoriis Russiam Ludovico arrisit terræ illius genius, & se-

& feracissima frugum ubertas. Unde Ungariæ eam adjicere agitans, Ungaros ei præfectos imponit, & ut omnia isthic sibi obnoxia haberet, Archiepiscopatum Haliciæ (quam olim tenuerant Ungari) instituit. Qui postea Leopolin translatus, penes eam urbem hodièque manet. Non effugit tum Ludovicus suspicax Populi silentium, & voces quorundam liberiores; quas asperavit Vladislaus Opoliensium Princeps, qui creatus à Rege Russiæ gubernator, Ducis Russorum titulum sumpserat. Eidem & Poloniæ administrationem detulit postea Ludovicus, cum, matre in Ungariam tandem seriò reversâ, licentia passim nullis coërcita legibus valesceret, & ordines Ludovicum subinde ad se vocarent. Verum missum, quem diximus, vicarium Proceres respuerunt, indictisque postea Budæ Comitiis, cura Reipublicæ tribus Senatoribus commissa est. Hi erant Zavissa Cracoviensis Antistes, Dobeslaus Castellanus Cracoviensis Zavissæ frater, Sendivojus Szubinius Calissiensis Palatinus. Ipse Ludovicus, cum langvidum se ætate, & morbis insuper fatigari sentiret, Comitiis in Scepusio habitis, generum suum Sigismundum Marchionem Brandeburgicum sibi successorem adsciscit. Nec multò post extingui-

tur. Vir benigni satis ingenii, atque in eruditos perliberalis, inprimis astrologos. Inter cætera morum hoc quoque habuit, quòd identidem, dissimulato habitu, vicos & oppida perlustrabat, inquirens in magistratuum vitam, simul & suam, quò, si quid reprehenderent judicare periti, corrigeret; sin placuisset, famâ sui frueretur.

CAP. XXI.

AB ANNO CIↃCCCLXXXII. AD AN. CIↃCCCLXXXVI.

Sigismundus Marchio successione regni exclusus. Ziemovitus Masovius electus à Regina repudiatur. Jagello Lithvanus & Vilielmus Austriacus de sponsâ certant.

DEstitutum iterum rectore regnum multorum mox Principum vota ac studia in se arrexit. Proximus ei videbatur Sigismundus Marchio, vivo etiamnum Ludovico successor destinatus. Sed is, negato per fastum Polonis ad epulas suas aditu, & quod Demaratum majoris Poloniæ præfectum nobilitati invisum impensiùs foveret, odia plurimorum incurrerat. Hînc cœptum à Polonis deliberari, an darent imperium, quod habere jam ille sibi videbatur. Comitiis Radomsci indictis concluditur, ut Ludovici quidem filiæ haberetur ratio, sed cujus maritus nulli alii regno implicitus, solis Po-

lonis

lonis imperaturus esset. quâ sententiâ non obscurè excludebatur Sigismundus Ungarico quoque sceptro inhians. Illo deinde nescio quâ ex caussâ in Ungariam profecto, voluntates procerum quorundam in Ziemovitum Masovię Ducem vertere, hâc lege, ut Hedvigin alteram Ludovici filiam duceret. Nec cunctatus ille ad tam optabilem fortunam, pro Rege se venditare cœptabat. Sed aspernata generum hunc Elizabetha Hedvigis mater, filiam mittere negabat in conjugii talis conditionem: quin pro filiâ manum ingentem mittit in Poloniam, qui conatûs Ziemoviti retunderent. Victo illo cunctabatur tamen etiamnum Elizabetha mittere Hedvigin, unicè expetitam Polonis, varios jam illi maritos circumspicientib⁹. Tandem hæc Sendivoi Szubinii industriâ facundiâque à matre exorata in Poloniam venit, comitata Demetrio Cardinali & Antistite Strigoniense aliisque Ungarorum Primoribus, & paulò post à Bozentâ Archiepiscopo Gnesnense diademate Regio evincitur. Multùm delectabantur Poloni Reginæ decentissimis moribus, quibus species quoq; corporis multum gratiæ addebat. Quo intentius vestigare cœperunt dignum tali puellæ conjugem. Et pridem illi oculos adjecerat

Vilielmus Austriacus, simul olim cum ipsa, & quodammodo in spem talis conjugii, in aula Ludovici (qui puellæ pater) educatus. Sed ille diu amiciorem virginem quàm Polonos expertus est. Et denique spem ipsius, qua adhuc se sustentaverat, Jagello Lithvaniæ Princeps omnem intervertit. Petebat hic Hedvigin in matrimonium, se & Lithvaniam ad Christiana sacra, & hanc simul ad societatem Reipublicæ Polonicæ offerens. Nec displicebat Polonis tali cum fortunâ regni sui procus. Sed expectabatur adhuc matris Reginæ consensus. Quem cum impetrassent, expugnabant suasionibus Hedvigis quoque animum, pertinaciùs Austriaco hærentem. Qui amore vecors & puellaris benevolentiæ fiduciâ Cracoviam venerat. Sed arce prohibitus, cum adversos Polonorum animos cognovisset, quibus & Hedvigis tandem affectum suum gratificatura videbatur, salutatâ in cœnobio Franciscano puellâ, voti irritus abiit. Adeò scilicet, quicquid etiam contra niterentur humana destinata, impediri non poterat divini voluntas consilii, quod in his Hedvigis nuptiis, aliud novum Lithvaniæ cum Poloniâ conjugium moliebatur.

LIBER III.

VLADISLAUS JAGELLO.

AB AN. CIↃCCCLXXXVI. AD ANNUM CIↃCCCCXXXIV.

Jagello Baptismum & coronam suscipit. Lithvanos ad Christianismum convertit. Ejus cum conjuge dissidium. cum Vitoldo & Skirgellone fratribus. Academia Cracoviensis instituitur. Bellum cum Cruciferis. de iis victoria insignis. Borussicarum urbium mutata subinde dominatio. Bohemicum regnum Jagello repudiat. Vitoldo ferme Polonicum cedit, & Suidrigelloni Lithvaniam facilitate haud cordatâ. pacatis Cruciferis Rex moritur.

INgressus Poloniam Jagello primò omnium Gentilismum ejurat, & cum novâ religione novum Vladislai nomen suscipit. Inde celebratis cum Hedwige nuptiarum solennibus, regio diademate à Bozentâ Antistite consecratur. Mox compositis rebus per Poloniam, majorem inprimis, quæ procerum quorundam culpâ tum discors agebat, in Lithvaniam proficiscitur: ibiq; sacerdotis magis quàm Principis munere functus, Lithvanos suos gentili adhuc impietate imbutos, ad sacra meliora manu ducit, ipse (cum adducti è Poloniâ Episcopi lingvæ rudes essent) prima

fidei rudimenta illis præiens. Sic per annum repurgata ab Ethnicâ superstitione illa regio est. Si quæ supererant emendanda, Episcoporum ibi manentium industriæ relinquebantur. Abiens inde fratrem Skirgellonem summę rerum in Lithvania præficit. quæ res Vitoldum patruelem gravi æmulatione accendit, quærentemque ubi odium suum tutiùs atque efficaciùs effunderet, primùm in Masoviam ad cognatos, mox in Prussiam ad Cruciferos egit. Eo intellecto, rex Nicolaum Moscorovium Regni Procancellarium cum manu militari in Lithvaniam mittit, componendæ, si posset, cognatorum discordiæ, sin minus, pro securitate saltem Reipublicæ excubiturum. Interim Regi ipsi domesticum cum conjuge suâ natum dissidium est, illudque tam acre, ut in divortium penè eruperit. Ei fomitem dedêre quidam pudicitiæ Reginæ obtrectatores, probrosam illi cum Vilhelmo Austriaco, proco olim suo, consuetudinem objectantes. Sed innocentiam Reginæ ipsa juramento primùm, mox delator publicâ ac solenni mendacii professione vindicavit. Quod pœnæ genus apud Polonos hodieque inter probrosissima habetur.

II. His domi compositis Rex in Vitoldum vertit, Cruciferorum fiduciâ apertè jam hostilia molientem. Is Grodni obsessu

fessus clam aliquà effugerat, & variis subinde cladibus ope Teutonicâ Lithvanos afficiebat. Donec illum Rex reconciliaret sibi, & Lithvanis denique præfectum imponeret. Motus loco Skirgello, non mitius amissâ dignitate, quam nuper Vitoldus non impetratâ infremuit. Ejusq; itidem odiis Cruciferi ad Lithvaniæ perniciem usi, hanc infestâ denuò manu invadunt. Deliberantem de sumendâ in illos vindictâ Regem multa attinuêre. Inprimis Poloni ipsi haud temerè lacessendam rati gentem, magnam Germaniæ partem secum in arma tracturam. Rex quoque ipse cum Duce Opoliensium prius experiendum sibi arbitrabatur, pridem multarum in Polonos injuriarum reo. Sed cum hoc, oppidis quibusdam captis, in gratiam mox rediit. Secuta paulo post Reginæ mors domestico eoq; gravissimo vulnere Regem perculit. Præclara fuit hæc virtute fœmina, dum viveret, sed moriens quoque auxit gloriam. Multa in pauperum usus legavit, plurima in Academiam, quam à Casimiro inchoatam absolvi inter ultima vota habuit. Rei dignitas & conjugis morientis desiderium moverunt regem, ne omitteret piissimam curam aut differret. Duas ergò in Musarum sedem domos Cracoviæ extru-

it, & Pragâ varios evocat Doctores, qui Juventutem bonis artibus erudirent.

Togatis autem his curis intento non desinebant alibi ferrum ostentare Cruciferi. Quos tamen Rex insitâ lenitate adhuc etiam tulit, sæpèque ab illis ad colloquium invitatus, falsâ sibi specie pacis illudi passus est. Tandem cum Samogitiam olim ereptam Lithvanis, & vix demum per Vitoldum recuperatam contumacius repeterent, ac legatis Regis superbe appellatis, Dobrinensem vicinasque terras lacesserent, bellum in illos decernitur: nequicquam ad amicam compositionem offerente se Bohemorum Rege, aut ad eam invitato Ungarò: quorum ille stolidus judicio, & affectu palàm iniquus in Polonos: hic, acceptâ à Cruciferis pecuniâ, Vladislai amicum se simulans, per occulta & magis fida inclinabat in corruptores.

III. Nullum in bellum hactenùs consideratiùs, aut mole majori descenderant Poloni. Primum missis in omnes partes regiis literis (quæ quod resti obligatæ circumferrentur, restium nomen etiamnum retinent) velut communi classico cuncta nobilitas convocabatur. Domi curam rerum Antistiti Gnesnensi Rex committebat, belli regimen cum Zindramo

Mascovicio Ensifero Cracoviensi partiebatur. Ingresso dein castra Vladislao primo omnium disciplinæ militaris instauratio curæ fuit. Meritò sane, & ad maximorum Imperatorum exemplum. qui nunquam felicem bellorum speravêre exitum, nisi inde initium fecissent: Certi hâc sine animâ validissimorum exercituum corpora & flecti ad obsequium subitaq; bellorum malè idonea esse: & mole incompositâ in suam suorumq; ruinam propensa, impellente hoste facilè dilabi. Sed tunc, dum in prædatores ultor gladius stringeretur, comprehensi inter alios duo Lithvani sunt, qui sacramenti, ut vocant, ædiculam abstulerant. Illi, patrio ritu, crucem sibi erigere jussi & suis se manibus suspendere, paruêre alacres, & quasi sævius aliquid à Principe expectarent, & mors talis beneficium esset, moras suas mutuò castigantes. Ante prælium Rex humi stratus in preces se effudit, quibus & innocentiam suam testabatur, & pervicaciam hostium, pacis omnes conditiones aspernantem. Exin dato Lithvanis, qui Vitoldo parebant, dextro cornu, Polonis sinistro, canere signa cœpêre. Concurritur utrinque magna vi, ambiguâ ferè per horam fortunâ, donec dextrum Polonicæ aciei cornu laborare cœpit, in quo

Lithvani cum Russis Tartarisque erant. Hi primò cedentes, telis tamen subinde fatigabant insequutos, mox penitus effusi in fugam, magnam hostium partem abstrahũt à reliquo exercitu. Soli Smolenscii dextro cornu se adjungebant, quod Poloni, fortunâ sociorum nihil territi, strenuè tuebantur. Venerat autem fortè in hostiũ manus signum, quod Martinus Vrocimovicius Aquilifer Cracoviensis gestabat. Id recuperare connisi Poloni impetu facto acerrimo omnem aciei fortunam convertunt. Inclinare hostes cœpére, moxque acrius instante Polonorum exercitu, in fugam aguntur cæduntur que. Nec sistere labantem aciem poterant, qui Lithvanos insequuti, fessi & sine ordine redibant. Ita illo die Poloni magnâ & memorabili victoriâ potiti sunt. Centum & quadraginta millia à Cruciferis in aciem deducta, & ex iis quinquaginta desiderata perhibent idonei authores.

IV. Victoriam sequuta est præcipuarum Borussiæ urbium deditio. Debellatumque forte tum fuerat, nî una arx Mariæburgensis, ingenio sitûs & arte firmior victoribus se opposuisset. Cujus præses Plavenius ad Regem admissus meditatâ oratione veniam Cruciferorũ nomine pe-

ne petit, Borussia ut Magistris suis relinquatur, quam à Barbaris suo sangvine vindicassent, orans. Cum nihil profecisset, indignabundus redit ad suos, eosdemque ad constantiam hortatur. Atque interim Livonum quoque Magister advenerat, sociis suis, si vi nequiret, dolo opitulaturus. Vitoldo per secretum colloquium Samogitiam ostentat, hæreditario jure possidendam, si regias partes deseruisset. Mox permissu Regis in arcem admissus memoratâ Vitoldi defectione obsessos animat. Tum senex etiam quidam Sacerdos, imparem se ferendis obsidii ærumnis caussatus, arce egreditur, clam inter supellectilem triginta aureorum millia secum efferens, quibus passim novus miles conscriptus est. Accedebat rumor venire Sigismundum Cæsarem Cruciferis auxilio, & jam finibus Poloniæ imminêre. Movêre hæc regem, ut solutâ obsidione, relictoque in Borussiâ cum aliquâ manu Andreâ Brochocio, reditum pararet, multum reluctantibus, sed frustra, plerisque Procerum atque inprimis Nicolao Tramba Procancellario. Datus sic Cruciferis locus est respirandi. qui nec defuêre sibi, collectisque undique viribus recuperare sua annitebantur. Nec, licet etiam post magnam illam cladem

semel iterumque infelicius pugnassent, fracti sunt. Gedanum denique & mox Thorunium, sensimque reliquas urbes recepêrunt.

Nec vanæ fuerunt Cæsaris minæ paulo ante memoratæ. Misit enim Sciborium Transylvaniæ principem, qui submontanam Poloniæ oram invasit. Conventu ergò cum Cruciferis habito Rex in inducias primum, mox & in perpetuæ pacis fœdus consensit, factum eâ lege, ut quisque habita antiquitùs retineret, Samogithiam Vitoldus & Rex dum viverent, Dobrinum Poloniæ reges perpetuò possiderent. Paulò post etiam Sigismundus Cæsar, accurante Zavissio Nigro in utrâque aulâ gratioso, Vladislao reconciliatus, insuper ab hoc octuaginta millia florenorum Pragensium mutuo accipit, datis in pignus Scepusii urbibus, quæ hodieque Polonis subsunt.

V. Verùm pax cum Cruciferis non diu rata mansit. Hi enim, conjecto in carcerem Plavenio, quasi Polonis pluscullum dedito, & regis nescio quas in se machinationes caussati, expilationibus mox mercatorum, prædisque per Dobrinensem terram actis, necessitatem fecère regi arma in ipsos resumendi. Cum bellum aliquandiu tractum veriùs, quàm gestura esset,

ſet, perſuaſit Regi Pontificis legatus, ut cauſſam cum Cruciferis ſuam Concilio, quod tum Conſtantiæ, ſectæ Huſſiticæ cauſsâ habebatur, disceptandam ſubmitteret. Paruit Rex, veneruntque ad componendum negotium à Pontifice legati. Sed ii iniquo in Polonis judicio ſuſpicionem incurrêre acceptæ à Cruciferis pecuniæ. Æquiora pollicebatur vocatus ad arbitrium ejusdem cauſſæ Sigismundus Cæſar. At ne is quidem controverſiam finire potuit: inducias tamen duûm annorum Polonis, ſubinde adhuc ad arma provocantibus, perſuaſit. Sub idem tempus magnum aliquid Vladislao fortuna videbatur parare. Bohemi enim ob religionem Sigismundo Cæſari diſcordes, regnum noſtro oblatum ibant. Ambiguo primum reſponſo dimiſſos, cum redirent, officii in Dominum ſuum Rex admonuit, negans inſuper, cordi ſibi eſſe offendere Cæſarem, ut hæreticis imperaret.

VI. Vix à bellis Boruſſicis aliquantulum requieverat Rex, cum novis illum molitionibus, primum patruelis, mox fraterfatigare cœpére. Vitoldum patruelem, ſuper inſitam animo ambitionem, Cæſar regium illi diadema pollicitus, in Regem ſtimulabat. Nec Cruciferi deerant impellere dubitantem, opemque promittere.

Et ex

Et ex Polonis quoque pauci consiliis Vitoldi primùm reclamavére, mox publicâ autoritate missi sunt, qui regnum illi deferrent. Gravissimis negotiis semper à Rege adhibitus Vitoldus, & ipse magnus omnium, quæ ageret, callidusque ostentator, munificus simul in Proceres, magnam animis plerorumque reverentiam sui injecerat. Ita data Vitoldo à Rege ætate decrepito autoritas Regiæ obstruebat, notabili Principibus documento: Neminem ut eò loci evehant, unde, qui evectus sit, despicere evehentis fastigium possit. Sed Rex porrò tam mitis facilisque fuit, ut sceptrum Vitoldo deferri non abnueret. Nec ulla jam mora erat nisi in Vitoldo, qui seu fato prohibitus, seu aperti facinoris invidiam metuens, non decorum modestiæ suæ fore respondit, Regem patruelem solio deturbare. Dimissis ita legatis, nihilo tamen pacatius egit, planè ut composito ad speciem pudore, magis suppressa, quàm penitùs edomita in illo ambitio videretur. Nam non multo post, quasi pœnitens prioris modestiæ, prompsit malè sopitum desiderium, Regique in Lithvaniam blanditiis evocato persuadere conatus est, ut regni honorem sibi permitteret. Sed Rex interim, stabilito sibi per data privilegia

vilegia plurima regno, id quoque impetraverat, ut filiorum alter patri successor destinaretur. Et cum in Lithvaniam cum Rege iverant, curantibus Polonis, Proceres quidam, & inter alios Sbigneus Olesnicius Cracoviensis Præsul, præcipuus semper consiliorum Vitoldi impugnator. Hi facilitatem Regis custodivere, nimis alioqui fraudi alienæ opportunam. Sed & brevi insequuta Vitoldi mors omnia ambitionis consilia abrupit.

VI. Defuncto Vitoldo, Lithvaniam Suidrigello frater Regis sibi vendicabat. Nec contentus hâc, Podoliam quoque sibi voluit adjungi, potitusque erat voti à fratre nimium suis dedito, tumque etiam libertatis experte negandi. Capto enim similis in Lithvania detinebatur. Moniti ea de re à comitibus Regiis Poloni, habitis Comitiis, per legatos Suidrigellonem hortantur, ut Podoliam redderet, & Lithvaniam etiam priùs peteret, quam occuparet. Ferox ille ad hæc, missum insuper alterum legatum, fas gentium non moratus, violat. Mox & cum bellum imminere sibi à Polonis sentiret, quò par esset tanto hosti, Cruciferorum se fœdere accingit. Ubi ad vim ventum est, fusus profligatusque aliquoties est: nec adhuc tamen remittebat spiritus, donec tandem

dem Lithvanis quoque crudelitate factus invisus, principatu dejicitur, surrogato in ejus locum Sigismundo Vitoldi fratre; qui beneficio hoc Regi ac Reipublicæ innexus, facilè in leges ab illis præscriptas consensit. Omnia pro recuperando dominatu tentabat Suidrigello, sed frustrà; excubantibus pro Sigismundo Polonis, ut beneficium suum tuerentur. Cum Cruciferis dein post leves utrinque habitas velitationes induciæ in annos duodecim pactæ sunt. Composito ita regno, corrept' febre Vladislaus moritur cum XLVIII. annos regnasset. Princeps mitissimi ingenii & liberalitatis penè profusæ, religionis verò studio ita ardens, ut adolescentiæ gentili impietate transactæ errores tanto majori post pietate videatur expiasse.

CAP. II.

VLADISLAUS III.

AB AN. CIↃCCCCXXXIV. AD AN. CIↃCCCCXLV.

Vladislai patre moriente pueritia, ut impar regno à multis rejecta, à potioribus ad regnum consecratur. Illius fratrem Bohemi Regem eligunt, sed frustra. Tartarorum incursio. Vlodeci constantia in dolore vulneris. Vladislaus ab Ungaris Rex creatur. cum Turcis pugnæ felices. & mox induciæ, quas Vladis- laus

laus rumpens, pœnas suâ & Christianorum strage luit.

FAtis concedente Vladislao, major natu filius, patri cognominis, nonum vix annum excesserat. Nec dubitavère tamen majoris Poloniæ ordines puero regnum decernere. Cæteros seu ætas Vladislai, seu quod alteri his insciis Regem creaverant, æmulatio ipsa stimulavit, ut contradicerent acrius. Sed hi rationibus tandem & numero victi conquievisse videbantur, resque in eo erat, ut diadema Vladislao imponeretur, cum denuò in Comitiis ipsis coorti, cœptæ Regis inaugurationi intercedere ausi sunt. Orto inde dissidio regni Mareschalcus Johannes Olesnicius finem imposuit, jussis qui pro Vladislao nitebantur, ad dextram concedere, reliquis ad sinistram. Dextram elegêre plerique etiam ex turbidis: cæteri sociorum discessione desolati, vel sponte cedebant, vel paucitate suâ contemnebantur. Ita Regia quidem insignia Vladislao tum delata, juramenti tamen ætatis teneritudini gratia facta est: spondentibus Sophiâ matre & procerum nonnullis, juraturum, simul ut per ætatem capessendo Imperio foret idoneus. Nam tum quidem species nomenque Principatus penes Vladislaum, vis apud Satrapas erat, qui singuli singu-

lis

lis Palatinatibus præfecti, Provisorum nomine, publica Regni negotia tractabant. Sed hæc dignitas, adultiore paulò Rege, exolevit, contumacibus Polonis ad imperia indigenarum, quos nil superiores cæteris fors nascendi fecisset.

II. Primò omnium, auspiciis Vladislai adhuc adolescentis, sedata lis est, quæ inter sacerdotes & Ordinem equestrem diu agitata, tum vehementius exarserat. Inde publicæ etiam securitati consultum pacto fœdere cum Cruciferis, perpetuò adhuc hactenus Poloniæ infestis.

His pacatis, bello propè alii Regem Bohemi involvêre. Qui, mortuo Sigismundo Rege suo, in partes secesserant, aliis Casimirum Vladislai nostri fratrem, aliis Albertum Austriacum, quem generum & successorem sibi ut in Imperio, sic in Bohemico Ungaricoque Regno Sigismundus voluerat, in Regem petentibus. Persuasêre è Polonis quidam Casimiro, ut oblatum regnum acceptaret; ibantque assertum illud Sendivoius Ostrorogius, & Johannes Tencinius, ille Posnaniensis, hic Sendomiriensis, Palatini. Sed Albertus, Pragâ celeriter occupatâ, conat⁹ æmuli sui prævertendo intervertit.

Sub idem tempus cum Tartaris quoque infeliciter pugnatum est. Qui Podo-

liam

liam ingressi nobilitatem ad arma concitam, & loco iniquo deprehensam magnâ strage cæciderunt, duce ipso Bucacio interfecto. Inter cæsos jacuisse tum fertur Johannes Viodecus, vulnere invalidus, vivens tamen & tam inexpugnabili ad doloris sensum constantiâ, ut barbarus saucio digitum cum annulo auferret, vivere tamen ipsum non sentiret.

III. Negaverat fratri Regis Bohemiam fortuna. Eadem in Regem ipsum tantò liberalior, Ungarico eum sceptro auxit. Orbum hoc erat rectore post mortem Alberti Imperatoris, terrebaturque circumsonantibus undique Turcarum armis. Sed qui regnum illud Vladislao delatum ibant, non illico, ut speraverant, promptum hunc repperére. Unius clavi tractatione didicerat jam, quàm arduum foret binos regendi onus. Nec ignorabat, instare Turcam Ungaris, simulque cum purpurâ sagum induendum fore. Versanti hæc secum affertur, Elizabetham Reginam posthumum ex Alberto peperisse. Hoc magis cunctabatur. Tandem post longas deliberationes, legatorum precibus evictus, itineri se accingit, ingressusque magno ac splendido comitatu Ungariam, Budam occupat. Interim verò alibi Ladislaum (hoc enim nomen posthumo illi inditum) ambitiosa

bitiosa pro filio quadrimestri mater regio insigni curaverat redimiri. Quod audiens Vladislaus gravi sermone Ungaros alloquitur, invitis se ac discordibus imperaturum negans, nec videri velle alii præripuisse Regnum, cui in universum excusari maluerit. Jubet illos consulere sibi, se paratum redire ad suos. Magis etiam accendit hæc Regis moderatio studia procerum, qui vocandi ejus autores fuerant. Itaque, demonstratâ innocentiâ suâ, cui fœmineus ambitus fraudi esse non debeat, persuadent Vladislao, ut detractum de calvaria S. Stephani diadema (quia alterum Regina præripuerat) imponi sibi pateretur. Lætis, ut fermè fit, ad nova imperia Ungaris, Rex ipse nunquam securè egit, superstite æmulâ Elizabethâ, cum quâ magna Ungariæ pars in ipsum conspiraverat. Nec ab armis temperatum est, abutente illâ arcium quarundam præsidio ad lacessendum Regem: hoc, Hunniade ministro, & accitis è Polonia auxiliis, aliquoties se non sine clade adversæ partis vindicante. Sed tandem, interponente se legato Pontificis Juliano, pax inter illos coitura videbatur, nisi subsequuta Elizabethæ mors continuandum negotium reliquisset iis, qui Ladislai amorem præferentes, alendo discidio suum negotium agebant.

IV. Interim Amurates etiam Turcarum Imperator, Ungarorum usus discordiis, Belogradum premere obsidione cœperat. Nec mitigatus legatione regis, tributum insuper imperare Ungaris audebat. Ita decretum in Turcas bellum. Ad quod Poloni quoque manus suas obtulérunt. Primum prælium ad Moravam flumen commissum est. In quo Turcæ ab Hunniade, intempestâ nocte, oppressi profligatique ad triginta hominum millia feruntur desiderasse. Paulo post ad Macedoniæ fines cum Carambejo Asiæ præfecto congressus Rex, ipsum Carambejum cepit, exercitumque ejus in montes compulit. Regi hæc victoria tanto gloriosior fuit, quod non citra proprium ipsi sangvinem constiterat. Distulit sine morâ per orbem Christianum victorias istas fama; & mox undique confluebant à Principibus, ipsoque etiam Constantinopolitano Imperatore Johanne Palæologo & Pontifice legati, qui fortunam Vladislao gratulari, ad similia eundem adhortarentur.

At sincerissimè omnium Poloni Regis sui Triumphis lætabantur, missisque legatis, qui gaudium testarentur, simul orabant, ut parceret inposterum se Remque publicam in casum dare: meminissetque tandem revisere aliquando Poloniam, malè jam-

lè jampridem desiderium ipsius ferentem. Inter tot festas gratulantium voces, venêre etiam ab Amurathe Oratores, specie Carambeii redimendi, revera pacem petituri. Perterruerant enim Tyrannum concurrentium ad bruma passim Christianorum Principum minæ. Sed tum tamen in pacem perpetuam conveniri non potuit: inducię decem annorum pactæ sunt.

V. Solutus Europæorum Principum metu Amurathes potentiam omnem suam in Carmanos, populum Asiaticum verterat. quâ occasione erecti Veneti, Imperatorque ipse Constantinopolitan⁹, missis nunciis ad resumendum in Turcas bellum Vladislaum hortantur. Aderat & à Pontifice legatus, qui religione datæ Amurathi fidei cunctantem solveret. Non diu tantis persuasionibus repugnavit Vladislaus, iuvenili adhuc impetu calens, nec fortunæ mores edoctus, quæ adulatrix sæpiùs, quàm vere amica, spe magnarum rerum illectos mortales in exitium subinde præcipitat.

Contractis igitur undique, quos habebat, vel colligere raptim poterat, exercitibus, medio Septembri, Segedino movet, Danubiumque trajicit Nicopolin Bulgariæ metropolim ingresso Dracula Palatinus Moldaviæ Transalpinæ occur-

rit,

rit, annisusque regem à proposito demovere, cum obstinatum sentiret, IV. millia militum offert, Duce filio suo, gloriæ Regis militatura. Interim Amurathen quoque instantis ab Ungaris belli fama ex Asiâ revocaverat, octoginta millium exercitu, teste Jovio, instructum: ventumque erat utrinque ad Varnam oppidum, obscurum tum, hodiè clade regis simul & suâ nominatissimum. Ibi Hunniades, Rege ex ulcere cruris laborante, aciem instruit: datumque dextrum cornu Transalpinis, Juliano Pontificis legato, & Bobricio Polono equiti, viro fortissimo, & recenti tum facinore claro, quod paulò ante Petressi oppidi hostilis muros primus ascenderat. Sinistrum ipse sibi Hunniades sumpsit, Rege cum suis medium aciei occupante. Progressi sic ad duo millia passuum Regii, hostem per tres horas, præstolantur. Interim morâ torpescere animi, & coortâ etiam fortè tempestate, signa turbine atque imbre raptari. cum veniens tandem hostis in dextrum cornû Regii exercitûs invehitur. Nec id diu restitit, equis ad aspectum odoremque Camelorum territis, & mox fugam stragemque latè spargentibus. Feliciùs partes suas Rex & Hunniades tuebantur, repulsoque hinc hoste, cum ad suble-

sublevandos alibi suos procurrissent, ibi quoque simili fortunâ utebantur. Jamque fusus erat omnis penè Turcarum equitatus. Janizeri supererant, robur hostilis exercitûs, quibus & Amurathis ipsius præsentia animum addebat. In hos incautiûs invectus Vladislaus, fortunam priorum successuum omnem corrupit. Quippe repente illic flos victoris exercitûs, velut voragine absumptus, periit. Ipse Vladislaus circumventus undique ab hostibus, & mox equo suffosso delapsus, priusquam occumberet, magnam circa se stragem edidit, idem ut vitæ prodigus, ita mortis suæ vindex. Tali exitu perpetratum est prælium toto orbe decantatissimum, & tum cæsorum utrinque numero (nam Regiorum ad IX. Turcarum XXX. millia cecidisse feruntur) tùm principis laudatissimi cæde luctuosum. Ad quam ut Christianus olim orbis ingemuit, ita moveri hodieque Principes debent, ut servare fidem meminerint, cuicunque data fuerit, etiam infideli.

CAP. III.

CASIMIRUS TERTIUS.

Casimirus Regnum recusat. Lithvani turbidi. Prussi se dedunt. Cum Cruciferis prælium adversum. bellum cum iisdem continua-

tum. libertas Rithvanii in censendo Rege. Pax cum Cruciferis. Nuncii nobilitatis instituti, qui quasi Tribuni. Bohemorum turbæ ob religionem & successorem regni. Cum Matthiâ Ungariæ Rege bellum. Cruciferorum conatus sopiti. bellum inter filios Casimiri de regno Ungarico.

APud Polonos dubia de morte Regis fama eligendi successoris consilia aliquandiu suspendit. Sed ubi Ungaros alium sibi regem creasse intellexerant, frustra se quoque suum opperiri credidêre. Itaque fratri hujus Casimiro, Lithvaniæ tum Duci regnum deferunt. At is pertinaci fastidio, atque arroganti quadam modestiâ oblatum honorem diu respuit. Dum tandem versis in Boleslaum Masovium Procerum studiis, æmulatione ad pœnitentiam motus, imputari sibi passus est regnum, quod nuper spreverat. Ac quas alias recusandi caussas habuerit, in ambiguo est; à Lithvanis inprimis retentum esse opinio fuit, & satis postea odia horum ostendêre, postquam sceptrum ille susceperat, in apertum producta. Invitati aliquoties ad Comitia, vel negarunt venire, metum insidiarum causati; vel leges attulêre minus honoras Polonis. Corrigi fœdera volebant, olim sub Jagellone pacta; Podoliam præterea & Voliniam

requi-

requirebant, tanquam membra antiqua sui principatûs. Faciebat audaces occulta in illos Regis inclinatio: quæ contra apud Polonos isti non parum invidiæ conflabat: adeò ut aliquandiu velut in partibus essent, Rex & Respublica. Donec tandem ille jusjurandum, quod multoties hactenus à Polonis flagitatum distulerat deposuit: sicq; placata nobilitas, quæ plura alia desideraverat, publicæ concordiæ remisit.

II. Conciliatis utcunque suorum animis, novo se mox fœdere Casimirus succinxit, ductâ in uxorem Alberti Imperatoris filia Elizabetâ. Ac vix dum nuptiarum solennia peregerat, cum Prutenorum legati adveniunt, opem orantes adversus Cruciferos, quorum pleræque urbes jugum excusserant. Nec cunctatus diu Rex in fidem recipere Populum antiquitùs subjectum Poloniæ, postquam secessisset, nullis hactenus armis ad obedientiam flexum. Missus igitur Regni Cancellarius Johannes Coniecpolius cum aliis nonnullis, qui juramentum ab iis acciperent. Quod & veniente paulò post in Prussiam Rege ipso iteratum. Ubi vicissim illis Rex multa ad libertatem stipulatus est. E quibus hæc præcipua; ut pars regni essent, liberos ad honores adit⁹
habe-

haberent, suo jure Culmensi, seu quocunque alio vellent, uterentur, à teloniis portoriisque immunes, nulli præfecto nisi indigenæ parituri. Privatim etiam Gedanensibus septingentarum, quas vocant, marcarum census remissus est, addictumque iisdem pro bis mille aureis, quicquid emolumenti rediret ex moletrinis urbanis, ex vicinioribus item agris, qui quod Vistulâ interluuntur inundanturque subinde, Insulæ minoris nomen accepêre. Imperatum vicissim, quotannis ut Regem advenientem omnemque comitatum Regium per quatriduum suo sumptu exciperent, & pro arce, quam diruissent, Palatium Regi granariumque intra urbem extruerent.

Interim autem Cruciferi Bohemiæ regem, mox & Pontificem Imperatoremque permoverant, ut mitterent legatos, qui repetundarum Polonos agerent. Sed hi, cum in Poloniam venissent, lentas istic ad postulata sua repperêre aures. Nec desistebat Rex, missa in Prussiam militum manu, Mariæburgum ac Stumam oppugnare, perseverantes tum usque in obsequio Cruciferorum urbes. Atque hi quoque satagentes rerum suarum, non spernendum jam per Germaniam Bohemiamque contraxerant exercitum, & catervatim

tim subinde Choin ciâ oppido effusi, lacessebant Polonos. Movit in illos jam seriò magis Casimirus, præmisso eodem Nicolao Sarleio Inovladislaviensi Palatino. Mox & intellectâ hostium multitudine prævalidâ, ne impar omnino esset exercitus regius, copiæ quædam è Majori Polonia subito in auxilium evocatæ sunt. Rudes illæ magnam partem belli, præferoces tamen & depeculandis sociis inprimis licentiosæ. Has tales cum Rex in aciem duxisset, improsperè pugnavit. Nam & castra ab hoste occupata, & ex Proceribus plurimi cæsi captive. Ipse penè Rex in potestatem hostis venerat, nisi illum cura proximorum prælio subduxisset. Culpam infelicis pugnæ alii in Duces rejiciunt, qui militiæ inexperti plerique nec præmisissent, pro more, equitem rumpendæ hostium aciei, sed & locum prælio delegissent arctiorem, quam ut explicare se turmæ potuerint. Sed hæc omnia ex contemptu ferè hostis orta; quem ante prælium quidam flagellis aurigarum fugaturos se jactaverant: edocti postea eventu, ut nuspiam, sic in bello quoque nulli benè cedere arrogantiam, & vel minimum hostem tum maximè contemnendum esse desinere, cum contemnitur.

III. Cladis illius ignominiam ut abo

leret, nihil non egit Casimirus. Primùm ne sumptus ad bellum deessent, constitutum in Comitiis Petricoviensibus est, ut Nobilitas universa dimidium annuorum censuum in publicum conferret. Eidem oneri nec sacer ordo exemptus, & Rex quoque ipse se ultrò subjecit. Hoc tam insolente tributo mercenarius miles conscriptus, redemptumque Mariæburgum est, pretio dato militi hostili, qui id oppidum in dilatæ mercedis pignus à Dominis suis obtinuerat.

Exin aliquot annis continuò, & vix sumptis semel ad respirandum induciis in Prussia pugnatum est, Marte perambiguo. Eosdem subinde in iisdem ferè campis victos victoresque reperio; eadem loca amissa recuperataque. Choinicia sanè, Sueca, Meva, Marangum, Mariæburgum denique ipsum sæpe reciprocos hos belli æstus sensêre. Thorunium Gedanumque, quamvis à belli calamitatibus non immunes, proditionibus quoque insuper tentarentur, magnâ fide & constantia Regias partes tutatæ sunt.

Sed bello huic non ita assiduo præsens incubuit Casimirus, quin Poloniam subinde viseret, & constituendis ibidem rebus Comitia haberet. Imprimis autem quæ anno CIↃCCCCLIX. Petricoviæ indixe-

rat; clara ac memoranda extitêre libertate Johannis Rithvanii Sendomiriensis Præfecti, qui ministrorum regiorum non coërcitam licentiam, monetam adulteratam, insolentiam vectigalium effusiorem ejus in Lithvanos beneficentiam prolixâ oratione Regi publicè exprobravit. Is tamen auditus patienter est mirâ Regis modestiâ; seu hanc ipsi inseruerat natura, seu ratio temporum suaserat. Minus certè ei litare potuit Jacobus Sieninius, Dobeslao Palatino Sendomiriensi, Sbignei Cardinalis fratre genitus. Qui nuper ad Pontificem summum legatus, & ab eodem Episcopatui Cracoviensi præfectus, prætercr cæteros, qui alii hanc dignitatem delatam mallent, Casimirum quoque ipsum tam adversum habuit, ut in arcem Pinczoviensem & mox, imminente ibi obsidio, in Melstinensem receptus, cum duobus Dlugossis clientibus ægerrimè vim regiam effugerit. Dlugossorum istorum alter Johannes, Canonicus Cracoviensis, autor est historiæ patriæ, cujus pars Venetis inscripta extat; reliquę hacten' premuntur. Is verò post Regi reconciliatus, liberisque regiis moderator studiorum additus, postremò Archiepiscopatum Leopoliensem adepturus fuerat, nisi mors intervenisset.

IV. Prutheni belli diuturni malis fessi, frustrà diu pacem petebant, pertinacibus ad persequenda destinata non minus Polonis quàm Cruciferis. Nec legatus Pontificis, qui arbitrium caussæ sibi depoposcerat, auditus est. Nimis inclinatus in Cruciferos videbatur & Sieninii, de quo ante dictum, patrocinio odium Regis incurrerat. Tandem cum ad Osiecum, & mox ad Choiniciam fusi Cruciferi essent, magis seriò utrinque de pace cogitari cœptum est; Polonis etiam, licet aliquoties jam victoribus, fortuita reputantibus belli, nec continuanda arma ratis, cum decorè poni possent. Et interim alius à Pontifice legatus advenerat; minùs, quàm alter fuerat, obnoxius partibus. Hoc annitente bellum magnis odiis, eventu vario, tot annis gestum, Torunii in has leges compositum est: Rex Pomeraniam, Culmensem & Michalovienſem terram, Mariæburgum porrò, Stumam, Elbingam, cum sex pagis, qui ad arcem Hollandiæ pertinebant, teneret: reliqua Cruciferis relinquerentur, eorumque Magister sub fide & Clientelâ Regis pro principe & Senatore Regni haberetur.

V. Sub id tempus cum de solvendis militi stipendiis ageretur, & Poloniæ minoris cives sine cæteris, qui aberant sci-

scere quicquam nollent, constitutum, ut è singulis Palatinatibus legati ad comitia mitterentur, qui cum Rege de Reipublicæ negotiis, civium suorum nomine, deliberarent. Quod tum primùm fieri cœptum posterioribus temporibus ita inolevit, ut citra legatos ejusmodi (Nuncios terrestres vulgò vocant) nulla comitia legitima habeantur. Similem fere hi potestatem habent cum Tribunis plebis, illis olim Romanæ libertatis acerrimis custodibus: qui postea cum Roma, exutâ æqualitate, unius jussa Principis aspectaret, exolevêre.

VI. Sed idem, qui pacem Prussicam conciliaverat, legatus Pontificis Casimirum mox in Bohemorum Regem Georgium, tanquam Hussiticæ sectæ obnoxium & ob id Pontifici invisum, stimulabat. Habebat & inter Bohemos suos Georgius multos sibi infensos: qui tum misêre ad Casimirum Oratores, regnum ipsi vel alterutri ex filiis offerentes. Cunctante Casimiro, Ungarorum Rex, gener Georgii, regnum ejus ultro appetit, susceptusque est à non paucis pridem ipsi addictis. quæ res Georgium permovit, ut missis legatis, Vladislaum Casimiri filium successorem sibi destinaret, promissa etiam illi in uxorem filiâ Ludmilâ. Diu à Polonis seu

dubita-

dubitatione, seu neglectu suspensum responsum est: seroque vix demum missi legati, qui, ut vivus Georgius filio Regio cederet regnum, postularent. Sed hic interim cunctatione, mox & responso Polonorum offensus, vel potius necessitate ita jubente, in Matthiam factus erat propensior, quod ab isto & propior vis immineret, & beneficium accepisset, restituto in libertatem filio suo Victorino; promissum denique haberet retinendi regni, dum viveret, certo interim successionis mansuro Matthia.

Paulò post secuta Georgii mors agitatam ab ipso tot annis, nec dum finitam de successore curam solis Bohemis reliquit. Qui primum quidem in partes abiêre, plerisque filium Casimiri Vladislaum, Matthiam aliis, non paucis Cæsarem, quibusdam denique extincti filium præferentibus. Sed evaluit illa pars quæ Vladislaum elegerat. Qui & properè accitus non sine valido comitatu in Bohemiam venit, ac jurejurando præstito simul acceptoque regni possessionem adiit, non impediente Matthiâ: qui, coortis in Ungaria seditionibus, proprio de regno periclitabatur. Nam, præcipui Ungarorum, pridem illi occultè infesti, & à Bohemis contemptum apertius jam spernentes, missis legatis, al-

terum Casimiri filium patri cognominem ad regnum vocabant. Minus jam quam nuper cunctatus Rex mittit filium, sed improspero eventu. Vix enim venerat in Ungariam Casimirus, cum admoto properè à Matthia, cui impar esset, exercitu, ad subita fugæ consilia coactus est: secuturusq; æmulum tum statim ad Poloniæ oras videbatur Matthias, nisi iratum pater Casimirus, missis, qui se interponerent, legatis mitigasset. Nihilominus ille postea injuriæ memor, captato tempore, subjectam Carpathiis montibus Poloniam (submontanam vocant) deprædando, vindictæ litavit. Nec hîc quidem stetit indignatio. Saganensium ducem in Polonos concitat, ut Fraustadium finitimum Silesiæ oppidum invaderet, latèque circumjecta popularetur. Denique etiam in apertum bellum erupit, misso in Vladislaum Bohemiæ Regem exercitu, qui Poloniam simul infestaret. Ivêre in illum Pater & filius, ille Polonos, hic Bohemos suos defensurus, extractumque quidem longo sat tempore bellum est, majore tamen fragore, quàm partium damno detonuit. Tandem postquam utrinque populationibus & prælio uno Ungaro quam Polonis feliciore exsatiata odia essent, in pacem his legibus descensum: ut Mat-

thias Regis Bohemiæ titulum usurparet; Bohemiæ autem ipsius administratio penes Vladislaum Casimiri filium, Silesia & Lusatia penes Matthiam, dum viveret, maneret.

VII. Eâdem pactione sopiti sunt mot⁹, qui nuper in Prussiâ, machinatore eodem Matthia, coorti erant. Concitaverat enim is occultè Cruciferorum Magistrum, ad excutiendum Polonorū fœdus. Qui venire aliquoties ad regni comitia aspernatus, tandem arma etiam sumere in Casimirum cœptaverat, jungente se illi Nicolao Tungeno, qui Varmiensi olim episcopatu dejectus, eundem invito sibi rege vindicatum ibat. Sed hi misso à Rege exercitu repressi mox vim majorem experturi fuerant, nisi Matthias illos pactionibus suis comprehendi voluisset.

Sub idem tempus Muldavi à Rege, ipso imperii initio, in fidem suscepti, & ex eo tempore strenue se subinde adversum Turcarum vires tutati, jusjurandum iterant, Stephano tum illis imperante. Ictum quoque tum fœdus cum Bajazete Turcarum Imperatore, operâ inprimis Nicolai Firlei, qui postea Castellanus Cracoviensis factus, supremum simul exercituum regimen summâ laude gessit. Tartaros verò perpetuis incursionibus Po-

loniæ infestos & tum quoque recenti populatione grassatos filius Regis Joh. Albertus magna strage ultus, egregiam sibi fortitudinis ac prudentiæ famam circumdedit. Quæ paulò post Ungaros per Matthiæ mortem Rege orbos movit, ut eum in Regem poscerent.

VIII. Sed ex eadem gente, alii fratrem Alberti Bohemorum Regem malebant. Quæ res bello inter propinquos ac fratres materiam præbuit; Malo adeò potente in animis hominum Ambitione, ut sanctissimarum quantumvis amicitiarum, ipsaque naturæ vincula nullo negotio abrumpat. Ingressus ergo cum exercitu Ungariam Joh. Albertus, fratrem ibidem repperit, incubantem jam Budæ, quæ Regni caput, cæterasque urbes ad se pellectantem, artibus præcipuè Beatricis Reginæ, quam spes novi matrimonii illi conciliaverat. Nec segnior Joh. Albertus altera parte Sobinoviam Eperiassumque occupat; at Cassoviâ, quam eodem impetu opprimere speraverat, excluditur. Et interim Vladislai se exercitus admoverat. Antequam tamen res ad manus veniret, sæpè de pace laboratum est, velut trepidantibus adhuc nonnihil principum animis inter belli scelus & fraternæ pietatis affectum. Joh. Albertus Patrem consuit,

in Lithvaniâ tum agentem compescendo-tum Severiensium caussâ, qui nescio quæ janitoris regii fastidia concoquere impotes, re sanè exiguâ moti, ad Moscum defecerant. Patre ad cœpta urgenda hortante, animus Alberto redit; sed is viribus, deserebatur, dilapsis ad Cassoviam jam magnam partem, tædio obsidii, militibus. Contra Vladislao ingens erat exercitus. Nihilominus educit Albertus in aciem suos: qui fortiter in hostem invecti, sed prægravante multitudine repressi victique satis ostendêre vim sibi magis quàm virtutem deesse. Ipse Albertus tres equos in ardore prælii amisit, gladioque, quem pugnando fregerat, carens, penè in duorum manus Bohemorum venerat, nisi eques quidam Crupsius alium periclitanti subministrasset: Quo ille deinde hostem utrumque assequutus, iræ suæ immolavit. Post prælium ferunt Vladislaum de salute magis fratris, quàm de victoriâ lætatum, incertum an simulato affectu, an, ut fieri solet in animo non degeneri, misericordia extinxerat odium, & quem timere desierat, cœpit amare. Concessit illi quidem Silesiæ oppida quadam, & si improlis moreretur, successorem sibi eundem in Regno Ungarico destinavit. Non multò post Casimirus, pactis cum Mosco

indu-

induciis, & Muchâ agresti homine, qui ex Valachis Russisque latronibus contracto decem millium exercitu, multum turbarum per Russiam dederat, represso captoq; moritur, postquam XLV. annis regnasset. Ante mortem ejus tres in aëre Soles conspecti, & duobus penè mensibus Cometes arsit: velut approbante ita magnitudinem Casimiri cœlo, quod vulgarium principum mortes sine motu prætereit, magnorum in fatis laborat.

CAPUT IV.

JOHANNES ALBERTUS.

AB AN. CIↃCCCCXCIII. AD AN. CIↃIↃII.

Competitores regni. Venetorum Legatio. Cum Turcis pax. Callimachi mors. In Muldavos bellum non necessarium. Eorum stratagema. Et mox cum Turcis ac Tartaris irruptio. Turcis infelix ob frigus inusitatum. Pax deinde per Poloniam. Mors præmatura Regis.

CAsimirus moriens filios, quatuor reliquerat, quæ res ancipitem Polonis curam attulit, quem ex iis regno præficerent. Augebatque difficultatem Johannes Masoviæ Dux, cujus ambitioni subditi sui arma ad regnum, & ex Polonis quidam suffragia commodabant. Evicit tamen Johannes Albertus, fratribus cæteris sponte ei cedentibus, Reginâque matre

tre, armatum mittente suffragium, ad quod Masoviorum audacia facile resedit. Cum diadema Johannes Albertus suscepisset, illico advenêre Venetorum simulque Turcarum legati, gratulandi specie, revera aliis de caussis. Illi scilicet, ut Regem in Turcas stimularent, hi ut idem bellum deprecarentur. Impediti enim tum Ungaricis expeditionibus tenebantur. Ac horum legatum quasi deliberabundus Rex toto anno detinuit, quo elapso demum in triennii inducias consensit. Interim Tartari, quibuscum nunquam vel justum bellum Polonis, vel fida pax est, Voliniam incurrunt, quam deprædati, stragem quoque aulici comitatûs, quem obviam Rex miserat, circa Visnovecium non mediocrem edidêre.

Anno sequenti mortuus est Janussius Plocensium Dux. Inde tractum Plocensem Johannes Albertus jure feudi, quod vocant, ad se devolutum regno adjunxit. Reliquam Masoviam frater ejus Conrad⁹ retinuit, postquam certis legibus fidem Reipub. dedisset.

Obiit quoque tum sapientiæ studiis clarus vir Callimachus, qui gente Tuscus, cum odium Pauli II. Pontificis incurrisset, in Poloniam fugerat. ubi benignè exceptus à Casimiro, & juventæ regiorum liberûm

liberûm præfectus fuit. Post mortem Casimiri Albertum filium sequutus, & gratiâ apud hunc validus, invidiam apud cæteros non effugit, umbram scilicet, seu fumum potius, ardentiores Regum amicitias velut ignes perpetuò comitantem.

II. Cæterum cupidus gloriæ Joh. Albertus proferendique imperii, bello non necessario Poloniam implicuit. Valachiam petebat Stephano Palatino tum parentem, perpetuoque hactenus inter Turcarum & Polonas opes infidam. quæ ut incauta opprimeretur, expeditio in Turcas obtentui sumpta est. quanquam alii volunt seriò tum conflatum in Turcas fulmen, casu in Valachis deflagrasse. Caussamque irarum fuisse, quod Stephanus transeunti Regis militi pabulum negasset. Quicquid sit, illud constat, legatos à Stephano missos sciscitatum, quem peteret rex, violatos captosque. Mox & post legationem Socisavia obsidione septa est. Sed eam incolæ animose tutabantur, & Stephanus ad bellum apertum impar (habebat enim Rex LXXX. millia hominum) per insidias carpebat obsessores. Pudor tandem tædiumq; incessit hærenti ad unum oppidum tanto exercitui; turbabatque insuper annona deficiens. Religiosiores etiam omina terrebant, quæ in egressu ob-

su observasse videbantur: Consuetudine receptâ vulgò, quæ in pace forti vel naturæ tribuisset, rebus creperis rapiendi in omnem futuri eventûs. Cum ergo ipse Stephanus, dubium an fraudem meditans, quæ post sequuta est, pacem peteret, facile Rex, qui tum insuper morbo attinebatur, permotus est, ut roganti inducias annueret, per quas securiùs de pace ageretur. Parabant reditum Poloni; sed alio, quàm quo venerant, itinere. Id ubi acceperat Stephanus, monet regem, ut usurpatam ante viam potius relegeret; occulta saltuum & ardua montium prætexens, infesta latronibus, à quibus securitatem transeuntibus non possit polliceri. Obtemperat Rex, nihil altius suspicatus, quàm cavere Stephanum, ne militum nupero transitu intacta, proindeque ditior Provinciæ pars prædæ exponeretur. Sed aliud machinabatur Stephanus. Sylva erat ad Bucoviam vicum densa fagis, aviis incerta. Hanc ingressus Rex copias in IV. agmina partitur. Primi incolumes trajiciunt. Secundanos, penes quos impedimenta Regia, mediam sylvam ingressos assultant ex insidiis agrestes Valachi, succisisque arboribus viam impediunt, ne regredi primi, vel progredi extremi possent. Hosque interim tota vi equitum peditum-

que

que Stephanus invadit. Turbati ad rem improvisam Poloni, per oppositos undique obices ad castra, quæ modò deseruerant, eluctantur. Sed hîc quoque urgente Stephano laborare cœperant, periissentque, nisi succurrens Aulicus Regis equitatus sono tubarum, & armorum fulgore in se hostem vertisset. Restaurata ita pugna est, fugatique Valachi Regiis victoriam concessêre. Cautius postea incedebant Poloni. Nihilominus denuo Ioc Masovii (quos Conradus eorum Dux ex fœdere in auxilium miserat Regi) circumventi & internecione deleti sunt.

III. Defunctus his malis quasi rem benè egisset, in malum otium ac luxuriam discingebatur Joh. Albertus: cum repente illum Poloniamque omnem novus ab eodem Muldavo terror perculit. Nec jam solus hic veniebat, sed Turcis Tartarisquè comitatus. Latè omnia ad Canciugam usque & Vislocum amnem populatus, Premisliam, Jaroslaviam & plura alia oppida diripuit incenditque. Sed leve hoc. Supra C. millia omnis generis hominum abduxit, adeò ut Thracia, Scythia, atque Asia pene tota Russicis mancipiis impleretur.

Revertente ad suos Moldavo, Turcæ prædâ nondum contenti, soli se denuò in

Russiæ agros effudere. Verum eos, torpescentibus ad resistendum hominibus, aut fugâ dilapsis, ira Numinis insigniter ulta est. Repente enim prædatoribus gelu tam intensum, nivesque tam largas immisit, ut ad XL. hominum millia (ut est illa gens frigoris impatiens) obriguisse periisseque ferantur. Reperti, qui in exenteratis equorum ventribus calorem tuendæ vitæ quæsiverant. Multi etiam, qui inclementiam aëris effugerant, à Moldavis ipsis, habitum Polonorum mentitis, trucidati sunt. Ita ex LXX. millium numero vix X. evasisse; & ex his pleriquę dum abirent, confessi traduntur, Polonos à DEO defendi.

IV. Hæc ubi procella desævierat, sudum tandem aliquod pacis velut ad respirandum, Poloniæ illuxit. Primum cum fratribus, Vladislao Ungariæ Rege & Alexandro Lithvaniæ Duce, quorum ille Moldavos juvisse hactenus, alter non avocasse, cum posset, visus erat, in gratiam Rex rediit, pacto in fortunæ deinceps utriusque consortium fœdere. Minimum verò natu fratrem Sigismundum Vladislaus Ungarus Glogoviensi & Opaviensi ditionibus donavit, cæteræque insuper Silesiæ & mox Lusatiæ præfectum imposuit. Hinc cum externis principibus

inimi-

inimicitiæ compositæ. Nam & Stephano culpam deprecanti, illatarumque injuriarum paciscenti oblivionem pax data est: & cum Bajazethe, quicquid etiam reclamaret legatus Pontificis, fœdus initum. Postremò nec cum Tartaris Zavolgensibus societatem belli contra Mahumetkierkium Præcocopiensium Ducem Rex recusavit. Sed cum illis auxilium promisisset, consultò moratus est, ut mutuis cædibus barbaros permitteret, amicitiæ fallaces, & mox, simul occasio in Poloniam ostensa fuerit, ad hostilia redituros. Post hæc in Prussiam rex contendit, Magistrum Cruciferorum (is erat Fridericus Saxoniæ Dux) juramentum præstare abnuentem, suasu vel armis ad officium redacturus. Sed Torunium cum pervenisset, cœpissetque jam per legatos cum Magistro agere, repentino tactus morbo obiit, magni animi Princeps, sed ferè semper infelix: destituente in eo primùm vitam fortunâ, tandem & amicioirem fortunam vitâ.

CAP. V.

ALEXANDER.

AB ANNO CIↃIↃI. AD ANNUM CIↃIↃVI.

Dissensiones de successore. Alexander Rex creatus in Lithvaniam abit. cum Moscho bellum

lum & mox pax. Tartarorum irruptio. Moldavi Pocutiam invadunt, non retinent. Glinscius author turbarum in Lithvaniâ. Tartarorum strages.

RErumpublicarú. Principes sibi per suffragia creantium, solenne est, multos destinare, donec unus eligatur. Præcipue in Polonia regnat hæc libertas, grandis felicitatis ejus pars, nisi quod quandoque in discordias luxuriat. Post Joh. Albertum, aliqua quidem ordinum de successore dissensio fuit, sed ut rationibus, non odiis aut ambitu diffidentium. Tres erant filii Casimiri, inter quos anceps veluti trepidabat Electio. Primus natu Vladislaus, Ungarorum jam Bohemorumque Rex, placebat nonnullis, velut ornamento ac patrocinio laboranti Reipublicæ futurus. Contra alii dedignabantur externi fieri regni accessio, præferebantque Sigismundum Glogoviensium & Opaviensium Ducem. Plurimi tamen Alexandro M. Lithvaniæ Duci magis favebant, cum ipsius caussa, tum Lithvanorum, quos novo vinculo illigari Poloniæ publicæ rei interesset. Commodum supervenêre à Lithvanis legati, non regem quidem, sed fœderis antiqui renovationem offerentes. Illico sublata dubitatio est, & Alexander Rex proclamatus, paulò post Cracoviæ insigne

regium à Friderico fratre Præsule Gnesnensi, & simul Cardinali accepit. Conjugi Helenæ diadema negatum est, quod Græcanicis addicta sacris, Romanæ Ecclesiæ instituta nollet amplecti.

Vix aliquot mensibus Cracoviæ fuerat Alexander, cum in Lithvaniam avocatur, cui vis à Moscho imminebat. Jamque Smolenscum oppugnare is cœperat: sed, obnisâ ad primos impetus urbe, cum insuper Alexander cum exercitu adventare diceretur, territus, inducias cum Rege genero (Moschi enim filia erat Regina) in sex annos pepigit. Enimverò, dum hæret in Lithvania Alexander, Tartari Tauricani Poloniam invadunt, tramissoque Vistulâ ad Pacinoviam Cracoviensis provinciæ oppidum usque prædas agunt: serò nec nisi cum tempus effugerat, in illos movente Friderico Cardinali, cui Reipublicæ curam Rex, dum abesset, mandaverat. Nec multò post moritur Fridericus iste, vir aspectu ac munere venerabilis, vitâ dissolutior.

II. Stephanus dein Moldaviæ Palatinus Poloniam lacessivit, occupatâ terrâ, quæ inter Tyram amnem & Sarmaticos montes procurrens, Pocucia vulgo appellatur. Sed hanc non diu tenuit, fatigantibus illum & Polonis, & domi morbo,

bo, quo non multò post etiam interiit, vir belli artibus inter seculi sui primos. Ejus postea filius Bogdanus patri succedens Alexandri sororem in conjugem petiit; dilatusque primùm, mox spretus, ut contemptum sui vindicaret, Pocuciam armis repetiit, occupavitque. Verùm, ut proclivius semper est rapere aliena, quàm retinere brevi tempore gavisus provinciâ, ægrè ab ipsius Moldaviæ limitibus vim Polonorum propulsavit. Illo bello periêre inter alios duo Strussii fratres, cum longius à cætero exercitu provecti, in globum hostium incidissent. Alter inter pugnandum occubuit, alter captus ac capite multatus est. His verò postero mox die magnâ Muldavorum strage, atque inprimis præfecti Chocimensis, parentavêre Poloni. Postea de fœdere tractari cœptum, conveneratque in certas conditiones: Sed hæ, ne tum pro ratis haberentur, aliud quid intercessit.

III. Ea tempestate dederat penè in Lithvania turbarum aliquid Michaël Glinscius, ex Ducibus Russis ortus, vir manu strenuus, spectatusque hinc apud principem, sed criminator idem in Proceres, quibus superbiam suam senserat exosam. Forte præfecturam quandam Lithvano equiti ademptam, Glinscii cognato

gnato Rex dederat, Lithvanorum proceribus imperans, ut in possessionem donatæ præfecturæ hominem mitterent. Cum different illi rem ad adventum regium, Glinscii facundâ calliditate accensus Rex ita exarsit, ut Brestam evocatos tollere agitaverit. cum verò non venissent, quosdam summis muneribus functos honoris moverit gradu. Non sine indignatione aut minaci silentio hæc Lithvanis tolerata, ac forsan exuissent patientiam quidam, nisi externum repente periculum increpuisset. Nam Tartari Tauricani, reportatâ noviter à Zavolgensibus victoriâ feroces, cum crebetrimis incursionibus Poloniam vastassent; novissime Lithvaniam quoque ingressi sunt. Vilnæ tum Rex valetudini operam dabat. Cæteris seu metus, seu privatæ dissensiones curam publicæ rei exemerant. Ita aliquandiu impune barbarus grassari potuit. Tandem extremâ necessitate, ad defensionis auxilia Lithvani exsurrexêre: narratque Miechovius, Regem quanquam ægrum delatum in castra, ut suis ad extremum usque adesset, Sed ubi periculum à Tartaris, simul & valetudo indies gravesceret, Vilnam reductum. Interim Glinscius Regio exercitui præfectus, hostem incautum prædæque cupidine vagum adortus, partim cecîdit, partim

tim, in paludes egit, queîs plurimi absorpti. Attulit verò tum ad victoriam non parum momenti Sendivojus Ciarncovius Palatini Posnaniensis filius, qui cum trecentis equitibus Vilna accurrens, cum è proximo colle pugnantes cum Tartaris Polonos vidisset, latè diductâ turmâ, & strepitu turbarum magni speciе exercitûs præbitâ, terruit hostem, suos erexit. His actis tacite se in stativa recipiunt victores, dum reliqui hostium, cladis suorum inscii, cum præda reverterentur. Mox, ut quique venerant, cæduntur. Periisse tum feruntur ad viginti millia hominum. Captivorum certè Christianorum ingens vis liberata est. Victoriæ nuncium qui Regi ferebant, proximum fato repperêrunt. Nihilominus sublatis in cœlum manibus ac nutu (nam lingvæ usum vis morbi ademerat) lætitiam testatus est, nec multò post expiravit, anno ætatis quinto supra quadragesimum, imperii vix quinto. Mors ejus tam præcox & cæteroquin non spernendi Principis, multis tempestiva existimatus est, ob prodigalitatem, quâ exhausturus, si provixisset. Rempublicam fuisse videbatur.

CAP. VI.

SIGISMUNDUS I.

AB AN. CIↃIↃVI. AD ANN. CIↃIↃXLVIII.

Sigismundi curæ togatæ. Glinſcii in Lithvaniâ ſeditio & bellum cum Moſchis. cum Valachis. Legationes ad Sigismundum. Moſchicum bellum ſecundum. Regis ad Maximilianum Cæſarem iter. Secundæ nuptiæ cum Bonâ Zfortiâ. Bellum Pruſſicum. Comitia Toruntenſia. Dantiſcanæ plebis ſeditio ob religionem, Alberti Brandeburgici cum Rege de Pruſſia transactio. Solimanni in Ungariâ victoriæ. De Muldavis Tarnovii victoria inſignis. Moſchicum bellum tertium. In Muldavos indicta expeditio publica. Seditio Nobilitatis. Status Muldaviæ mutatus, itemque Ungariæ. Concilium Tridentinum. Mors Sigismundi. Virtutes animi & corporis robur.

EX Caſimiri filiis duo adhuc ſupererant, Vladislaus ac Sigismundus, quorum ille Ungariæ & Bohemiæ imperabat; hic Glogovienſium & Opavienſium, nuperque etiam Lithvaniæ Dux creatus, ſpes voluntatesque Polonorum pridem in ſe erexerat. Quò facilius, Alexandro mortuo, ad regnum emerſit, Vladislao, quem multi æmulum fratri minori fore metuerant, non impediente, ſed inſuper etiam commendante proceribus candidatum. Rex nominatus Sigismundus, vulneribus illicò Reipublicæ ſanandis manum ſalutarem

rem applicuit. Ac primùm, quia profusione Alexandri ærarium elanguerat, Regiæque facultates privatis quibusdam cesserant pignori, iis recuperandis curam intendit, juvante Regem Johanne Bonero, prudente viro, & quod ad rem plurimùm valebat, prædivite. Inde consentiente in tributi pensionem ordine equestri pecuniæ coactæ; scriptusque hinc miles, extremis Poloniæ finibus pro Republicâ perpetim excubiturus.

Sed dum in his est Sigismundus, Lithvania turbare cœpit, excitatâ à Glinscio, quem ante sæpius nominavimus, seditione, & armis insuper à Basilio Moschorum Duce ingruentibus tumens. Glinscius enim coalitâ Alexandri perpetuo favore & rebus non infeliciter gestis audaciâ, supra civilia assurgens, Lithvaniæ principatum agitabat. Ambitionem verò occulere studens, Zabreziniū Lithvaniæ Mareschallum, aliosque consilia ejus curiosiùs speculantes prodentesque, hostiliter incessebat. Tandem cum suspectum se Regi sensisset, metu ad desperationem versus, Moschum clàm missis legatis ad partiendam secum Lithvaniam invitat. Qui jam nuper terram illam ultrò lacessere cœperat, sed tendentibus contra Polonis congredi non ausus repulsusque oblatam jam

à Glinſcio conditionem lubens accepit. Glinſcius ubi in procinctu eſſe Moſchum intellexit, palam obſequium Regis exuit, Zabrezinium verò incautum intra penates ipſius obtruncat. Rex cognitis machinationibus, illicò Nicolaum Firlejum Palatinum Lublinenſem, ſummum tum belli Ducem cum exercitu in Lithvaniam præmittit: ipſeque etiam ſequitur, majeſtatem Regiam defectoribus oppoſiturus. Venienti Lithvani ſe jungunt, multique etiam ex iis, quos vel error vel prævalida neceſſitas in partes hoſtis abduxerat. Territi mox ad præſentiam Regis Moſchici Duces, loca, quæ impetu inopiâve defenſorum occupaverant, deſeruêre, prælium inprimis cautiſſimâ prudentiâ evitantes. Vix ſemel in trajectu fluminis cujusdam reſtiterant, magnâ ſua clade, futurâ tamen majori, niſi nox interceſſiſſet. Poſthac apertiore etiam conſternatione exercitum per avia paludum nemorumque reducunt. Rex cedentes tota exercitûs mole ſequi haud conſultum ratus, Stanislaum Kiſcam ad Reſinam Moſchorum arcem mittit. Qui late omnia populatus, ſed univerſæ hoſtis potentiæ impar, partes ſubinde aliquas attrivit, quodam etiam die, ſi accitus in auxilium Firlejus tempeſtivè veniſſet, de ſummâ

decertaturus. Sed is seriùs se per ignotas in sylvis vias expedierat. Interim tamen cum globo quodam hostium feliciter congressus Kisca, reliquum exercitum terrore fudit, cùm qui primo ex conflictu effugerant, seu errore (ut est credulus pavor,) seu, ne paucis cessisse viderentur, numerum Polonorum in majus auxissent. Qui fortunæ lusus postea alio certamine ipsum quoque victorem fermè decepit. Sed paulò post cum parum proficeretur armis, flexis utrinque ad mitiora animis, primùm inducias Rex petenti Moscho, mox pacem perpetuam annuit.

II. Cæterùm data sic Moscho respirandi potestas fuit, non item Polonis. Hos enim Bogdanus Valachus, valido cum exercitu Russiam ingressus, ad novum bellum vocabat. quod tamen brevi procellâ desæviit. Quippe priusquam Rex veniret, primum fregerant impetum Valachi, frustra, nec impunè Camieneciam Leopolinque munitissimas Russiæ urbes adorti. Sic Regem in procinctu jam stantem haud præstolari, cum late omnia ferro flammisque miscuissent, ad sua rediêre. Sequi illos jussus Nicolaus Camienecius Cracoviensis Palatinus, terram hostilem pari sævitiâ involavit diripuitque. Sed expletâ vindictâ cum reditum para-

ret, ad Tyram flumen ſubito à Valachis, qui hactenus intra ſaltuum latebras occulti expectaverant occaſiones, invaditur. Tumultuariâ primùm pugnâ nutavit victoria, donec majore numero ordinatiusque congreſſus Polonorum equitatus cohortes hoſtiles perrupit. Cæſi ibi plurimi, capti non pauciores; quos omnes Camienecius gladio percuti juſſit, manibꝰ parentans Polonorum, in quos nuper barbarus, præter belli jus, pari ſupplicio ſævierat. Rex lætus victoriâ ſuorum cum victis pacem iniit; unam pactus conditionem, ut ſacram ſupellectilem de templis raptam, & quicquid captivorum prædæque memorabilioris ſupereſſet, reſtituerent. Mitiſſimum tum experti victorem, pœnas mox, quas majores meruerant, Tartaris dedêre, qui iteratis aliquoties incurſionibus ad incitas planè infidam gentem redegêrunt.

III. Poſt hæc Sigismundus variis externorum Regum ac principum legationibꝰ cultus eſt. Inprimis à Pontifice Romano Achilles Graſſius Epiſcopus Modecenſis adfuit, ut Regem ad jungenda cum Ungaro contra Turcas arma incitaret. Nec averſatus conſilium Rex, moram tantùm poſtulavit. Paulò poſt ſecuta eſt celebris de Tartaris ad Lopuſnam victoria, Con-

ſtantino Oſtrogio Lithvanicarum, Nicolao Camieniecio Polonicarum copiarum ducibus. De viginti & quinque millibus barbarorum longè minima pars tum evaſiſſe dicitur.

IV. Victoriam hanc Moſchicum bellum excepit. Moſchus enim etiam poſt pacem inquies infenſusq; Polonis, cum ingentem tormentorum vim per Germaniam conflaſſet, Smolenſcum tandem adortus, deſertumque ſemel tædio moræ, mox majore vi aggreſſus, cum nihil proficeret, machinatore Glinſcio, præfectum arci Tribunum pretio ad deditionem emercatus fuerat. Sed poſt deditum Smolenſcum, Glinſcius reſipiſcens, & operâ Vladislai Ungariæ Regis, Sigismundo reconciliatus, facinus ereptæ urbis in Regiæ pretium gratiæ vertit, nec hanc tantùm urbem, ſed complures alias traditurum ſe Polonis promittit. Caruit tamen ſucceſſu conſilium, quod ſecretorum internuncius Trepka nobilis juvenis in manûs hoſtis venit. Qui ſubjectus Tormentis magnum & memorabile conſtantiæ ſpecimen dedit. Nullis enim quantumvis exquiſitiſſimis cruciatibus ad proditionem ſecretorum ſubigi potuit.

Interim ingreſſus Lithvaniam Rex ad Boriſſovum pervenerat. Ibi cum delectis

subsistens, exercitum ad Orsam, ubi hostis erat, præmittit, summa rerum Ostrogio & Suircovio demandatâ. Cognito, Moschos prælio paratos, Poloni priores in hostem irruunt, mox prout incubuerat ille, urgentes cedentesque. Animabat hos Ostrogii exemplum non minùs militem quàm Ducem se gerentis. juvabatque etiam locus modicè in tumulum assurgens, in quo disposita tormenta multum noxæ hostium novissimis dabant. Qui hinc consternati fugamque capessentes, proximos unà traxere. Primi adhuc strenuè rem agebant, donec & his cognita sociorum fortuna & assultantes improvisò ex vicino nemore Poloni octingenti fregêrunt animum. Instant palantibus Regii. Multos ad paludem delatos, cum transire niterentur, instabilis ad gradum uligo hausit. Interiisse hoc prælio triginta millia Moschorum feruntur. Capti ex illustribus duo. Satraparum decem & septem. de plebe nobilium duo millia, totidem gregariorum. Ex Regio exercitu non plures quadringentes desiderati, plures saucii fuerunt. Cæterùm (quod de Annibale olim dictum) vincere tum scivêre Poloni, non æque uti victoria. Smolenscum urbem sine mora adoriri debuerant, capi haud dubiè facilem, cun-
ctis

ctis recenti terrore perculsis. Dum circa alia se occupant victores, novo milite, novis machinis permunita est. Interim bruma subiit, oportuitque adeò reduci militem in hyberna. Petenti ergò iterum hosti in quinquennium pax concessa est.

V. Moschis ad hoc bellum præter cæteros stimulo adjumentoque Maximilianus Cæsar haud dubiè fuerat; pridem Jagellonicæ genti infensus, ob Ungariam, quam bini ex ea familia Vladislai Austriacis præripuisse videbantur. Accesserat recens offensa in Sigismundum, ob ductam in matrimonium Barbaram, sororem Johannis Comitis Scepusii, qui Sigismundi adeò affinitate ad nuptias Annæ, Vladislao Ungaro genitæ, & porrò ad Ungariæ regnum adspirare credebatur. Conciliare igitur sibi Maximilianum cupiens Sigismundus, cum aliquandiu dubitasset, per legatosne id, an præsens ipse tentaret, posterius tandem elegit: minus vigente tum inter principes insidiarum, & qui non minus hodie visendi se mutuò cupidinem plerisque eximit, vano comparationis metu. Iter ergò ingressus Posonium Ungariæ urbem venit, ubi à fratre Vladislao liberisque ejus prolixâ comitate exceptus, obvium mox habuit Cæsaris legatum, Gurcensem Cardinalem.

Quî cum de negotiis, quorum caussa Rex venerat, agi cœptum. Interim Cæsar ipse Augustâ Viennam venerat, quem sine morâ Reges honorâ legatione venerantur. Ille dimissis humaniter legatis, suos mox mittit, qui Reges Viennam invitarent. Sed primùm in Ungariæ Austriæque confinio lectus locus est, quo Cæsar Viennâ, Reges Posonio venientes coivêre. Inde Viennam itum, ubi quatuordecim circiter diebus per feria suetasque aulis voluptates exactis, initum est æternùm inter Reges fœdus, & ut arctius id esset, neptim suam Mariam Ludovico Ungariæ hæredi Cæsar locabat, ipse vicissim sibi vel nepotum suorum alteri Annam Ludovici sororem destinans. His actis inter mutua propensissimæ voluntatis testimonia atque etiam lachrymas discessêre.

VI. Reducem Regem adversa quædam excepêrunt. Nam & Barbara Regina, ob pudicitiam Esthera vulgò dicta, obiit paulò post, & Opociam Moschorum arcem infeliciter tentaverunt Poloni. Utrumq; tamen dolorem ducta dein Bona Sfortia, Johannis Galeatii Ducis Mediolanensis filia, & mox prosperior Polonorum ad Polociam pugna utcunque solata fuerat, cum Tartari ad Vistulam usque latè omnia populati, tandem & ad Socalam Regios

temerè atque invito Duce Ostrogio congressos memorabili strage fudêrunt. Mille ducenti tum cecidêre ex Polonis. Ex Tartaris quater mille. ut caro empta victoria dici posset, si barbari sangvinis copiâ majore nobilitas alterius pensaretur.

VII. Subsequutum est Prussicum bellum, mole atrox, tempore non adeò diuturnum, nec infelix exitu. Qui Cruciferis tum præerat, Albertus Marchio Brandeburgicus, Sigismundi sorore genitus, jurare in verba Regis abnuens, hostilia meditabatur. Eum contra missus Nicolaus Firlejus Palatinus Sendomiriensis subito impetu oppida aliquot arcesque rapit, & Hollandiam aliquandiu obsessam expugnat. Territus Albertus primum cum Firlejo colloquium expetit, ab eo ad Regem Thorunium deductus, omnia Regis causâ velle testatus est. Coiissetque tum fœd', nisi nuncius adventantium auxilio Hafniâ quatuor millium militum, & jam ad portum Regiomontanum appulsorum novos Marchioni animos addidisset. Inde relapsi ad arma Poloni Brunsbergam; Cruciferiani Heilsbergam obsident. Non multò post intellecto, novum è Germania ad Albertum ire exercitum, publica expeditione indictâ, universum ordinem equestrem Rex ad arma evocat. Germani, an-

tequam Alberto se jungerent, Meziretiam finitimum Silesiæ Marchiæque oppidum expugnant, inde, Poloniæ ingredi interiora prohibiti, in Prussiam contendunt. Schonbergius iis prçerat, cui memorabili aliquo facinore clarescere cupido audacia incessit Dantiscum obsidendi. Sed urbem ad defensionem sui paratam expertus, cum insuper Firlejus occupatâ Stargardiâ & Dersaviâ appropinquaret, fugienti similis in Pomeraniam recessit. Insecutus eum Zaremba præsidii apud Dantiscum præfectus, & mox Firleji equitatus, magnâ clade novissimos affecêre. Ipse Firlejus cum reliquo exercitu Choiniciam interim oppugnat expugnatque. Alibi Sencignovius assiduis populationibus terram Cruciferorum affictans, incensis quàm plurimis pagis, Passenheimum occupat. Cruciferiani autem Elbingam interim insidiis tentant, parumque abfuit, quin obtinerent. Suggressi clam, portam jam unam perfregerant, dum clathros objectos moliuntur, à civibus saxa, calcem ac cineres desuper ingerentibus, amisso præfecto, & militibus non paucis repelluntur. Frustratus ita ad Elbingam, nec alibi felicior Albertus ad pacem flexit: missoque Lignicensi Duce, & mox fratre Georgio Brandeburgico,

burgico, cum convenire in amicitiæ perpetuæ fœdus non possent partes, arma in quadriennium suspensa sunt.

VII. In iisdem, quibus induciæ constitutæ, comitiis Thorunienſibus, controversiæ Prussorum quædam auditæ discussæque sunt. Habebant illi antiquo privilegio proprium tribunal, quo lites ab indigenis solis, præside Rege, decidebantur. Hunc morem Rex violare nolens, nequicquam contra sentientibus Polonis, solus Prussico senatui interfuit. Postulantibus verò iisdem Prussis, ut munia dignitatesque ipsorum non nisi indigenis darentur, querentibusque concessam Raphaëli Lescinio præfecturam Slochoviensem, sartum quidem inposterùm servare hoc ipsorum jus promisit, beneficium tamen Lescinio datum adimere non sustinuit: Majestatis credo tuendæ caussâ, quàm lædi Reges existimant, si fecisse, quæ non debuerint, factorum mutatione cogantur ostendere.

Compositis ita Prussiæ rebus Rex aliquot annis tranquille egit, nonnisi Tartarorum incursibus identidem lacessitus, & Ludovici Ungarorum Regis, cui Patruus erat, malis sollicitus. Hunc quippe adolescentem magnus ille Europæ terror Solimannus armis jam tum adoriri

cœpe-

cœperat. Ac in auxilium quidem illi Johannes Tarnovius, vir belli præclarus, cum ſex millium exercitu miſſus eſt: Sed nec ſic quidem impediri Tyrannus potuit, quin Belgradum arcemque Sabacenſem occuparet.

IX. Vergebant ad finem induciæ cum Cruciferis initæ, cum plebs Dantiſcana, Martini Lutheri gliſcentibus tum paſſim dogmatis aſſenſa, in ſeditionem exarſit. Magiſtratib⁹ obluctari auſis ſurrogati per vim ex civibus alii occupata templa, ritus Eccleſiaſtici novati. Mox & ſcriptis literis oratus Rex, libertatem ut ſacrorum quæ ut meliora amplexi eſſent, manentibus cæterà in obſequio confirmaret. Nec refragari quidem precibus tum viſus eſt Rex: cæterum ejus anno ſequenti ingreſſus in urbem, ſumptumque ſeverâ lege de autoribus ſeditionis ſupplicium ſatis docuit, tempori datam priorem indulgentiam, veritumque Regem, ne immiti reſponſo dimiſſos conſcientia metuens pœnæ ad Cruciferos adigeret, brevi jam induciis elapſis arma reſumpturos.

Verùm inducias quoque iſtas non, quod timebatur, bellum ſed pax æterna ſingulari numinis favore excepit. Quippe delectis utrinque arbitris, Carolo Imperatore & Ludovico Ungariæ Bohemiæque

Rege

Rege, & mox, cum hi vel segnius, vel saltem, ut longè positi, tardius agere viderentur, sequestris Georgio Brandeburgico Marchione, & Friderico Lignicensium Duce, post sat longas disceptationes, his tandem conditionibus inter Regem & Marchionem transactum est; ut Rex quidem Orientalem Prussiam Marchioni perpetuo & hæreditario jure cedat: Marchio contrà vasalli obsequium Regi juret, eidemque centum cum hastatis equitibus intra Prussiam suo, extra hanc Regio stipendio militet. Ita excisa est tandem illa materies bellorum, quibus à primo ferè Cruciferorum in Prussiam adventu, Polonia vario eventu conflictata, ac sæpè immaniter concussa fuit.

Paulò post susceptum in feudi leges Marchionem, alio quoque insigni auctario Polonia ditata est. Quippe mortui intra breve intervallum bini fratres Masoviæ Duces, Janussius & Stanislaus Masoviam regno Polonico, à quo per quadringentos ferè annos diremptum propriis Ducibus patuerat, adjunxêre.

VIII. Sub hoc tempus commissum est famosum illud Ungarorum ad Mohacum cum Solimanno prælium, cujus infelix eventus & Ludovicum Regem cum flore Ungaricæ nobilitatis absumpsit, & Un-

gariæ partem nobilissimam imperio Turcico subdidit; Ferdinando denique Austriaco, qui ob ductam Ludovici sororem, sceptrum sibi Ungaricum vindicabat, origo fuit belli cum Johanne Scepusio idem sceptrum ambiente, denique cum Solimanno ipso pro honore, uti præferebat, Scepusii, veriùs pro gloriâ suâ proferendisque finibus pugnante, ac plerumque heu! victore. Buda sanè tum occupata Viennaque ipsa obsessa ac ægrè de manibus Tyranni erepta fuit. Liberatæ urbis laus, secundum Deum, binis præcipuè principibus Palatinis tribuitur: quorum alter Philippus fortiter sustinuit; alter Fridericus, admoto extus exercitu, abstraxit terruitque obsessores. In Polonia interim Rex filium Sigismundum Augustum Lithvaniæ primùm principatui, mox regno inaugurat, posthumam curam velut præcipiens fato, ut capessendis imperii curis maturè successorem assuefaceret.

IX. Porrò intentam his Poloniam præclara de Muldavis ad Obertinum, virtute imprimis Tarnovii, reportata victoria exhilaravit. Fuerat Muldavo viginti duûm millium exercitus, Tarnovio millium vix quatuor. Ad manus tamen cum ventum est, non alio unquam insigniori argumento patuit, ut corpora, ita exer-

citûs, non eos ſemper vincere qui majores. In prælio verò ipſo, ut miraculo fuerat Polonorum virtus, ita in eventu ejus fortuna luſit. Tot enim omninò illinc cecidiſſe reperti ſunt, quot hinc pugnaverant. Sed præter cæſos capti fuêre quadringenti, porròque machinę quadraginta octo ademptæ, Regique miſſæ Cracoviam. In cujus urbis æde præcipuâ extat hodièq; pugnæ hujus penicillo expresſa imago, Rex verò alio etiam honore colendam Tarnovii fortitudinem duxit. Etenim inductâ cõtributione publica, binos de ſingulis jugeris ſeſtertios pendi victori juſſit. Felix dicere Sigismundianum posſis ſeculum, quod tam inuſitata virtutis & exempla tulit & præmia.

XI. Prælio hoc infractæ nonnihil vires, nondum animus erat Muldavi. ſubinde adhuc hoſtilia minabatur, donec ipſe ei Turcarum Dominus quietem imperavit. Cui mandato cum Ungariæ etjam Regis Johannis autoritas acceſſiſſet, induciæ cum Muldavo initæ ſunt. A Tartaris quoque quietem Poloniæ dedêre cum ipſorum inter ſe diſſidia, tum Solimanni juſſa, qui amicitiam Sigismundi mirè prenſabat, bellis Ungaricis intentus. Lithvaniam Moſchus turbavit denuò, ſæviſſimâ illam hyeme ingreſſus & longè

late-

lateque depopulatus. Illi tumultuaria primùm manus opponitur, mox justo exercitu juncti Lithvanis Poloni à vastatione alienorum ad sua defendenda hostem avertêrunt, expugnatis etiam in Severiensi provincia arcibus Holmia & Starodubo, captisque ex præsidio non paucis, atque ipso etiam, qui Starodubum defensaverat, Oucynâ. Gesta hæc ductu potissimum Nicolai Radzivilii Palatini Vilnensis. belli vero summæ Tarnovius præfuit. Nuncius victoriæ multùm auxit lætitiam nuptiarum, quas tum Sigismund[9] filiæ Hedwigi, Joachimi Electoris Brandeburgici sponsæ adornabat.

XI. Post hæc Muldavus arma in Polonos repetiit, tanto quidem ardore, ut contra eum Rex vires regni intimas nobilitatemq; omnem ad bellum ciendam putaverit. Ea ad Leopolin coacta penè in seditionem adversum regem & Senatores efferbuit, leges nescio quas iolatas caussata, & arma induere negans, nisi illæ affirmarentur. Asperavit commotos, Senatoris cujusdam in minorum gentium nobiles, qui ob paupertatem pedites venerant, arrogans cavillum. Jamque videbatur in scelus eruptura multitudo, nisi orta cœlitus tempestas turbidos & numero fidentes in diversa egisset; subeunte

post

post etiam animis formidine cœlestis iræ: Ut fit apud rudiores animos, quibus movendis pacandisve potentissima plerumque est superstitio. Verum composito etiam tum utcunque tumultu, dilapsus tamen, Rege non adeò impediente, exercitus, irritaque reddita est expeditio. Relicta tantùm ad propulsandum hostem duo millia sub imperio Andreæ Tencinii & Nicolai Sienavii. Qui discordes inter se & hinc rerum suarum minus satagentes, commissâ imprudenter cum hoste longè prævalido pugnâ, sexaginta plus minus nobiles viros & octingentos insuper gregarios perdidêre.

Sed brevi post intervallo mutatus est dominatus in Muldaviâ. Stephanus Petri Palatini frater, ob suspicionem affectati dominii exul, quæsitis criminandi occasionibus Palatinum Solimanno exosum reddiderat. Ita quidem, ut is vim moliretur in Palatinum, hic verò imparem se sentiens, tentatis infeliciter fugæ consiliis, Sicaviæ arci se includeret. Ita in locum ejus Stephanus frater à Solimanno surrogatus; ipse obsessus captusque est à Johanne Ungariæ Rege, qui hâc velut mercede Turcæ gratiam offensis aliquibus infuscatam redimebat.

XII. Non multò post insecuta hujus

ipsius

ipsius Johannis mors novis turbis Ungariam implicuit: vindicante sibi regnum Ferdinando, sangvinis jure, ut ajebat, atque insuper compacto sibi debitum; contra idem viduæ Reginæ filioque ejus impuberi asserente Solimanno, vel potius, ut eventus docuit, sibi rapiente. Postquam enim infando illo ad Budam prælio Christianos profligasset, evocato ex urbe, per speciem amoris, Reginæ filiolo, dum comites hujus benignè à Turcis fraudem molientibus excepti, hilariter epulantur; interim milites mittit, qui gubernacula occuparent urbis, specie defendendi eam contra Austriacum, cui Regina impar esset. Patuit mox dolus, cum ingressus ipse urbem, Reginam nequicquam datæ fidei sacramentum obtestantem, abire cum puero in Transylvaniam jussit. Ex hoc tempore servit fœdissimam Turcis servitutem Buda, & reliquus Ungaricarum civitatum flos, grandi vestro, ô Christiani principes, dedecore, qui sangvinem, quem his recuperandis gloriosè impendere poteratis, mutuis pudendisque inter vos armis insanè tot annis prodigitis!

XIII. Agitabat ea tempestate orbis Christianus, instinctu inprimis Caroli Imperatoris, Concilium quod à loco posteà Tri-

Tridentinum appellatum eſt. Ad id invitatus à Carolo Sigismundus omnia pacandæ Reipublicæ Chriſtianæ cauſsâ velle reſpondit, legatumque etiam ad concilium mittere recepit. Ac miſſus eſt poſteà ad Comitia Auguſtæ habita Stanislaus Laſcus Palatinus Sendomirienſis, qui gravi oratione jus Poloniæ Regum in Pruſſiam oſtendens, Cruciferorum in Albertum Poloniæ vaſallum conatus liberrimè perſtrinxit. Reſpondit huic Wolfgangus Ordinis Theutonici Magiſter; conſtitutiq; liti dirimendæ arbitri, à quibus ferè contra Albertum lata ſententia eſt, ſed executio ejus Carolo Cæſari remiſſa exitum nunquam habuit.

Sigismundo verò anno ſequenti fatalis meta venit, principi ſane immortalitate digniſſimo; quique virtutibus ſuis á Paulo Jovio nobili hiſtorico poni meruit inter tres † Heroas illos, qui niſi ſimul imperaſſent, ſinguli digni fuerint, qui toti orbi imperarent. Præter ſapientiam, moderationem aliasque animi dotes, admirabilis in illo fuit corporis fortitudo. Ferunt ætate florenti ſoleas ferreas, quales equis ſuppingi ſolent, frangere, funesque cannabinos rumpere ſolitum.

† *Hi ſunt Carolus Quintus Cæſar, Franciscus I. Gall. Rex, & hic Sigismundus.*

litum. Vix pertinet corpus ad virorum laudes, sed in Sigismundo memorari dignum fuit, quod robore ac firmitate suâ nobilissimę animæ tanto diuturnius hospitium præbuit. Vixit enim Sigismundus annos octoginta duos: quorũ exacte dimidium in regni administratione consumpsit.

CAPUT VII.

SIGISMUNDUS AUGUSTUS.

AB ANNO CIↃIↃXLVIII. AD ANNUM CIↃIↃLXXVI.

Animi multorum in Augustum iniquiores ob matrimonium cum Radzivillià. Scholasticorum Cracoviensium tumultus. De legibus antiquis & novis disceptatio in comitiis. Cum Episcopis lites, occasione Orichovii Canonici, qui cælibatum oppugnabat. Regis Gedanum iter, & periculum Regiomonti aditum. Nuptiæ secundæ. Bonæ in Italiam abitus. post mortem ejus lites de hæreditate. In Livonia bella intestina, mox externa cum Moscho. Livoniæ cum Polonia conjunctio. Inde belli Moschici communio. item Suecici. Johannis Finlandiæ Ducis captivitas. de Moschis victoria. Lithvaniæ cum Polonia conjunctio confirmata. In Dantiscanos ira Regis & ultio. Magni Holsatiæ Ducis in Livonia machinationes, & cum Moscho

societas

societas. Hujus crudelitas insignita, ejusdemque exempla nonnulla. Mutatus dominatus in Muldavia, quam Bogdano principi ejecto fortiter, tamen frustra restituere Poloni conantur. Duella bina cum Turcis. Herburti periculum. Augusti mors & encomium.

SIgismundus Augustus patre quidem vivo Rex nominatus, à regni tamen curis, volentibus ita Polonis, hactenus abstinuerat. Nec mortuo parente, aliquandiu voluntates procerum multorum tam secundas expertus est, quàm vel pater vel ipse spe præceperat. Offendit istos Augusti post fastiditam & paulo post mortuam Elizabetham Austriacam, solutior vita. Magis etiam initum postea cum Radzivilliâ Stanislai Gastoldi Palatini Trocensis viduâ matrimonium. Nec intra silentium aut occultas voces stetêre offensæ. Publicè in Comitiis traductum est factum Regium; aliis tolerandum jam censentibus, postquam consummatum esset, aliis antiquandum ambitiosâ libertate ac facundiâ contendentibus. Qui à nonnullis, ut loquentes pro legum tutelâ, quæ conjugia Regia consensu Reip. circumscribunt, pronis auribus auditi, aliis privatâ magis stimulatione, quàm decoris publici cura loqui visi sunt. In-

terregnum nempe inducere voluiſſe credebantur, oſtentandæ ita diutius autoritati, & ut tanto enixius liberaliusque à Rege prenſarentur. Horum anteſignanus Petrus Kmitha Palatinus Cracovienſis fuit, uti contra Regem tuebatur Johannes Tarnovius, princeps poſt Antiſtites Senator, cui pridem Kmitha alias ob cauſſas infenſus, tantò jam obſtinatior erat, ut diverſus eſſet ab æmulo. His contentionibus tranſacta comitia citra tractationem rerum magis ſeriarum diffluxêre. Rex verò dimiſſis ad Senatum atque equitum præcipuos literis, de contumacia quorundam queſtus, ſuum erga Rempublicam affectum prolixè declaravit. Quæ res ſanè profuit illi non parum ad pignerandos multorum animos; paratiore, ut fit plerumque, privatim apud ſingulos gratiâ, quàm apud univerſos, quibus ipſa multitudo ut metum offenſæ, ita ſpem fructumque beneficii minuit.

II. Æſtum comitiorum excepit juventutis, quæ Cracoviæ ſtudiis operabatur, tumultus. qui viſus initio multis compreſſu facilior, quàm qui in proverbio eſt, pulvis ſcholaſticus, atrocem tamen ſubito vaſtitatem Academiæ attulit. Lena quædam fœminam corpore merentem familiaribus Andreæ Karnkovii, qui tum

forte

fortè Cracoviæ agebat, ducens in studiosos inciderat, atque ab iisdem habita erat contumeliosius. Illa injurias questa apud Aulicos, ad quos tendebat, facilè eos in vindictam impulit, effecitque ut facto in adolescentes inermes impetu, alios miseris modis exciperent, alios & trucidarent. Illi postridie arcem agminatim ingressi, inconditis clamoribus Regias aures pulsant, vindictam postulantes, &, Ut mos tumultuantibus, Reis vel subdere vel jungere innoxios, ipsum arguentes Karnkovium. Rex increpitos de nimio ardore quiescere jussit, saltem dum destinarentur judices, rem prout gesta esset, cognituri. Illi furore vecordes nec Antistitis Cracoviensis, ad quem postea ablegati erant, sententiâ acquiescentes abire Academia minantur. Quod & cum susque deque haberi se viderent, fecère. Exivit mœnibus triste ac miserabile agmē, sacra illa verba, Ite in orbem universum &c. ingeminans, velut præsagia eorum, quæ post contigerunt. Pars etenim ad parentes domum, cæteri in Germaniam Prussiam ac Bohemiam dilapsi hausta istic Lutheranorum dogmatum semina per Poloniam posteà sparsère.

III. Sequentis anni Comitia pari ferè eventu, quo priora, finita sunt. In iis

Antistes

Antiſtes Gneſnenſis Regias literas, quas ad proceres miſſas diximus, perſtrinxit. Poſt actum de legibus, quarum alii anti; quas, alii eas, quæ Johanne Alberto & Alexandro Regibus rogatæ eſſent, exerceri volebant, prout ſcilicet quisque has vel illas in rem ſuam fore viderat. Poſteriores accendebat quoque invidia in Johannem Tarnovium & Maciejovium, quorum hic, contra leges ſub proximis Regibus latas, Cancellarius ſimul & Antiſtes Cracovienſis: ille Caſtellanus Cracovienſis præfectusque juxta Sendomiriæ eſſe arguebatur. Regi pro his & antiquis legibus ſtare viſo, ne cauſſam obtineret, per Johannem Tencinium Palatinum Sendomirienſem interceſſum eſt. Qui ſellâ ob ſenium illatus in curiam, acri oratione leges ad uſum præſentem flectendas ſuadebat. Movitque ætas & autoritas viri, ut ampliandum ſaltem Senat⁹ judicaret.

Inde cum Epiſcopis actum, quorum potentiam ut iniquè pridem ordo equeſtris aſpiciebat; ita apertis ſententiis tum invadere cœpit: præbitâ per Orichovium anſâ, qui Canonicus Premislienſis cum eſſet, ab Epiſcopo oppugnati cælibatûs causâ, munere & ditione motus fuerat. Is igitur & affinitatibus potens, & gratioſus apud alios tacitè eadem moli-

entes.

entes, publicâ aurâ privatæ caussæ tum velificabatur. Nihil tamen in ea re his comitiis ob discordiam procerum concludi potuit. Ille audentior factus matrimonii sacerdotum modò assertor, mox exemplum fuit, ductâ in uxorem Chelmsciâ. Nec Antistites remittebant odia, sed strictis subinde in hunc Orichovium gravioribus sententiis, mox in Olesnicios quoque, Stadnicios, Ostrorogios, Lassocios aliosque hæreseos damnatos insurgebant. His Rex tertiis comitiis Petricoviæ habitis accesserat; sed & Regio decreto ab ordine nobilium tam pertinaciter reclamatum est, nullus ut Episcoporum exercere potestatem suam sustineret.

Post hæc Gedanum Rex abiit, componendis ibi rebus, quæ in tumultum eodem religionis flabello exarsuræ videbantur. Et ingresso etiam urbem Rege, diu plebes timebat simul & timebatur parumq; sæpè à seditione abfuerat, nisi Regis moderatio ac benignitas diffidentium metûs sustulisset. His ita humanitate mitigatis, Regiomontum Rex proficiscitur, vitæque hîc propè periculum adiit. Dum enim, testandæ sub ingressum lætitiæ, tormenta exploderentur, errore magistri tormentarii pila emissa ferè tetigerat Regem, ut quæ fortuitâ solum equi declina-

tione prætervolans pone sequenti Visniovecio caput abstulit. Frementes Polonos in Albertum Brandeburgicum, qui hospitem excepturus aderat, Rex cohibuit; Foxii Mathematici, qui eo die periturum Regem prædixerat, augurium, mirabili artis & falsi confinio, se salvo expletum hilari voce exclamans. Magistrum quoque, qui erraverat, indignationi Alberti, sollicitius irascentis, quò se magis absolveret, eripuit.

IV. Viduus Rex erat, mortuâ non ita pridem Radzivilliâ, postquam diadema Regium, accurante marito, proceribusq; conniventibus, suscepisset. Novum ergo conjugium, svasu Senatorum, ambienti Catharina Cracoviam adducitur, Austriaca stirpe, olim Francisco Mantuæ Duci nupta. Cum hac in Lithvania, quam unice adamabat, aliquot annos inturbidos habuit, nisi si quas interdum nebulas interspargebant religionum turbæ, quas pridem gliscentes veniens à Pontifice Legatus Aloysius Lipomannus prohibendo accendit, prisco religionis ingenio, crescere ut inter obstacula amet.

Nonnihil etiam Regem turbabat mater Bona Zfortia, quæ postquam XL. annis vixisset in Polonia, tandem obtentu valetudinis curandæ in Italiam ad suos (erat enim Duce Mediolanensi genita)

proficiſcendi animum cepit. Non decorum ſibi Rex putabat matris diſceſſum, avecturæ inſuper alienam in terram debitos filio theſauros. Illa adverſum Regem ſentiens, tanto acrius inſtitit, acuente inſitum pridem abeundi deſiderium filio cedendi verecundiâ. Mox dolum addens contumaciæ, donis ſuffragia procerum quorundam, quibus obnoxium principem noverat, emercatur. Interpoſuit quoque pro matre preces Iſabella Ungariæ Regina Auguſti ſoror. Ita dimiſſa vix annum in patrio ſolo exegerat, cum extincta eſt, dubium an quæſita morte. Plurimi Laurentii Papagodæ dolum ſuſpectabant, graſſatum credentes & veneno in principem, cum reditûs cupidam cerneret, & teſtamento ficto in Ducatum Barenſem, quem Auguſto debitum Philippus Hiſpaniæ Rex ut complementum regni Neapolitani ſibi vindicavit, eluſis ſatis ſuperbe legatis, quos Auguſtus ſubinde repetundarum cauſſâ mittebat.

V. Livoniam, Lithvaniæ Pruſſiæque confinem provinciam, exercebant ea tempeſtate ſuper Moſchorum prævalida arma, domi nata inter Archiepiſcopum Rigenſem & Magiſtrum ordinis Theutonici diſſidia. Quibus initium aſſumptus ab Archiepiſcopo, Brandeburgico Prin-

cipe, coadjutor, ut vocant, Christophorus Dux Mechelburgicus præbuit. Eoque crevêre, ut Archiepiscopum victores adversarii in vincula datum indignè haberent. Ea res Augustum movit, ut illi, quippe consangvineo suo, auxilium ferre moliretur. Contracto mox ingente exercitu Livoniam ingressurus erat, nisi novi belli fama exciti Imperator, Rex Daniæ aliique Principes misissent propere legatos, qui lite compositâ orienti materiam incendio præcidêrunt. Restitutus ita dignitati suæ Archiepiscopus, eidemque successor designatus Mechelburgicus.

Acquieverant utcunque domesticæ turbæ, cum Moschus majore, quàm unquam antehac, impetu insurgit. Intra breve tempus Narvam, Neuhausium, Derpatum, tandemque Felinum occupat, ipso insuper Magistro Livoniæ Fürstenbergio capto. Livones suæ sibi defensioni jam impares, ad externa auxilia respiciunt. Non unum tamen omnium perfugium fuit: Revalienses Erico Svecorum Regi se dedunt; Archiepiscopus Rigensis cum Magistro Livoniæ & subjectâ nobilitate ad Augustum Regem se recipiunt. Qui tamen nisi se suaque omnia Poloniæ ac Lithvaniæ regimini subjicientibus, & fidem juratis patrocinium polliceri noluit. Cun-

ctati equidem illi, sed urgente necessitatis telo, satius tandem judicant imputare subjectionis leges Polonis, quàm à Moscho irato accipere. Dato discutiendis utrinque conditionibus tempore aliquo, tandem Magister ordinis Gothofredus Ketlerus, solenniter magisterio se ordinis abdicat, arcemque Rigensem, in qua hæc agebantur, atque ipsam etiam urbem Nicolao Radzivillio Palatino Vilnensi, qui Regis nomine aderat, tradit. Ipse vicissim à Radzivillio Curlandiæ & Semigalliæ Dux, postridie verò Prorex gubernatorque Livoniæ proclamatur.

VI. Novæ ita Provinciæ accessione aucta Polonia bellis quoque novis implicita est. Nam & in Moschum magnæ Livoniæ parti incubantem, & tum Tartaro ademptis Astracono Casanoque regnis insolentiorem arma sumenda erant; nec cum Erico Sveciæ Rege, cui Revalia se dediderat, diu pax culta est. Ac contra illum quidem primò ad Nevelam non infeliciter pugnatum est, Ducum inprimis virtute, inter quos Stanislaus Zamoscius & Johannes Zborovius eminuêre.

Sed paulò post, circumagente se fortunâ, obsessa ab hoste Polocia ampla urbs, & tandem crebris tormentorum, quæ plurima & raræ molis adduxerat, arieta-

tionibus expugnata est: magno Regis dolore, quem auxit nuncius occupatæ à Revaliensi præfecto Parnaviæ, oppidi ob faciles appulsus commerciis per opportuni. Conspiraverat quoque cum Suecis Christophorus Mechelburgicus, Archiepiscopi Rigensis adjutor, quo mortuo locum ejus, invitis etiam Polonis, occupare tendebat. Sed à Duce Curlandiæ & Ernesto Vejero in arce Dolensi captus missusque in Poloniam, quinquennii integri vinculis defectionis suæ & simul patratæ cædis (nam Vansovicium quendam ad mensam pugione transfixerat) pœnas luit. Idem fatum in Suecia Johannes Finlandiæ Dux subiit, quem Augusto ob ductam sororem affinitate innexum, hucque adeò inclinatiorem animo creditum, Ericus frater Suecorum Rex carceri inclusit.

Tristia hæc reportata paulò post illustris in Lithvania de Moschis victoria pensavit. Duplici illos agmine in Lithvaniam effusos eadem utrosque fortuna deprehendit. Namque alteros quidem Nicolaus Radzivillius & Georgius Chodkievicius Duces exercituum aggressi ita cecidêre, ut supra viginti millia ferantur occubuisse. Ducem eorum Suiscium prælio elapsum agrestis quidam obtruncavit.

Cæte-

Cæteros Stanislaus Pacius Dapifer Lithvaniæ memorabili itidem ſtrage profligavit, tormentis inſuper eorum potitus. Interjecto aliquo intervallo Parnavia, quam paulò ante occupatam à Svecis diximus, recuperata eſt, proditione maximè Germanorum, quorum aliquot turmas Suecus exautoraverat. Pars illorum maxima excedit urbe, tanquam ad Curlandum itura, alii neſcio quæ negotia prætexentes manent. Convenerat autem inter ipſos, ut hi illos noctu portis apertis in urbem admitterent. Quod & factum. Ingreſſi enim tanquam valedicturi domum Senatoris, penes quem claves urbis, epuliſque inſtructis commeſſantes hoſpitem ipſum vino deponunt. Ita clavibus potiti, nocte ſerâ commilitones pridie egreſſos intromittunt. Fit impetus in Suecos, Germanis qui Sueco usque merebant, ſi quieſcerent, promittitur impunitas. Occupatâ urbe arx adhuc reſtabat. Sed & hanc Sueci poſt toleratum ſeſquimenſis obſidium dedidêre.

VII. Sub hæc tempora rediit in Poloniam Adamus Konarſcius aureorum aliquot millia Neapoli ab Hiſpaniæ Rege ferens Auguſto. Id fœnus erat pecuniarum, quas Bona nuper mutuò dederat Hiſpano. Sed Regem non ita allata exhila-

hilaravit pecunia, quantum prærepta Ducatûs Barensis hæreditas offenderat: Sanè quovis modo ob id Austriacis ægrè facere laborans, Catharinæ uxori repudium denunciare machinabatur, obtentui sumptâ mulieris sterilitate. Quanquam nec ex cœteris uxoribus prolem Augustus unquam susceperat.

Qua orbitate credo motus seriò agitare cœpit, ut provincias Lithvaniæ, per Casimirum Regesque proximos aversas, regno redderet uniretque, dudum id postulantibus Polonis. Hactenus tamen Proceres Lithvaniæ obstiterant consilio, atque inprimis Nicolaus Radzivillius. Sed is recens obierat, vir maximis in Lithvania muneribus perfunctus, nonnullis forsan eo nomine invisus, quod primus Vlnæ hominibus Calvini nomine exosis aulam indulsit, in qua sacris suis operarientur; Bibliorumque in vernaculum translationem procuravit. Eo mortuo priscum illud Lithvaniæ cum Poloniæ regno fœdus renovatum sancitumque est,

Paulò post & Albertus Prussiæ Dux, mortuo patre, obsequium fidemque Regi ac regno juravit. Cui vicissim Rex privilegia vetera stabilivit, addita insuper Augustanæ, quam vocant, confessionis libertate, appellandique ad tribunal Re-

gium

gium necessitate remissá. Diversa ab hoc Gedanensium fortuna fuit, qui magistratui suo discordes, eumque peculatûs reum agentes, movêre regem, ut mitteret judices caussam inter partes arbitraturos. Illos metuens magistratus ægrè nec nisi certas conditiones stipulatus in urbem admittit. Quod indignè ferens Rex, pœnæ loco, nova onera reluctari jam non audentibus imponit, portorii, quo solus ante Senatus fruebatur, partem ærario Regio addicens, porròque, injungens, caussæ ut ipsorum, quæ hactenus Prussiæ limites non egrediebantur, in foro Polonorum disceptarentur. Usque adeò magno plerumque constant civitatib⁹ discordiæ.

VIII. Livonia lacerabatur adhuc inter variorum dominorum manûs. Arcem RevaliensemSueci, proditione equitumquorundam auctore Nicolao Curselio amissam, mox eadem penè mense proditione recepêrunt. Eandem paulò post Magnus Holsatiæ Dux & Offiliæ (quæ insula Livoniæ opposita jacet) pridem Dominus, nuperque à Moscho Rex Livoniæ renunciatus, aggreditur. Sed Revalienses nec Suadâ, qua ut Germanum principem Germani Suecis Polonisve præferrent, monebat, nec exercitu, quo à Moscho instructus urbem circumvenerat, moti

constantiâ suâ obsessores Moschos ad fastidium cœpti obsidii egêre. Qui conceptam apud Revaliam bilem in Finlandiam Suecorum provinciam evomunt. Ubi tam improbè crudeliterque multa patrarunt, ut odium sui Germanis injicerent, quantumvis sub signis ipsorum merentibus. Inter hos Rosa equitum præfectus Derpatum invadere decreverat, ut à Moschis liberaret. Vicisset misera urbs, si vinci tum potuisset. Sed re ab illo minus cautè administrata; nec ab oppidânis quippe ignaris consilii adjutâ, nihil aliud effectum est, quam ut in miseros cives Tyranni Moschici Johannis Basilidis tanto atrocius sæviret immanitas. Nec satiare se hic tam paucis scilicet victimis potuit. Redux domum in captivos, quos quadringentos ex Livoniâ abduxerat, quicquid audere Tyrannis potest, exercuit. Parum fuit totos greges non virorum tantùm, sed & puellarum puerorumque simul enecare. Ingenium advocari oportuit ad excogitanda suppliciorum genera, quæ aliquid morte gravius haberent. Plenum furcis crucibusque forum fuit, passim etiam ahena aquis bullientibus, in quas vivi homines conjiciebantur, fumabant. Sed inprimis memorabilis est, quam in puellis

qu

quibusdam germanis liberalissimæ formæ exseruit, impietas: Redimere has aliqui numerato argento nitebantur. Ipsæq; pro incolumitate sua omnia tentabant: cum obstinatum viderent Tyrannum, libertate velut ultimùm usuræ, immanitatem ei acerbè exprobrant, vindictam etiam cœli imprecantes. Ille virulentior fact⁹, primùm alios captivos coram ipsis aquis suffocari, vel dissecari gladiis jubet. Ipsas dein alligatas asseribus carnifices miserrimè excipiunt, ungves etiam manibus effodientes. Extractis ita, quò diutius morti velut suæ superessent, supplicii cruciatibus, cum atrocissimis questibus cœlum implerent tandem exsectis lingvis suffiguntur verubus, flammisque suppositis in cineres rediguntur. Non referam hîc, qua crudelitate Cancellarium suum mutilandum discerpendumque curaverit, non alia, quibus ante me totos libros implevêre autores. Mihi compendium scribenti satis est unum exposuisse facinus, ad monstrandam immanitatem hominis, qui Christianum nomen præferens, Phalaridas omnes anteivit.

VII. Eodem tempore apud Valachos simili ferme impotentiâ dominatum Ivonia exercebat. Qui Stephani Valachorum Principis è concubina filius, nuper

in aula

in aula Johannis Firleii, aulæ tum Regiæ præfecti (Mareſchalcum vulgo vocant) famulatus fuerat. Poſt ad Turcarum Imperatorem delat⁹, Valachis Bogdanum principem ob Polonorum inprimis familiaritatem ſpernentibus, dignus imperio viſus eſt ſuccedere. Nec minuit illi amorē crudelitas apud ſubditos, gentem & ipſam immanem & ſic quaſi ſuos mores in alio non averſantem. Certè etiam poſt plurima ſævitiæ exempla Juoniam omni ope defendêrunt adverſus Bogdanum nullâ ipſis cògnitum injuriâ. Cæterum hunc conantem amiſſam dignitatem repetere adjutum proceres quidam Poloni ivére. Inter quos eminebant Nicolaus Mielecius, Sienavius, Herburtus, Johannes Jordanus, Stanislaus Lanskoronius. Sed hi terram hoſtilem ingreſſi, potentiam hoſtis Turcarum viribus ſuccincti, majorem ſensêre, quàm ut ſubigi poſſet manu privata. Velitationibus tamen nec non duellis quibusdam ſatis palā fecêrunt, invictos Turcis Polonos eſſe; cum pares paribus congrediuntur. Primā aleam Stanislaus Viſtempus ſubiit, parvus corpore, magnus animo, utroque ita firmatus, ut proſilientem provocantemq; Turcarum uno venabuli ictu transverberaret. Paucis poſt diebus alius è Turcis evolat, ad certamem ciens Stanislaum Ciol-

cum armis habituque fulgidum, adeòque præ cæteris oculos hostis ferientem. Qui promptus animo, & clarescere properus, illico à Palatino Podoliæ Mielecio copiam petit congrediendi. Hoc pertinaciter abnuente, alicui saltem ex suis id ut permittatur, orat. Id cum impetrasset, deposcit sibi certamen Paulus Chanzovius, præsentemque Turcam hasta adoritur, irrito tamen, quem alte paraverat, ictu. Post districto ense fronti adversarii vulnus figit, extrahentemque hærens ferrum brachiis implicat. Elapsus tamen nescio quomodo Turca, vulnere, quod lethale acceperat, movet socios, ut ad vindictam proruerent. Jamque interim ad Polonum etiam duo alii accurrerant. Quibus mox magno hostium numero circumfusis, Herburtus & Volscius subveniunt; secutique eos alii insuper justi pene prælii specimen dedêre. Nam & hostis omni vi contra ibat. Sed ardore impetuque instantium Polonorum, ad ipsa usque stativa Valachica cõpuls⁹ est.

Nec verò postea quoque desiit revertentes Chocimum Polonos lacessere, magno quamvis subinde detrimento suo. Fuit cum à Johannis Jordani hastatis, velitibusque Herburti ita acceptus est, ut pileis cæterisque impedimentorum objectis, præpedire celeritatem insequentium Polonorum conaretur.

naretur. Sed hi, firmato adversus prædam animo, ita strenue fugientibus institêrunt, ut longius etiam, quàm par foret, provecti, cum in alios sexcentos Turcas incidissent, magna virtute iterum pugnaverint. Herburtus tum præsens vitæ periculum incurrit. Procul enim à suis inter Turcas ignaros vagans, cum hostem se, inflicto uni ex illis vulnere prodidisset, à duobus Turcis ex utroque latere invaditur: Unius sarissa prope equo illum ejecerat, nisi altera parte irruens simili telo hostis defluentem restituisset. Ita miro fati velut ludibrio, stimulati impetu equi ad suos pervasit.

Reversus per tot discrimina Polonis gratias quidem Bogdanus habuit; sorti tamen suæ, cui erigendæ tanta virtus non suffecisset, diffisus, in Moscoviam contendit, ubi & exilii molestias maturâ morte finivit. Poloniam verò tum pestis populabatur, quâ & effectum est, ut nec comitia Varsaviæ indicta haberi potuerint, & Rex ipse ab infecta urbe ire Knischinum coactus sit. Ubi assecuta eum mors, non illo quidem contagioso, sed lento pridemque concepto morbo confecit. Principem sanè moderatum, justitiæ bonarumque artium, inprimis secretiorum amantissimum, nec bellis degenerem, quæ tamen plura autoritate amovit, quàm manu patravit.

PEPLUM

PEPLUM SARMATICUM
In quo Reges Poloniæ ordine describuntur, ex Epithalamio, quod Georgius Sabinus nuptiis olim Sigismundi Augusti Regis Poloniæ cecinit, desumptum.

PRimus falcato spectandus acinace Lechus
Texitur, argento fulgenti auroq; coruscus.
Lechus Marte satus: quo non pugnacior alter
Regna Lycaonio tenuit subjecta Bootæ.
Ille vagam silvis educit in oppida turbam,
Claraque Sarmatiæ tribuens cognomina gente
Lechinos, quorum gestabat sceptra, vocavit.
Torva viro facies, apicatum, more Getarum,
Tegmen habet capiti, cristâq; rubente decorum;
Barbaque supremo labro riget hispida: pendet
Ex humero clypeus, qualem Telamonius Ajax
Gessit, Amazoniâ manus est armata securi.
Inde Palatini *bis sex in sedibus altis*
Augusta gravitate sedent, populumq; gubernant.
Additur his priscâ Romanus origine Gracchus
Divitiis ac Marte potens: qui rege sub Anco
Pulsus in exilium, trabeati celsa Quirini
Mœnia deseruit, gelidamq; profectus ad Arcton
Condidit auspiciis illic felicibus urbem,
Quæ vetus à Graccho duxit Cracovia *nomen.*
Surgit ad hanc urbem terrenâ mole sepulcrum
Vastum, immane, ingens, quo conditus ipse
quiescit.
Pingitur in telâ sævissimus alter ab illo
Sceptra gerens Lech*, qui solus ut arbiter esset*

Sarmatiæ, ſolus rerumque teneret habenas;
In denſis ſylvis, ubi plurima luſtra ferarum;
Heu fratrem regni conſortem cæde peremit!
Vulgatoque fidem patrias rumore per urbes
Fecit, ab immani divulſum dentibus urſo
Occubuiſſe. Subit ſcelerato Venda *Tyranno:*
Quæ cum mille procis, quod erat formoſa, placeret.
Innuba virgo tamen, caſti ſine labe pudoris
Manſit, & ætatis ver intemerata peregit.
At non fæmineis calathis, non dedita molli
Illa fuit lanæ: duris aſſueta ſed armis,
Figere terribilem longis palearibus urſum
Frendentemque ſuis excire cubilibus urſam.
Martia ſi quando fremuerunt claſſica belli,
Laudibus inſignes æquavit, & Heroinas,
Quippe Boryſthenidem, debellavitq; Gelonum.
Binaq; magnanimo cum Teutone prælia fecit.
Corniger ardebat victricis amore puellæ
Viſtula, *cumq; ſuo vidiſſet in amne lavantem,*
Mollibus excipiens amplexibus abſtulit illam,
In vitreas ſedes, thalamiq; in honore locavit.
Inde figurantur multi ſine nomine reges,
Quorum fama jacet tenebris ac nocte ſepulta:
Hoſque ſub ignotos depingitur inclytus Heros,
Qui fuit Auſoniæ Stilico *gratiſſimus urbi.*
Belligero cataphractus equo fugientibus inſtat
Hoſtibus ac fulgens auratis emicat armis
Qualis ab Occiduâ ſurgens nitet Heſperus unda.

Et nunc victor agit Rufini castra secutos,
Hunnosque, Mysosque, Sagittiferosq; Tomitas.
Prælia miscentes, & acuta falce Gelonos:
Nunc premit Afrorum cæso Gildone cohortes,
Ingentemq; facit conversa per agmina stragē.
Haud secus ac paleis ubi separat area fruges.
Triturante leves bove conculcantur aristæ:
Sic, quacunque ruit, prosternens conterit hostes.
Circumfusa jacent pallenti corpora letho
Tradita: purpureusq; cruor diffunditur arvis.
Cæsar ob insignes Theodosius ergò Triumphos
Deligit hunc generum sibi, connubioq; Serenæ
Ornat & Æneadis præfert socer omnibus unū.
Additur armipotens juvenis, qui dictus ab astu,
Nomen Lesco gerit, Stiliconi sangvine junctus;
Cæsareum sed ferre jugum fastumque superbæ
Italiæ nequit, imperioque subesse recusat,
Aspera Martigenis hic bella Quiritibus infert
Pannoniūq; armis juvat auxiliaribus Hunnū,
Tunc ubi Carnorum ferus occupat Attila sedes.
Teq; dat excidio captam, pulcherrima quondā
Urbs, Antenoreo felix Aquileja Timavo
Primus claustra manu reserat portasq; refrin-
Injicit infandum victorq; penatibus ignē, (git,
Tristia collucent diffusis mœnia flammis
Concussasque domos, impendentesque ruinas
Nympharum textura refert, subjungitur acer
Gensericus, & armorum fulgore coruscus
Pingitur hastatos cuneos, clypeataque secum
Ducere bellator sub fortibus agmina signis:

Hespe-

Hesperias æquare solo, quà spectat ab altis
Candida subjectas Pyrene rupibus, urbes:
Herculeumq; citis transmittere clâssibus æquor.
Subdere & antiquas Tyriæ Carthaginis arces.
Inde profectus iter maris, emensusq; profundũ
Capta Quirinalis Romæ dare mænia prædæ.
Hic alacri vultu Lesconis imago secundi
Omnibus arridens precioso intexitur ostro.
Editus obscurâ juvenis qui stirpe parentum
Ardua conscendit magni fastigia regni.
Scilicet orba suo sedes ubi rege vacabat,
Et decretus erat de regno cursus equorum,
Hic meruit celeri victor suffragia cursu.
Tertius extincto succedit Lesco parenti,
Bellaq; Teutonibus facientes adjuvat Hunnos.
Post hunc villoso deducitur horridus Ursi
Tergore, Popelius, quem turpis inertia Regem
Occupat immodico Baccho, somnoq; vacantem.
Ipse sedens inter cyathos, mollesque puellas,
Acribus armorum præfert convivia curis,
Nominis ejusdem conjungitur ebrius illi
Filius, ignavique simillimus omnia patris:
Hunc scelerum pœnas crudeli morte luentem
Infesti perimunt arroso corpore mures.
Tum gestanda seni traduntur sceptra Pyasto:
Qui cum justitiæ vindex, & cultor honesti
Esset, ab incurvo (nam rura colebat) aratro,
Pauper ad hos regni tantos ascendit honores.
Indutus crudo stat adhuc perone, geritque
Agricolæ solito speciosum more galerum,
Inde

Inde Pyastides trahit agmina Semovitus.
Aclidibusque ſpariſque & acutis denſa ſagittis,
Vandaliaq; domat populos, urbesque potentes,
Balthicus Arctoo quas alluit æquore Nereus.
Ocia quartus agit Leſco, *bellumque peroſus*
Siſtit & Auguſtæ ſancit data fœdera pacis.
Nec minus extinctis amplecteris otia bellis
Semomisle: *tuo tenebrasque recedere nato,*
Excuſſaque dari viſum caligine gaudes:
Editus ex utero qui cæcus amabile Solis
Lumen, & æthereos nunquã conſpexerat ignes.
Conſulis & vates, puero quid redditæ cæco
Lumina portendant: reſponſaque lœtus ab illis
Accipis; inſigni natum pietate futurum.
Filius ut Meſco *ſceptrum ſuſcepit avitum,*
De ſe vera probat dixiſſe, nec irrita vates:
Primus enim Chriſtũ profitetur, primus adorat
Et veterum cultus abolet, ritusque ſacrorum.
Nam tum Sarmatiæ reges idola colentes,
Impia barbarico faciebant orgia ritu.
Cæſaris ante pedes procumbit natus, Othonis,
Boleslaus, & *impoſito diademate regem*
Imperii ſe ſe gaudet ſociumque vocari;
Subjicit infracto domitos hinc Marte Bohemos,
Incluſumq; jugis Moravum gentesque rebelles,
Quas umbroſa vident gelidi pineta Sileſi.
Te quoque crudeli vaſtat Pomerania bello:
Subdita quæque jaces algenti, Pruſſia, cœlo.
Alter at at ignavo ſimilis, ſimilisque puellæ
Meſco *figuratur: molliſſima purpura corpus*
Velat,

Velat, Erythræis ornantur pectora gemmis.
Punicei includunt & lævia crura cothurni.
Cujus molliciem vitamque perosus inertem
Vandalus, arma capit: capit arma Bohemus & acer
Qui colit Austriacæ Moravus confinia terræ,
Excutiuntq; jugum noluntque subesse Polonis
Heu pudet ignavi quantum te Sarmata regis
Sub quo triste potens fecit Respublica damnū!
Pellitur infelix patriis Casimirus *ab oris,*
Indutoque facit monachorum vota cucullo.
Mox è cœnobio, revocatur & arma capessit,
Persequiturq; trucē violento Marte Tyrannum,
A quo pulsus erat, regnoque exutus avito.
Signa feris infert Hunnis, prædamq; secund⁹
Boleslaus *agit, domito bis victor ab Istro.*
Inq; fugā turmas Moravorum vertit equestres:
Ingentique Scythas & Alanos cæde trucidat.
Laudibus armorum nullis Heroibus esset
Inferior: si non diro correptus amore
(Heu scelus execrandū, heu detestabile crimen)
Incaluisset Equæ, Tyrio quam murice cultam,
Legiferi taurum Minois, ut uxor amavit.
Ac te Dive nisi pia Stanislae monentem
Sacras obtruncasset acinace crudus ad aras.
Ergo terrificis oculis vultuque minaci
Sacrilegū pingunt Nymphæ, simulātq; tyrannū
Cæde suas scelerare manus, in frustaq; sectos
Projicere alitibus canibusque rapacibus artus.
Nulla sed impietas manet impunita: tyrannus
Ecce solum tristi vexatus Erinnye vertit

Exul, & à canibus flavuum laceratur ad Istrũ.
Huic animo mitis sævæque tyrannidis expers
Ladislae *subis: pugnacem strenuus acri*
Marte Quadũ, sed justa coactus ad arma fati-
Cassubium duris & cladibus afficis hostem (gas
Rebus in adversis vicino tertius *Hunno*
Boleslaus *opem signis victricibus adfert,*
Cogit & Augustas illinc dare terga volucres.
Navigat inde legens Arctoum classe profundũ,
Devictisque edit navalia prælia Cimbris,
Candida pandentes concurrunt vela carinæ;
Duraque missilibus fiunt certamina telis:
Armamenta natant, collisaq; rostra per undas
Trãstraq; puniceoq; rubescunt sangvine fluctus.
Læta Polonorum classem fortuna tuetur,
Præpetibusque volat circum victoria pennis.
Alter agit turmas hinc Ladislaus *equestres,*
Funestumq; movens proprio cum sangvine bellũ,
Sæva suis infert Germanis arma tyrannus:
A quibus ipse tamen (sic arbiter impia regum
Punit facta Deus) patriis expellitur oris.
At tu, quarte, gerens cristatâ casside pennas
Boleslae, *manus cum Cæsare signaq; confers:*
Cæsare, cui nomẽ dedit Ænea barba: nec horres
Illius invictas vires animumque ferocem.
Tertius injustis dum vectigalibus urbes
Mesco *suas onerat, solio dejectus ab alto*
Luget, & amissos regni suspirat honores.
Suscipit ejecto Casimirus *fratre secundus,*
Commissasque sibi regit inculpatus habenas;

Abro-

Abrogat injustás leges, rescindit iniqua
Quæ fecere truces olim decreta tyranni:
Liberat & censu populum laxatque tributis.
Quintus Lesco *facit diverso prælia casu: (mis*
Nunc Patruum vincit, Patrui nunc vincitur ar
At dum nudus agit, corpusq; tepentibus undis
Abluit, infelix rigidâ transfigitur hastâ;
Lucis & usuram crudeli vulnere reddit.
Traditur imperium post tristia Boleslaö
Fata patris: magnas hoc rege Polonia clades
Accipit à trucibus Scythiæ prædonibus, illis,
Furva quibus dirum fecerunt Tartara *nomen.*
Namque velut septem stagnantis ad ostia Nili,
Densa locustarum nubes se concitat alis,
Cultaque devastat plorantibus arva colonis:
Sic vagus à Tanai, Scythiæq; paludibus hostis
Irruit, effuso populatur & agmine latos
Sarmatiæ campos: captivaque corpora ducit,
Corpora nodosis loris & vincta catenis.
Hinc tuus affectat regnum Masovia Princeps,
Obsidet ac veteris Conradus mœnia Gracchi:
Teutones at Sexti Lesconis *jura tuentes,*
Obsessis pellunt infestum mœnibus hostem:
Amplaque spectatæ virtutis præmia grato
A Lescone ferunt; is nam decernit ut ipsam
Gracchi, nemo regat, soli nisi Teutones, urbem.
Conserit Henricus pugnam, victorq; triumphat
Hoste; sed incauto dirum bibit ore venenum,
Quo miser ante diem perit, effertur q; feretro.
Inde Bohemorum fortissimus arma lacessit,

Infestatque ducem Rex Primislaus *Othonum,*
Marchia progenuit quē flumine mater Havelo:
At dum læta parant motis convivia signis,
Securus poto cum milite Sarmaticus Rex,
Improvisus adest per opacas Marchio silvas,
Castraque nocte subit multo sopita Lyæo;
Stertentemq; capit regem, captumq; trucidat.
Venceslaus *adit regnum, sceptroque potitus,*
Mænalio certos compescit Pannonas arcu:
Et gerit Alberto durum cum Cæsare bellum.
Æqua sed indomitis populis dat jura duobus,
Quos & Sarmatiæ gelido sub sidere tellus
Hercynioque tenet præcincta Bohemia saltu.
Tertius algenti rex Ladislaus *ab Arcto*
Educit Litavos, & Alanos: agmine quorum
Humida Marchiacæ devastat jugera terræ:
Mox & victor obit spoliis, & cæde peracta;
Filius Augustæ Casimirus *pacis amator*
Suscipit extincto regalem patre coronam:
Et cum Marchiacis populis in fœdera transit,
Regnaque facta diu latronibus invia purgat,
Et reprimit cædes, & legibus arma coercet.
Certaque constituit dubiis fora litibus, æquus
Prætor ubi dicat Germanica jura Polonis:
Quin & turrigeris Gracchi sub mœnibus amplā
Ponit, & ipse suo de nomine nuncupat urbem.
Quatuor externos & eodem tempore reges,
Magnificis epulis, lautissimus excipit hospes
Pannoniæ, Regemq; Cypri, Regemq; Quiritum,
Inq; procelloso dominantem marmore Danum,
Amplæ

Ampla dat Ausonio regi quoq; dona, suamq;
Legitimo thalami conjungit fœdere neptem.
Post hunc Sarmatiæ Ludovic⁹ fræna capessit,
Qui genus à prisco se Pæone ducere jactat,
Pæone, ceruleus regnũ cui subdidit Ister (rus.
Nec virtute tamen minus est quã sanguine cla-
Magno victor agit, Lîtavos certamine fusos.
Hic duo fœminei, Ludovicus, pignora sexus,
Corpore præstanti, castoque pudore relinquit:
E quibus egregia Litavus de stirpe Jagello
Ipse sibi jungit tædis solennibus unam.
Et dotale capit nuptâ cum virgine regnum,
At prius abluitur cœlestis fonte lavacri,
Proque Jagellonis sibi nomine, nomen adoptat
Ladislae tuum: namque impius ante nefandos
Divorum cultus, & barbara sacra colebat.
Ergo piâ Christum nunc relligione professus,
Præcipit excindi lucos, Anguesque necari,
Indigenæ Litavi quos numinis instar adorant.
Erigit instaurans & dulcibus atria Musis,
Hîc, ubi flaventes celer Istula volvit arenas.
Rege sub hoc vertunt infestis terga Polonis
Candida qui gestant Mariani pallia fratres:
Innumerique cadunt adverso Marte perempti.
Se vidisse negant Trasimenus & Allia tantam,
Accipit infelix hîc quantã Prussia cladem. (tis,
Haud secus ac nivib⁹ madet humida terra solu-
Dura relaxantur cum frigora, tempore veris.
Sic undante natat, cæsorum sanguine campus.
Ipse triumphalem prostrata per agmina currũ

Lætus agit victor, spoliisque exultat opimis.
Iamque senex reddit languenti corpore vitam.
Et sua sceptra, puer, tibi, Ladislae, *relinquit.*
Egregia vero tu præditus indole mentis
Indigenas tanta populos cum laude gubernas,
Te quoque Danubii declaret ut accola Regem.
Ergo amplis opibus, fretusq; potentibus armis,
Ipse tuis annis, majoraque viribus audes.
Ingressus Macedum numeroso milite fines
Ponis in Orphei tentoria saltibus Æmi.
Non te nubiferæ rupes, non sæva retardant
Frigora, quæq; cadunt altis de mõtibus amnes:
Donec Amurhates ad Varnam Turca paludẽ
Te cohibens tandem victricibus exuit armis:
Bis tamen impulsos cogis dare terga, bis hostes
Disjicis, ante tuo vitam quam sangvine fundis.
Heu miserande puer! te clara Borysthene tellus
Te cum Danubio pater Istula luget ademptum,
Limosoq; gemunt Varnæ sub gurgite Nymphæ.
Post ducis interitum funestaque prælia, tradit
Regia Sarmatiæ Casimiro *sceptra senatus,*
Hic vero nemorum studiosus tempora quercu
Cincta gerit, lateque tenens venabula ferro,
Aut venator agit pavidos in retia cervos
Setigeros aut figit apros: comitantur euntem
Riphæique canes, armillatique molossi
Attamen armorum præfert venatibus artes
Et capit ereptas Marianis fratribus urbes.
Inde subis patri, magnumque sub arma coactũ
Ducis Joannes Alberte *binominis agmen.*

Ulturusq; necē Patrui, quem Varna perēptum
Abstulit: instauras in sævos prælia Turcas.
Et jam signa moves, jam barbara veter cogis
Terga, sagittifero Dacos & Jazygas arcu:
Cum gravis affligit te morbus & exigit ævo
Ne præsentis agas suscepta negotia belli,
Tristia lugubres faciunt tibi funera Musæ:
Nam tu Callimachū, genuit quē Thuscia vatem
Dulcia pieridum tangentem plectra, fovebas,
Edit Alexander *variis spectacula ludis: (bis*
Gymnica nunc levibus certamina ponit ephe-
Corporis exercent agili qui membra palæstrâ.
Nūc pugnæ simulacra ciet sub equestrib⁹ armis
Gaudet & in circo concurrere grandibus hastis.
At non hostili sine sangvine ludicra semper,
Seria, sed miscet duri quoque prælia Martis,
Fortibus ulciscens armis perjuria Mosci,
Proxima nimboso Boreæ loca cædibus implet:
Terrarumq; vagos Scythica de gente latrones,
Riphæos ultra montes, Tanaimque repellit.
Hinc ætate gravis dat regia jura Polono
Cana Sigismundus *diademate tempora cinct⁹.*
Moschorūq; Ducē, quà flava Borysthenis errat
Unda, rebellantem, memoranda clade coercet,
Victor Hyperboreæ compescit & agmina gentis,
Taurica quam tellus pharetratæ culta Dianæ
Educat, humanæ gaudentem sangvine cædis.
Nec minus à patrio digressum limite Dacum
Arcet, & edentem crudelia funera, sternit,
Hîc, ubi spumoso per inhospita saxa volutus (dis
Labitur amne Tyras, dirimensq; rapacibus un-

Sarmatiæ fines Dacorum ſeparat oris.
Quin parere ſibi veteresque ſubeſſe Boruſſos
Cogit, odora legunt qui ſuccina nata profundo.
Inque ſuã redigit ditionem, quicquid habebat
Inclyta nobilitas Germani ſangvinis illic.
Ecce autem triſtem defunctâ conjuge luctum
Percipit, Hunnorũ veteri quã ſangvine creatã
Carpathis ediderat prope fontẽ Nympham Ty-
Jãq; ſuæ poſtquã conſorti juſta peregit, (biſci.
Uritur igne novo: fixusque cupidinis arcu
Dulcia Sphortiados connubia virginis ambit:
Inter Japygias quâ pulcrior altera Nymphas
Non fuit, aut animo præſtantior: eſſe fatetur
Hanc ſibi conſilio Jovis edita vertice Pallas,
Ore Venus, gravitate parem, Saturnia Juno.
Ducitur in thalamum regali nupta paratu,
Qualiter Æmonio Nereia ſponſa marito
Eſt adducta Thetis, nuribus comitata Latinis
Turba puellarum ſequitur: quas Daunia tellus
Priſcaque miſerunt longinqui mœnia Barri.
Parvus ad extremum puer his intexitur actis
Sceptra Sigismundus *regni geſturus aviti;*
Qui teneras inter forma præſtante ſorores
Candida circumdans materno brachia collo
Ludit, & Augusti *cognominis omine gaudet.*
Idem florentes jam puber ut induit annos,
Excipit amplexu conſortem ſponſus Eliſſam:
Cæſareos quæ monſtrat avos, ducitq; paternum
Regibus orta genus, quos ditibus Auſtria terris
Edidit, ac rerum dominos Germania fecit.

 Sequun-

Sequuntur ob Argumenti similitudinem

PANEGYRICI DUO,

HONORI

VLADISLAI IV.

POLONIÆ REGIS Magni Ducis Lithvaniæ, Russiæ, Prussiæ, Masoviæ, Samogithiæ, Livoniæ; nec non Svecorum, Gothorum, Vandalorumque Regis hæreditarii

PRIOR tempore Coronationis

à

SAMUELE de PRZYPKOWICE PRZYPKOWSKI,

antehac sub nomine Equitis Poloni editus

POSTERIOR, tempore nuptiarum

à

MARTINO OPITIO

dicti.

PRIOR PANEGYRICUS

Sereniſſimo & Potentiſſimo
PRINCIPI AC DOMINO
VLADISLAO SIGISMUNDO
POLONIÆ ET SVECIÆ
REGI
tempore Coronationis
à
SAMUELE de PRZYPKOWICE
PRZYPKOWSKI Dicatus

AFfero Tibi, SERENISSIME Rex, utinam tàm capiente Te, quàm me offerente, non indignum donarium. Neque enim aut ego, quia de paupere cenſu opulentius, domum depromere non potui; idcircò devoti tibi animi ſpecimen edere non debui: aut Tu, quòd ingenii vires ſpernendæ ſint; ideò voluntatis meæ ſtudium aſpernabere. Non indiget animi tui magnitudo ſtimulis & exemplis ſummorum Principum, qui oblata ſibi munera, non eorum dignitate cenſebant; ſed offerentium benevolentiâ. quo factum eſt, ut rebus ſæpe perexiguis, comitate accipiendi, non inventum in ipſis, pretium fecerint. Conatus hic, potiùs apud moroſos

ſos

ſos infantiæ meæ cenſores, egebit patrocinio, quod aliunde quàm abs te petere, voluntatis de temerendi avidæ non ſinit conſcientia. Arido ſanè ac jejuno genio laudes tuas laceſſere, quid aliud eſt, quàm, contra Maximi Regis interdictum, ſepoſitam Apelléæ manui tabulam rudi penicillo invadere. Hujus mihi temeritatis veniam, ô Rex, apud, alios aliter conciliare non potes, niſi ipſe dederis. Dabis autem, ubi perpenderis, rem eſſe perdifficilem, in publicâ omnium lætitiâ, privato gaudio erumpentem vocem continere. Enimverò, non violentiùs olim in Lydio Principe pietas aut pavor, obſepti oris clauſtra reſeravit; quàm diffuſum gaudio pectus, etiam impeditiſſimas lingvas laxare plerumq; ſolet in improviſam facundiam. An ego inter tot feſtas gratulantium voces, inter hos plauſuum ſtrepitus, ſolus luctantem lætitiam premam? Quin inter tot millia hominum fortunam tuam adorantium, ego quoq; hoc cultûs erga te mei monumentum virtutibus tuis conſecro. Quod etiamſi fortè ad poſteritatem durare non mereatur; repudiare non potes; cùm toties ea quoq; tuorum officia humaniter amplectare, quæ mediocritatem non excedunt. Non mihi in hoc fortunæ tuæ auſpicio conſilium eſt, debita virtuti bene merentium præ-

mia adutlatione venari. Lon giùs hæc pe-
stis, & ab incorrupta aure tuâ, & à lingvę
meæ simplicitate remota est; quàm ut
assentationis veneno, aut illam inficere
possit, aut hanc infecerit. Præmia verò
bene meritorum, SERENISSIME REX,
an is intercipere censebitur, qui Tuam
ac Sarmatici nominis gloriam proferre in
gentes exteras nititur eâ lingvâ, quâ lo-
quentem tot populi, tot nationes huma-
nitatis cultu subactæ intelligant? Sed hæc
ipsa, Anonymus & Agnostus quî sperare
potest, intra nominis sui ignorationem de-
litescens? qui profectò etiamsi quâ for-
tè innotescat; cùm alia plurima fortunę
suæ sufflamina prospicit, tùm illorum præ-
cipuè hominum formidat judicia, quo-
rum apud nos uberrimus est hac tempe-
state proventus, qui quæ capere ipsi, aut
præstare non possunt, carpere aut fasti-
dire malunt. Nihil autem, etiam medio-
cribus ingeniis tristius, nihil magis ad-
versum atq; timendum est, quàm non in-
telligi. Ac ne illud quidem requisitum
iri dubitat; cur potiùs stylum, quàm en-
sem; ingenium, quàm manum, ad obse-
quium tuum attulerit? Quasi tibi, ô Rex,
aut aliorum dexteræ ad navandam ope-
ram desint: aut ad virtutem resq; tuas
famæ ac posteritati prodendas, affluens
ingeniorum, copia supersit. Verùm ne

 sensim

ſenſim à Panegyrico ad Apologiam ſtylus deflectat; ad laudum tuarum celebrationem properandum eſt. Quam priusquam aggredior, pátere me primùm Deo immortali, cujus nutu ac numine in hoc ſummæ fortunæ faſtigio collocatus es, pro ingentibus in patriam noſtram beneficiis, debitas grates ac laudes reddere. Neq; enim fas eſt cum meo me munere ad tuum ſolium feſtinare, priusquam hoc votivæ tabulæ anathema, ad januam ejus templi ſuspendero. Ac profectò nulla res eſt, quæ majeſtatem Regum cœlo propiùs afferat; quàm ſi honori veſtro ſemper ſummi Dei honos prævertat. Cujus quemadmodum vos non imaginem tantùm, ſed vicem in terris ac poteſtatem gerere conſtat: ita ejus venerationi cultum veſtri ponè ſuccedere meliùs liquebit, ſi illa hunc proximè præcedat. Tuo quoq; honori militabit, antiquiorem videri curam, nobis de oblato divinitus REGE, quàm tibi de REGNO gratulandi. Etenim tametſi non minùs fortè tuæ gloriæ intererat, tantum te Regnum; quàm noſtræ Salutis, talem nos habere Principem: fidelior tamen, & ab aſſentationis ſpecie remotior videtur hic affectus, qui amorem tui à proprio emolumento auſpicatur; eâdemq; operâ, dum ſibi magis favere videtur,

de te

de te meliùs judicat. Quemadmodum enim nullum à Deo in populos imperio subjectos salutarius conferri potest beneficium, quàm bonus & utilis Princeps: ita nullum à subjectis Principi luculentius dari potest laudis testimonium, quàm si ideò vehementer amari intelligatur, quia multùm prosit. Cæterùm quia non unum neq; primum hoc est in patriam nostram propitii numinis specimen, quòd te nobis Regem dederit; paulò altiùs ejus in nos munera arcessenda sunt: quò magis & Senatus populusq; Polonus immortalibus ejus beneficiis obstrictum se sentiat: & tu quoq; intelligas, quantæ curæ hucusq; Summo Deo fuerit, quod nunc tuæ curæ, tuæ fidei commisit. Enimverò ingens est atq; stupendum, quotquot sunt in orbe aut extra orbem deorum hominumve concilia, lege ac potestate suâ complexum Imperium. Cujus supremus Conditor & Arbiter eâ majestate & gloriâ universarum rerum gubernacula moderatur, cui neq; celebrandæ oris humani pauperies, neq; concipiendæ mortalis ingenii egestas sufficit. Quippe ubi ad tanti fulgoris radios ventum est, etiam divinissimarum mentium jubar superfusâ luce extingvitur, & ad æterni luminis obtutum caligat. Quid enim hîc primum? quid postremum cogites,

aut admirêre, ubi infinita ſunt, ad quæ ipſi immortales dii obſtupeſcunt? An illud ſupra omnes pleniſſimi juris dominium, naturis intelligentibus libertatem abſtulit? quid, immenſa vis atq; potentia nullis limitibus coërcita, non ipſa ultrò ſe cohibet, ut ea quoq; fieri permittat, quæ impedire poſſet? Nunquid liberrimum, (ſi ita loqui fas eſt) in ſummæ fortunæ licentiâ quidvis faciendi jus & arbitrium, ve minimum de exquiſitiſſimi officii æquitate, atq; illibatæ juſtitiæ ſanctimoniâ delibavit? Quid illud certamen commemorem, quo incomprehenſibilis ſapientia, cum invictæ potentiæ robore, tam ancipiti eventu contendit, ut incertum ſemper maneat, utra ſuperior evadat? Quid alterum par, non minus memorabili contentione commiſſum celebrem? in quo ſummæ bonitatis comitas, cum celſiſſimæ Majeſtatis faſtigio certat. Nempe huic benignitati acceptum ferendum eſt, quòd ſub herili dominio nati, liberalitate Dei manumiſſi ſumus. Cujus ſapientiſſimo conſilio præſtare viſum eſt, in civitatem univerſi delicta admitti; quàm Libertatem ac virtutis laudem exulare. Quapropter ut ingenuis imperaret, maluit quosdam rebelles, quàm omnes eſſe ſervos. Ita cui in demerendis nobis de ſuo jure decedere placuit,

tantò

tantò plùs accessit, quantò præstantius est liberis, quàm servientibus imperare; quantoq; nobilius, ingenuos animos amoris ac beneficiorum vinculis, quàm mancipii nexu obstrictos tenere. In quo sanè effusa bonitas cum sublimi sapientiâ ita concurrit, ut nescias, utri palmam victoriæ porrigas. Hæc eadem Bonitas curam humani generis, nec tantùm salutis singulorum, sed universorum etiam utilitatis (si fas est cœlestia humanis verbis efferri) providam ipsi solicitudinem commendavit. Neque verò hujus loci est ostendere, quanto ipsi impendio parta nobis æterna salus constiterit. Magis ad institutum pertinet dispicere, quanta benignitate, quantâ sapientiâ, Respublicas, imperia, cætus ac societates hominum moderetur. Cujus rei si uspiam alibi, apud nos inprimis illustria extant documenta. Quibus omnibus gratâ memoriâ recolendis, quam sit impar mentis nostræ angustia; pauca tantùm è plurimis, eaq; duntaxat, quæ præ reliquis eminent, commemorabimus. Nullum autem est certius ejus in nos munificentiæ pignus, nullum magnificentius donum, illâ, quam penè ad invidiam reliquarum gentium universus orbis celebrat, Libertate Nempe hæc est Dei benignitate pars multò maxima, simulq; instrumentum felicitati

nostræ

noſtræ. Nam etſi nihil nobis præter ſemetipſam afferret; quid tamen eſſet beatius, quàm in ea degere civitate, in quâ non modò ſine iniquo ſuperiorum metu, ſed & ſine moleſtâ æqualium invidiâ, vivere poſſis? Nulla hîc dominantium formido; nullus innocentibus offenſi principis pavor; nullus circa Regium tribunal reorum ſcopulus. Nihil eſt præter Leges, quod aut ſontibus triſte; aut civibus quoquo modo verendum ſit. Earum quoque vindicta maxima ex parte penes nosmetipſos. Ita quod apibus natura, nobis majorum inſtituta præſtant; Regem ſine aculeo, ſolâ majeſtatis armatum reverentiâ. Inde inauditum in patria noſtra crudelitatis nomen, ignota ſuppliciorum ingenia; maxima indemnatorum ſecuritas. Damnati pereunt: ſed ſoli. Nulla ad poſteros derivantur crimina; nemo ſe nocentem ſupplicio tantùm experitur; nequaquam per inviſas Procerum domos intentata ſerpunt pericula. Etiam bonis ſontium, inſons fiſcus plerumque abſtinet. Itaque Reges noſtros non timore maleficiorum, ſed ſpe beneficiorum colimus. Syncerus hinc, neque ullius discriminis metu fucatus erga eos amor. præſertim ubi liberalitas, (cujus ipſis nunquam opportunitas abeſt) mutuam grati animi vicem re-

poſcit.

poſcit. Eant nunc alii Principes, & abſoluti in puniendo juris poteſtatem jactent. Si quibus noxios plectendi tanta eſt gloria, ſi pœnis eorum fruendi tanta voluptas; experiantur licet omnem tyrannidis ſollertiam: nunquam tamen asſequentur, quin ipſos lictoribus & carnificibus ſuis iſtâ gloriatione concedere oporteat. Sin iſtis artibus apud ſubditos populos Majeſtas quæritur atq; obſervantia; quantò fidelior eſt atque præſtantior veneratio, ad quam animos ſuomet impetu ruentes, beneficiis laceſſitus Amor impellit? Bene profectò majores noſtri Regibus ſuis conſultum eſſe voluerunt; dum quod in regnando moleſtisſimum, ac ipſi quondam Neroni grave viſum eſt, pœnarum irrogationem, quantum licuit, ab iis amoliri. quod ſuavisſimum eſt, præmiorum remunerationem illibatam reliquerunt. Reges quoque noſtri ſummo conſilio, quantum potuere, declinarunt odiorum atq; acerbitatis materiem: dum ſibi per honores & beneficia conciliandæ ſubditorum benevolentiæ poteſtas intacta maneret. Verumenimverò liberorum civium felicitati non ſufficit, vitam agere nullo Regum metu anxiam ac trepidam; niſi eadem decore quoq; ac glorioſè transigi poſſit. Dulce eſt condimentum libertatis ſecuritas;

curitas; sed honor & gloria dulcius. Quotusquisq; civium alibi ad altiorem ea, in quam genitus est, sortem aspirare potest? At apud nos, quis civium tàm infeliciter nascitur, cui ad summos magistratus & honores præclusus sit aditus? Non jam è solis philosophantium libris petenda nobis est unica Libertatis hujus custos atq; nutricula, æqualitas. Nulla enim apud nos in natalibus civium discrimina; nulla in legibus. Quotquot indigenas cum jure suffragii videas; tot Legumlatores, tot Regum suorum ac Magistratuum Electores, totidem summorum munerum ac dignitatum numeres licet Candidatos. Itaq; nos mutuò, sine fastidioso delectu, cuncti amabili Fratrum nomine compellamus. Non enim censu, non titulis, non ipsis majorum imaginibus dirimimur; quamvis alioqui eorum quoq; memoriæ ac meritis debitus constet honos. sed Patriciorum ac Plebis factiosa nomina proscripsimus: etiam exterorum scrupulosos dignitatis gradus. Omnes nascimur equites, omnes patricii, omnes nobiles & Barones, & si quos alios recens adoptatos titulos ignoravit antiquitas. quorum apud nos usus, tantùm pro dignatione apud exteros servatur. Totam autem nobilitatis prærogativam, omnem splendoris summam complexum est Ci-

VEM POLONUM ESSE. Ita fit, ut quamdiu intemeratus mos majorum viget, sortem, in quam universi nascuntur, invidere sibi singuli non possint: nec si quis optatis excidat, justiùs fortunæ suæ, quàm sibimet ipsi succensere queat. Patet enim apertus promiscuis omnium virtutibus campus. Et nisi iniquus exoticæ censuræ delectus interveniat; tantum sibi cuiq; polliceri fas est; quantum industriâ contendere audet. Sed hæc Libertatis bona, quamvis in seipsis maxima sint; cumulatis in patriam, quæ largè peperit, muneribus & commodis longe majora evadunt. Nam quò enixiori grati animi cultu cœleste beneficium veneremur; facit hoc fortuna Reip: ut ambiguum sit, utrùm nobis Libertas ipsa singulis privatim, an quæ Libertatem comitantur emolumenta, universis publicè pluris esse debeant. Etenim non modò magnitudinem, potentiam, victorias, triumphos, & reliqua patriæ decora: sed ipsam ejus incolumitatem huic nos uni acceptam ferre necesse est. Quid enim aliud amplissimo huic Regno vires dedit atque incrementum, nisi mutua tot fortissimarum gentium concordia; quæ in unius civitatis corpus admirabili conjunctione coaluerunt? Quæ verò illecebra tot Russici, Lithvanici, Germanici sangvinis nationes,

tantis terrarum ſpatiis diviſas, tam diverſis legibus disjunctas, moribus difformes, religionibus diremptas, animis ac ſtudiis discordes, lingvis diſſonas, mutuisq; adeò & hæreditariis injuriis infenſas, ad unius Reipub. pellexit ſocietatem! Nempe hæc blanda Libertatis Suada, cujus mercede etiam ſuperatis gentibus expediebat debellari. Hoc maximè duraturum & ſtabile victoriæ genus excogitarunt majores noſtri; cujus ne victos quidem unquam pœnitere poſſet. Non enim id agebant, ut ſervientium multitudine; ſed ut imperantium numero vires ſuas augerent: nec ad proſtratæ fortunæ conditionem; ſed ad victoriæ præmia deditos vocabant: neq; ſervire ſervatos, ſed vivere liberos cogebant. Ita latiùs ac fideliùs promoti imperii fines; cùm ſufficeret ſemel vinci populis, perituris, niſi periiſſent. Sapientiùs id quidem, ſimul & æquiùs, quàm Romani olim: qui quam nos etiam devictis ultrò dedimus civitatem, ne ſociis quidem, quorum armis & viribus orbem fregerant, niſi multo ſangvine compulſi concedere voluerunt. At nos civium, quàm ſervorum, aut ſociorum multitudine ac robore Remp. ſubnixam eſſe maluimus: ſimulq; guſtu libertatis ſemel alienigenis præbito, plures, etiam integros & in-

tactos populos, ad earundem legum traximus societatem. Hinc factum, ut modicum initio Polonici imperii corpus, in tam vastam molem adoleverit; quæ à Ponto Euxino, usq; ad mare Balthicum, imò ad Finnici Sinus angustias, in intimum Septentrionem procurrens, Tyram quoq; à meridie, & Borysthenem ab ortu trajicit. Et quò pluris æstimetur tam fructuosæ Libertatis utilitas; non in securo ac pingvi otio; neq; in opulentâ pace; sed inter perpetuorum armorum strepitus, inter assidua barbaricarum incursionum detrimenta, istud rerum nostrarum fecimus incrementum. Stetimus enim adhuc pro vallo Europæ, excubantes pro cæterorum quiete contra ferocissimarum gentium immanitatem atq; barbariem. Qua in statione vix ulla gens tàm diu impunè duravit. Luget etiamnum prostratus Oriens; luget eversa Græcia, & accusat barbarorum viciniam; neque satis feliciter eorum impetum objectu suo proxima nuper Pannonia excepit. Unum hoc est Divinæ in nos indulgentiæ peculiare nobis ac proprium monumentum, quòd ex tantis discriminibus toties, non tantùm incolumes, sed florentes & aucti evasimus. Has nobis vires, hanc fortunam, conspirantium in unum populorum felix concordia; con-

cordi-

cordiam Libertas; Libertatem Deus ipse contulit. Quò arctiùs nos hanc tam nobilem ejus beneficentiæ arrham decet amplecti: quæ præter ea, quæ commemoravimus, infinita alia communi patriæ præstat emolumenta. Quid enim Reipub. aut ad existimationem gloriosius, aut ad salutem utilius est, quàm si ejusmodi civium copiâ succincta sit, quos vitam & carissima quæq; pro honore & laude non pigeat pacisci? Atqui tam generosæ indolis nihil feracius esse potest Libertate. Hæc enim ab omni ævo impavidas ad pericula mentes educavit: hæc bellatores populos ad famam & imperia protrusit: hæc Romanam virtutem per subacti orbis victorias exercuit: donec eâ sublatâ, nihil propè magni pòst ausum concideret imperium. Statim enim Augustus Rheno & Euphrate amnibus, Romanorum armorum gloriam, & antiquæ indolis spiritus circumscripsit. Et alioqui servitus ipse reddiderat animos degeneres, atque

——— *nil magnæ laudis egentes.*

At majores nostros eadem, quæ ingenuas olim gentes, felicitas, ad pulcherrima quæq; sustulit & erexit. Sua illis libertas gloriæ stimulos, eadem capaces & maximis rebus gerendos pares dedit animos. Testis summota toties à finibus, hinc Germanici,

manici, isthinc Moschici, illinc Ottomannici imperii vis, ingenti licet mole quandoq; incumbens. Præterea non modò plurimo sangvine repressum, sed fractum penitùs Ordinis Teutonici robur, receptum longi belli domicilium, sublatum ferocissimæ juventutis receptaculum. Inde peragratus victoriis Septentrio: inde tot erecta, per Livoniam Moschoviam, Podoliam, Moldaviam, Valachiam, Polonicæ virtutis trophæa. Neq; verò quantum Libertati & gentis nostræ virtuti tribuere videor, tantum divinæ protectionis beneficio derogare existimandus sum. Manet ipsi perpetuò suus honos & illibata gratia. Nec enim ad grati animi rationem interest, victorias nobis Deus, an victoriarum causas contulerit: præsertim cùm præteritis ejus muneribus aliter ferè uti nescierimus, nisi ea novis cumulasset. Verùm in iis, quos nobis Deus indulsit, successibus, fuit aliqua indolis & virtutis laus. quam tamen ipsam divinitùs obtigisse, ultrò nobis gratulati sumus. Idque tantò justiùs, quantò fortunatior est, in hoc Libertatis statu, patriæ nostræ, quàm reliquarum gentium conditio. Nam quò jucundior hujus boni possessio, eò difficilior solet esse custodia. Etenim animi Libertatis ingenio ad excelsa erecti, huic ipsi generositatis suæ nutrici plærum-

rumq;ue insidiari amant. Magnos igitur semper ac bellatores cives, famaque & victoriis inclytos produxerunt sui juris Respublicæ, eorumque virtute ac rebus gestis imperii sui fines latè protulerunt. Sed eosdem libertati suæ plerumque graves, aliquando & perniciosos expertæ sunt. Plena est exemplorum antiqua Græcia quæ anxiè conquirere quid attinet, cùm Romæ ipsi gentium dominæ, Gallia sub jugum missa, jugum imposuerit. Hinc apud populos nemini subjectos, suspecta ac sæpe per injuriam violata civium virtus: hinc ne quid in æqualitate emineret, supra reliquorum modum protuberans indoles, sæpiùs Ostracismis, aut Petalismis, aliisque id genus rationibus, retusa atque depressa est. Quo remedio Libertati utcunque; incremento Reipub. malè providebatur. Eosdem enim, qui æqualitati ejus periculosi censentur, rebus contra hostem gerendis optimos videas. Quorum virtuti ac indoli quantum domi decerpitur, tantum civitatis gloriæ & fortunæ foris decedit. Nec deest hodieque Respub. quæ hoc artificio celebratissimam toto orbe libertatem, à multis seculis ad nostra usque tempora prosperè deduxit. Quæ sanè, nisi solicitâ ejus curâ indolem civium (quibus ne bella quidem gerenda credere audet) enecavisset,

viſſet, aliquantò latiùs, niſi fallor, imperaret. Sed illa quidem ſapienter non exiſtimat tanti, foris florere, ut domi periclitetur. At nobis ea ſors libertatis obtigit, in quâ bellica virtus efflореſcere ſine pacis periculo poteſt: neque domeſtica ſecuritas redimenda eſt externis discriminibus. Nulla enim à magnitudine civium Libertati formido: ſpes potiùs & patrocinium oſtenditur. quippe Regum faſtigio inumbratur, quicquid ſupra communem ſortem eminet. Itaque nos ſoli omnium, Dei immortalis beneficio, è Libertate duas ejus famoſiſſimas peſtes exegimus, Ambitionem & Invidiam. Nuſquam enim gentium, quæ ſervitutem proſcripſerunt, licet uſitatam virtutis gloriam egredi, quin aut ambitionis ſuſpicioni, aut invidiæ miſſilibus objectus ſis. Apud nos verò nullius civis tàm altè ſurgere poteſt magnitudo, cujus luminibus, ſalvâ libertate, majeſtas Regum non obſtruat. Fortunatam igitur Rempub. cui neque virtutem civium timere, libertatis ſtudio; neque odiſſe, ſervitutis tædio neceſſe eſt,. Sed & rarum Libertatis genus, cujus Regnum cuſtodiam gerit: quæ neq; ambitionis periculo populum, neque invidiæ malis proceres ſolicitat; & quam erectis civium pectoribus animi magnitudinem inſpirat, ipſa minimè formidat.

midat.

midat. Neque verò satis est Libertatem nostram summi Dei munere ita foris patriæ prodesse, ut domi secura sit sui: nisi eam à domesticis quoque tutam reddat insidiis atque periculis. Cùm enim cives in beatissimo rerum suarum statu collocet, qualem alibi terrarum frustrà quærant; incredibile dictu est, quantum ipsis patriæ amorem, quantam in eam fidem ingeneret? Enimverò segne studium afferas ad navandam Reip. operam, quam non matrem putes, sed novercam: nec unquam iis civibus diu in patriam fides duravit, quibus æquè jucundè extra patrios fines vivere licuit. Nam illis quidem consiliis stolidius nihil est, quibus efficitur, ut alicui parti civium In patria, quàm apud alienos, pejus sit. Quo enim pignore studia retineas; quo terrore coërceas animos eorum quibus, ut beatiùs vivant, exilio opus est? Placeat civibus conditio sua; sortemque vivendi sub alienis legibus oderint, aut despiciant: nusquam sibi dignitatem, nusquam libertatem salvam extra patriam fore persuasum habeant. hæc demum arctissima erunt fidei & amoris vincula, quibus patriæ obstringentur. Ubinam autem gentium is honos, ea prærogativa Nobilitati, qualis apud nos viget, speranda est? ubi tam liberum in figendis ac refigendis

legibus

legibus arbitrium; ubi tantam in intercedendo potestatem? ubi par suffragiorum jus? ubi similem ad summos honores ac præmia aditum? ubi tam beatam omnium Ordinum æqualitatem? ubi legum indulgentiam? ubi tantam denique libertatem aut securitatem? ubi dignitatem & splendorem invenient? Itaque nulla apud nos post hominum memoriam perfidiæ exempla; nulla procerum contra Principem, cui præsentem statum cum alienigenis conspiratio; nulla penè (alibi in tam libero civitatis statu non infrequens) populi seditio. Semel ante aliquot lustra commotæ Libertatis æstus efferbuerat. Sed is illicò miti exitu resedit, atque ob novitatem exempli æternâ oblivione damnatus est. Cæterùm jugi ac perpetuâ pace tranquilli; quodque vehementiùs mirandum est, cùm continuis motuum occasionibus pervicaci quiete contendimus. Quæ regio in Europa paulò celebrior extitit, (cui modò per servitutis compedes commovere se licuit) quam non tristis ac pestifer bellorum civilium turbo concusserit? Ubique religionum prætextus feralibus odiis cives in mutua vulnera armavit; idemque infestos secum populos ac Reges commisit. Transeant silentio vteera Helvetiorum aut Germaniæ arma; simul Anglicana pax, toties

omni

omni bello crudelior. Nam Italicæ quidem atque Ibericæ servitutis rigor, quem tot Catholicarum gentium aspernata est ingenuitas, non venit in hunc numerum; quamvis ambustos tristibus flammis torres, ac fœda suppliciorum spectacula ostentet. Prima post Romani imperii fastigium dignitate & opibus Gallia, quas non civium strages? quæ non infandi belli crimina perpessa est? Quis crederet, dimidium seculi in his malis exactum, quibus provincia Europæ princeps attrita, atque diu cum fatis suis luctata, ægrè supremi exitii discrimen evasit? Nec tamen incendium illud patrum memoriâ ita extinctum est, quin nostrâ iterum tempestate, in novas civium clades, nova civitatum excidia erumperet. Proxima situ, ac terrarum spatio minor; sed robore ac divitiis æmula Belgica, ne in calamitatum quidem certamine se vinci passa est. Eodem enim Religionis fomite accensa, per annos penè septuaginta, semel duntaxat remissis magis, quàm intermissis funesti belli flammis deflagravit. Quid non cladium & malorum expertam credamus? quæ tanto jam tempore, tot Regum ac populorum arma, tot exercituum licentiam, tot atrocis belli furias, miseriis & sangvine suo aluit atque sustinuit? Hæc illa est vetus ingen-

tis fa-

tis fabulæ ſcena, cujus cruentos actus tre-
pidis utrinque oculis adhuc ſpectavit Eu-
ropa; donec tam ſævi ſpectaculi proſce-
nium intra ipſa Germaniæ viſcera pro-
motum eſt. Vidimus igitur totam illam,
quâcunq; patet, vicini imperii molem,
ſæviſſimi belli incendio inflammari. Quæ
dum per tot annorum decurſum, magno
utrinque niſu cognatas acies committit,
noviſſimè externa arma domeſticis im-
plicuit. Serpit indies atrociùs malum, &
nunc quoque ſcrutatur intima Germaniæ;
ne quis ſit ejus tam repoſtus angulus,
quem non hæc peſtis penitùs occupave-
rit. Tanti belli furor, quos illic paſſim
ingentibus jacturis luctus permiſcuit;
quot, non dico civium, ſed urbium &
exercituum occidione, mutuis utrinque
cædibus parentavit? Pudet poſt imma-
nia cladium exempla memorare Bohemi-
cos aut Pannonicos motus, quos idem re-
ligionis obtentus conciverat, etiam an-
tequam poſtremi belli, ſive occaſio, ſive
acceſſio eſſe inciperent. Nihil enim præ-
ſenti ſpectaculo atrocius fingi poteſt; u-
bi tantis utrinque ſtragibus colliduntur
converſæ in ſe Europæ vires. Nihil &
ipſa crudelis belli ſede calamitoſius; cui,
ſive trahatur bellum, lentâ pernicie ta-
beſcendum; ſive plurimo ſangvine præ-
cipitetur, alterutrâ clade propè pereun-

dum est. Neque enim, quod in diversi generis certaminibus accidit, ejusmodi victoriam fida pax & tranquillitas manet; neque profuso tam largi sangvinis flumine, æstus hic, qui correpta bellorum peste membra depascitur, remittet. Utravis enim partium dimicationis hujus victrix evaserit, superest ei altrinsecùs metuenda sociorum manus, qui in aliena clade periculum suum verti intelligunt. Frangi hæc uno prælio, uno bello, ac fortasse uno seculo non potest. Dedit experimentum domita nuper, mox majori mole rebellis Germania. Ita infinita malorum series in tot alternis fortunæ vicibus restat exantlanda. Interim defessum gemit & vapulat imperium. Cui tametsi longo post tempore stabilem alterutrius partis fortunam promittere possis; periculum tamen est, ne continuato malorum pondere fatiscens, ante plenæ victoriç fructum pereat Germania. Unicum malorum remedium, cita & æquis utrinque legibus dicta pax superest. Magnis igitur exemplis compertum est, quo luctu & quo discrimine Regnis atque imperiis constet Relligio bello, atque impietate defensa pietas. Nam quæ denique mali species tàm funestis dissidiis abfuit? Immissi utrinque summis Ducibus percussores Regibus sicarii. Suppliciis & crucia-

tibus nobilitas, Principes securibus, Regiæ quoque stirpis ac fortunæ fæminæ carnifici subjectæ sunt. Adde virorum ac mulierum illustrium exilia; adde rapinas fortunarum, & quâvis nece tristiorem pauperiem. Taceo stratas in campis acies, ipsorumque adeò Ducum, imò Regum funeribus lugubres; vicos & fora & compita madentia, & flumina ipsa sangvine tincta. Inde agros vastitate horridos; alia rapinis exhausta, alia deleta incendiis oppida: præterea communium damnorum dolorem privatæ luctibus orbitatis accensum; deformes ubique & fumantes sævitiæ relliquias; denique tot excisarum urbium, ac penè gentium cadavera. Nam quo alio appellem nomine populos, ereptis legibus, erepta libertate exsangves? Hæc fuerunt ab omni ævo susceptorum ob religionem bellorum specimina, hi fructus inconsulti pietatis zeli. Quos licet enixo studio vitandos sibi majorum quoque nostrorum prudentia prospexerit: nostro tamen seculo tàm feralis dissidii exemplum, longè magis abominandum effectum est. Qvum enim Europa pridem in partes discesserit; præcipiti nonnullorum studio, veluti classico excitatæ factiones, propriæ incolumitatis stimulis in mutuam perniciem coortæ sunt. Factum inde, ut nihil in remo-

tissimis quibusque oris ob religionem tentari possit, quin reliqui sacrorum socii, quid isthîc eveniat, suâ interesse censeant. Hinc non modò occultis ubiq; opibus, sed apertis auxiliis subnixi imbecilliores, ancipitem reddunt potentiorum fortunam. Inde bella initiò confectu facillima visa, ambiguo Marte, in annos, & lustra, & secula extenduntur; dum privatæ singularum regionum simultates, in publica partium certamina migrant. Inde semel acceptum hospitio bellum, nunquam penè è miseris, quibus incubuit, oris exterminari potest. Sensit luctuoso experimento Gallia, mox vicina Belgica, sentit etiamnum afflicta Germania, certamen tàm impium & atrox, quàm ægrè placitam sibi semel scenam relinquat. Quid autem miserius est, quàm tot malis, quæ suprà rudibus lineamentis adumbravimus, ita cruciari, ut eorum aut nullum, aut admodum serum videt exitum? Æstimet hinc, quanto immortalis Dei beneficio patria nostra obstricta sit, qui eam, inter regiones sacrorum dissidio laborantes, solam & unicam tot tantarumque miseriarum immunitate dignatus est. Benignitatem Dei commenda commune cum cæteris gentibus tanti mali periculum. Eadem enim apud nos odiorum semina, externorum studiis ven-

tilat.

tilata & ſparſa, civium moderatione in herba ſuppreſſa ſunt. Hanc moderationem uni Deo Optimo Maximo acceptam ferre poſſumus; qui cùm nos præ omnibus liberis Europæ populis, feliciſſimi ſtatus conditione beâſſet, pacis nobis amorem, quæ unà cum libertate cunctas proſperitatis noſtræ illecebras complexa eſt, inſevit. Enimverò amamus omnes & exoſculamur libertatem noſtram, cujus pacifico fructu nihil eſt dulcius. Hæc una eſt, quæ efficit, ne nos unquam conditionis noſtræ pœniteat. Hæc in turbulentioribus ingeniis novarum rerum ſtudium extingvit; (quò enim altiùs vota cujusquam aſcendere poſſint?) hæc eſt unica funeſtiſſimæ peſtis, quæ finitimam viciniam vaſtat, antidotus. Nam non modò quieta Libertatis poſſeſſio, ſed ne Libertas quidem ipſa integra nobis conſtaret, ſi aut bello, aut belli cauſis, hoc eſt, legibus, ſuppliciis, & violentiâ, animi civium cogerentur ad Religionem. Felicem nimiùm ac Deo dilectam gentem, quæ tam blando & molli fræno retinetur, ne vicinorum exemplo in proprium ruat exitium! feliciorem etiam, ſi tàm jucundum, tàm utile, tàm glorioſum propitii Dei munus æſtimare nôrit! Quòd enim in eam crevit magnitudinem, quòd tantâ contra hoſtes potentiâ, inter vici-

nos existimatione pollet; quòd tantis civium animis attollitur, & exultat; quòd nullâ domi tyrannide, nullâ perfidiâ, nullis seditionibus, nullis bellorum civilium fomitibus laborat; breviter, quòd salva floret & incolumis; uni sese Libertati debere, fateatur necesse est. Nempe hoc nobis Deus imputat certissimum felicitatis nostræ compendium atque instrumentum; quod ut nostræ genti proprium ac perpetuum esse velit, sanctissimis ejus aris supplices advolvamur. Ille unus libertatis nostræ pueritiam ab ipsis ejus incunabulis per lenta incrementa liberaliter educavit, donec in eum ætatis suæ florem adolesceret. Ille nobis continuâ serie hucusque indulgentissimos, patres dicam? an principes? dedit; quorum benignitate sensim status nostri felicitas effloruit. Atque in eo manifestum ejus providentię vestigium agnoscas, quòd inter tot proximorum seculorum Reges, nemo penè libertati nostræ gravis; plerique utiles & salutares extiterint. Atque ex iis quantò quis benignior & liberalior, tantò diutiùs regnavit. Quis enim Casimiro magno indulgentior, Jagellone melior, Casimiro altero lenior extitit? Quid illud laudatissimum principum par, primum, inquam, Sigismundum patrem, & filium Augustum commemorem? qui

maximâ secum contentione certasse videntur, uter fortunam Reipub. florentiorem, libertatem ampliorem, memoriam sui gratiorem nobis relinqueret. Nam Sigismundi quidem Tertii nunquam satis celebratam animi moderationem atque clementiam, quis pro dignitate deprædicet? Horum aliqui propè attigerunt quinquagesimum; plærique quadragesimum regni annum multùm superavêre; nemo infra triginta septem regnavit. Ne Ludovici quidem, aut Vladislai Varnensis, aut Joannis Alberti, atque Alexandri, & aliorum contractiora imperia, Libertatis nostræ amplitudinem coarctarunt; quę continuo tot annorum spatio gliscens, nullo adverso intervallo prospera sui incrementa distinxit. Ancipiti cogitatione distringor, quid magis in tot Regibus mirer: Animíne magnitudinem? an moderationem? amorem in patriam? an in subditos indulgentiam? bonitatem denique? an sapientiam? Quorum in prædicationem, SERENISSIME REX excurrere, rerum ab iis gestarum invitat fæcunda gloriæ materies; nisi jam subvereri inciperem, ne longiùs ab instituto digressus, & alieno argumento proprias tui nominis laudes diutiùs æquo remoratus esse videar. Quanquam quis hanc alienam à tuis laudibus materiem

censeat? Tot potentissimi Reges, pacis bellique virtutibus insignes, victoriis inclyti, famâ nominis celebratissimi, libertatis ac felicitatis nostræ auctores & parentes, tui sunt progenitores. Quicquid in eos laudum congeri potest, in te refunditur. Neque causæ quicquam est quin quod iis debere nos confitemur, Tibi, SERENISSIME REX, tribuamus. Quicquid igitur adhuc verborum fecimus, si quis à tuis laudibus remotum existimat, is reputet velim, quam debitis hucusque præconiis celebravimus Libertatem, ita summi Dei munus esse, ut simul majorum tuorum beneficium censeri non desierit. Nihil de magni Dei beneficentiâ decerpitur, quoties in partem insignis meriti ultrò mortales admittit. Habet ille alia suæ Majestatis jura, ad quæ nemini sine capitali crimine aspirare fas est. Beneficia quidem plerumq; hominibus per homines confert. Quanquam igitur totam hanc, quâ fruimur, felicitatem, Summo Deo, & quidem soli, in solidum acceptam ferimus; quatenus nullus est alius, qui proprio motu atque à nemine impulsus, per eos, quos præ aliis sibi adhibere placuit administros, tanti nos boni compotes fecerit: Tamen & istos voluntarios beneficentiæ suæ administros Reges, qui nullâ vi aut inevitabili instin-

ctu adacti, ac ne divini quidem consilii conscii, liberâ & gratuitâ nos subinde liberalitate prosecuti sunt, ab ejusdem beneficii obligatione excludere non possumus. Adeò gratiæ ac beneficii ferax est communis illa generi humano, atq; divinitùs indulta arbitrii licentia. Quominùs mirandum est, si nostra quoque peculiaris Libertas, pluribus nos benficiorũ vinculis, ac debitę gratiæ officiis (quanquã dissimili ratione) obstringat. Debemus enim, SERENISSIME REX, tanti boni fructum inprimis Deo Opt. Max., debemus Majoribus tuis; debemus & Tibi, quem illi gratitudinis nostræ, quàm dominationis suæ hæredem esse maluerunt. Sapientissimo id quidem consilio. Etenim in libertatis indulgentia Summi Dei exemplum imitati, amore subditorum, quàm legum metu, firmare in gente suâ imperium; nec precarium, sed gratuitum posteritati transmittere, jam olim consultius arbitrati sunt. Quæ spes illos nullo unquam tempore fefellit. Suffecit enim posteritati eorum ad gloriam & summæ fortunæ fastigium, propè nihil ex imperio parentum hæreditate crevisse, præter civium benevolentiam. Quippe hæc ipsis iterum, (addito gratiæ & fidei fœnore) abdicatam olim amplissimi hujus Regni successionem, subinde reddit ac rependit.

Vidimus certè alibi, hæreditaria Regna, non modò legitimum Regum suorum sangvinem: sed ipsos inauguratos Reges, á sceptris suis per summam injuriam partim repulisse, partim repellere summâ vi contendisse. Ne antiquiora repetam; testis est patrum atque nostrâ memoriâ Septentrio: testis ipsa Regnatricis alioqui domûs observantissima Gallia. At nos per tot secula, per tot successionum traduces; plenissimam eligendorum, quos vellemus, Regum licentiam possidentes; quando ad Regum nostrorum sobolem, quàm. rarò etiam ad sangvinem à Regno excludendum, nostro jure usi sumus? Tantò fidelior est semper beneficii, quàm legum aut potestatis reverentia. Non debet cuiquam, SERENISSIME REX, ab instituto meo alienum videri, quòd tua præconia professus, identidem ad gentis, aut libertatis nostræ aut ad ipsius Dei laudes relabi videor. Etenim nihil horum absque tuâ gloriâ prædicari potest. Quin eâ quoque ratione nomini tuo, minus invidiæ, plus admirationis accedit. Quid enim? Genti nostræ aliquâ commendatione blandimur? Nempe in ejus existimatione decus tuum vertitur. Libertatem ac paria instituta celebramus? E maximis rebus, quas majores tui gesserunt, nihil est immortalitate dignius. Benefi-

cia Dei debitâ veneratione recolimus? Ea verò adeò cum tuâ gloriâ conjuncta sunt, ut jam ampliùs separatim à nobis, absq; tuarum laudum commemoratione, celebrari non debeant. Quantò enim cario res nos Superis videmur; tantò tu augustior, cujus fidei tam nobile depositum, cujus ditioni gens tam dilecta Deo commissa est. Infinitum sit, omnia propitii nobis Numinis vestigia persequi. Itaque ea tantùm modicè percurremus, quibus in demerendâ Republicâ nostrâ, Tuo, SERENISSIME REX, interventu aut operâ Deus immortalis usus est. Quid verò ad solidam virtutis existimationem efficacius est, quàm ad ingentium rerum decora, incorrupto æterni Regis judicio deligi ac destinari? Multis enimverò magnisque olim majorum tuorum condecoratum trophæis, victoriis illustratum, accessionibus auctum Regnum hoc fuisse fatendum est. Verùm, SERENISSIME REX, Moschici Patris tui triumphi, reliquis omnibus partis antehac de vario hoste laureis, quodammodo palmam præripuerunt; adeò ut majores quidem ejus, cum finitimis gentibus, de salute, aut imperio; ille cum majoribus suis de gloriâ certasse videatur. Quod enim antehac bellum viribus & hostis magnitudine nobilius; vastissimarum regionum spatiis

diffu-

diffusius; exiguarum copiarum virtute animosius; indefessæ juventutis alacritate operosius; victoriarum numero frequentiùs; raptis ex hoste spoliis opulentius; denique captivorum Ducum ac procerum pompâ gloriosius, gentes nostræ gesserunt? Atqui totus ille commoti Septentrionis æstus, tot victoriæ, tot ad concreti usque Oceani glaciem erecta trophæa; tuæ gloriæ, tuo nomini titulisq; militabant. Neque verò tu tam illustris imperii ambitu, tot gentium sollicitabas quietem: neque erat quisquam alius, præter unum Deum, qui honoris ac rerum tuarum satageret. Tibi nec opinanti barbararum gentium, suffragante Numine, voluntates, tibi conciliata sunt studia: tibi fidem, in obsequium ultrò ruentes populi, solenni sacramento obstrinxerunt. Atque utinam tam liquidis, ac manifestò signatis divinæ voluntatis vestigiis insistere placuisset! uberiorem equidem tanti sudoris & sangvinis fructum tulissemus. Sed quoniam magnis jam olim erroribus fides facta est, malè divinis humana interponi consilia; tuâ posteà, SERENISSIME REX, operâ, tuâque fortunâ factum est, ut nos tamen, seu gesti, seu finiti belli non omninò pœniteret. Nempe prærepti ab hoste, aut (quod potiùs firmet omen Deus!) dilati honoris injuriâ

nos

non accensus, juris tui vindicias submisisti temporibus Reipublicæ. Quâ excelsi animi moderatione, non modò defessæ quietem, ac necessariam districtæ aliis periculis patriæ pacem; sed insignē amplissimæ regionis accessionē pręstitisti. Et quò manifestiùs liqueret tua in eam pietas; dum in suspecto utrinque apparatu, Induciarum negotium fervet, armatus pro ejus otio egisti excubias. Primum hoc tuis auspiciis obvênit gloriosum Reipublicæ compendium, quieta possessio provinciæ, quam neq; victrices Sigismundi primi acies, neque Augusti potentia & fortuna, neque urgentis Stephani metuendi successus, tàm longo jam tempore incubanti hosti extorquere potuerunt. Agnovit memor Respublica ingentis meriti debitum, dum pro restituto tot terrarum dominio, earum tibi iterum reddidit usum fructum. Hoc pign^9 grati ejus animi tantisper habuisti, o REX, donec tibi illustrius officiosi affectûs testimonium exsolveret. Vix hæc turbati Aquilonis procella tuis auspiciis posuerat; qvùm nova in nos & atrocior ab Oriente tempestas coorta est. Namque ille superbus Asiæ atq; Europæ domitor, qui ex tot regnorum, tot imperiorum ruderibus, substruxit immanem potentiæ molem, flagrantibus incitatus odiis, ac

furo-

furore vecors, non tàm bellum nobis, quàm excidium minabatur. Tanti periculi denunciatio, dum difficillimis consiliis intentam exercet Rempub., minimum abfuit, quin repentinus & miserabilis casus, Tibi, SERENISSIME REX, Patrem, patriæ Regem, iniquissimo rerum articulo, abstulerit. Non illæ vitæ suæ, quàm salutis nostræ præsentiori periculo, inciderat in belluã, nescio quâ Curatorum incuriâ, ex injunctâ legibus custodiâ sui elapsam. Quo enim alio nomine appellem, qui extincto mentis lumine, jamdudum non modò civem, sed hominem exuerat? Quæ tum, SERENISSIME REX, in illo subito discrimine tua mens? quæ pietas? quis ardor animi? Qvùm horribilis incepti ausus, latè fugam circumstantium ac trepidationem fecisset; cunctis improvisâ re perculsis, atque ipsâ ignoratione periculi consternatis, primus arma corripis, strictoque in hostes mucrone irruis. Quid refert, quòd unus duntaxat, isque mentis inops, fuerit? Tu tanquam contra multos, eosque instructos ferebâre. Sanè qvùm plerique capita sua ignoto periculo subducerent, eaque trepidatio discriminis magnitudinem arguere putaretur; licuit tibi in eas vitam tuam non præcipitare insidias, à quibus remotior, atque ipsâ

januâ

januâ templi exclusus videbaris. Vicit in optimum patrem pietas, & animi fortitudo; quæ non certiori experimento testata esse poterat, quàm si neque mediocri periculo lacessita, neque necessitate expressa videretur. Neque verò successu virtus caruit. Tantisper enim vecordis parricidæ ictus divina frustrata est providentia, dum tu patriæ salutis vindex accurreres. Alii fortè labentem vulnere Regem exceperint: sed tuâ, SERENISSIME REX, dexterâ, tuo demùm ense repulsum infelix monstrum, spem perpetrandi facinoris abjecit. Macte animo, fortissime Regum, cui servati Patris, atque in ejus capite tot civium coronam Fata imposuêre! Etenim nefandus ictus, quem tu à paterno capite, virtute atque armis tuis repulisti, nostrum omnium salutem petebat; & supremam patriæ, in subitâ atque intempestivâ orbitate, perniciem moliebatur. Scilicet illa privatæ fortitudinis quercus, publicarum victoriarum lauros, quæ mox circùm tua tempora serperent, portendebat. Simili olim ad amnem Ticinum facinore, juvenis Scipio Hispaniensibus & Africanis triumphis prælusit. Nec diu expectandum fuit trophæorum, quæ tibi propitium cœlum destinavit, exordium. In quo equi-

quidem non ignobilius tibi partum est nomen, quàm quod suis olim victoribus, seu subacta Asia, seu domita peperit Africa. Quippe non earum modò, sed Europæ quoque spoliis superba gens Ottomannica, speciosissima præscriptione tuam nobilitavit victoriam. Quoscunque enim devictarum gentium titulos præfert; ii, triumphi tui pompam adornant. Hic equidem hostis est, qui quot oppugnavit, tot evertit imperia. Namque excidio Byzantini, Græciam ac Thraciam; Trapezuntini, Pontum & vicinam Asiam; Sultanici, Syriam & Ægyptum sibi asseruit. Non sua Asiaticos multitudo; non Græcos calliditas atque solertia; non Ægyptios barbaries & Mamælucorum robur; non Armenios atque Arabes, atque ipsam Babylonem vicinia Persidis tutata est. Sæpe illud opulentum ac præpotens imperium, quod unum Romanas olim aquilas cis Euphratem stitit, validissimis Ottomannicorum virium lacertis, longè trans sua flumina propulsum est. Taceo occupata passim Africæ littora, in quibus, adulto jam Hispaniensi imperio, summâ diu contentione retentæ Carthaginis ruinæ, ereptæ sunt. Jam in ipsa Europâ, præter Græcos atque Macedones; nunquid Mæsos, Triballos, Da-

cos,

cos, Dardanos, Illyrios, atque Pannonios finitimum Occidentis imperium protexit? Per impulsas tot Ducum, Despotarum, atque Regum acies; per calcata ipsa cadavera; per tot urbium ruinas, ac populorum clades; secundùm adversum Danubium, hostis hic in ipsa Austriæ viscera penetravit. Et certè tunc, potentissimi post hominum memoriam Imperatoris opibus suffulti Germani, non vicini modò atque integri Belgii, aut totius Italiæ; sed Hispanici quoque imperii viribus erant metuendi. Qvùm igitur tàm potens hostis ac formidabilis, in nos non universam modò Europæam militiam, atque prætorianum robur; sed validissimas Orientis copias cieret; qvùm superbâ futuri spe, atque fiduciâ virium, ipse tyrannus vindictæ libidine furens, cladibus atque exitio nostro interesse vellet; nec tantùm præceptæ victoriæ fructu, sed ultionis crudelitate animum atque oculos suos satiare contenderet: quis tum erat Europæ princeps aut populus, qui non sinistrum nobis exitum auguraretur? Subibat animos hominum horribilis cogitatio, quęnam illa futura esset rerum facies, cùm ipsâ multitudine obtrito propugnatore exercitu, florentissimum Regnum in prædam Barbaris & servitutem concessisset. Parum est, formidata

belli

belli mala: stragem exercituum, vastitatem terrarum, direptiones urbium, incendia oppidorum, virorum cædes, stupra mulierum, grassantem ubique crudelitatis atque libidinis licentiam. Tristiùs post victoriam pacis miseriæ timebantur: oppressa religio, prophanata templa, extinctæ Leges, sublata judicia, calcata illa delicatæ libertatis felicitas, & firmandæ tyrannidi nobilitas stirpitùs excisa: Prætereà superba dominantium fastidia, æterna tributa, & nihil intactum avaritiæ; sublata privatarum rerum dominia; nihil cuiquam proprium; sæviendi in insontes licentia, & suppliciorum barbarica crudelitas. Insuper infandarum libidinum contumeliæ: abstracti è gremio parentum liberi, abreptæ ex sinu maritorum conjuges. Et quis omnia servitutis flagitia enumeret, quæ tum trepidis hominum mentibus, ac penè oculis obversabantur; Neque verò in illo tam grandi atque improviso periculo, aut exterorum evocare auxilia, aut idoneos ad tanti belli molem vacabat facere apparatus. Unica hyems extemporaneos delectus, stipendia, commeatus, ac subita consilia ægrè expediebat. Quis eâ tempestate spectatorum fuit, cui illa militum manus, quæ ineunte æstate contra hostem movit, non ad certissimum exitium tendere

vide-

videretur? Cui tamen temetipſum, SERENISSIME REX, adjungere non dubitaſti; nihil cunctatus iis caſtris vitam tuam committere, quibus ſalutem Reipub. creditam eſſe cerneres. Quæ fides in patriam ſpectatior eſſe poteſt, quàm incolumitati ejus nolle eſſe ſuperſtitem? Sed & invicti animi quod eſt certius documentum, quàm in tam ancipiti diſcrimine, neque paucitate ſuorum, neque hoſtium numero ac viribus terreri? Non igitur hoſtem intra fines, non pro mœnibus munitiſſimæ urbis, non in ipſâ ripæ crepidine, rapidiſſimo flumine diremptus, expectare voluiſti, neque adeò eminùs aliorum eventus atque pericula, expers ipſe diſcriminis, ſpeculari. Trajeciſti nobiliſſimi amnis limitem, quaſi verendum eſſet, ne hoſtis deſtinatæ impreſſionis mutaret conſilium, ut in ſuis finibus ultrò quærendus videretur. Itaque caſtra novis legionibus aucta, Ducum ac militum animi adventu ac præſentiâ tuâ confirmati, ea fortitudinis, tolerantiæ, conſtantiæ exempla dedêre, quæ tandem imminentis exitio noſtro tyranni pervicaciam fregerunt. Et dubitabitur adhuc, quantum tibi ſervata debeat Reſpub., qui niſi adveniſſes, jam Fortuna legiones noſtras internecioni, patriam ſervituti damnaverat? Sic quo-

que

que collectæ in unum vires, ſub pondere ingentis belli laborabant; qvùm plu-ries centenis veteranorum millibus ſuc-cinctus hoſtis, confertas acies caſtris illideret; quum innumera Tartarici equitatûs agmin1 aterihus noſtris circumfunderet; qvùm ipſum fluminis munimentum, quod terga tuorum claudebat, occupatâ adversâ ripâ redderet inutile. Illinc enim horribili tormentorum fulmine detonans; parte alia quotidianis penè prælliis, paucitatem copiarum noſtrarum ſuperante multitudine, atterere conabatur. Equidem non modò ingrati, ſed in Majeſtatem Divinam injurii quoque eſſemus, niſi tam evidenti documento teſtatam ejus opem fateremur. Manebit hæc in animis noſtris infixa perpetim, ac ſeris quoque nepotibus non ignorabilis, neque obliviſcenda. Nam ſi nullum eſſet aliud ex iis, quæ paulò antè recenſuimus, ſummi in nos Dei beneficiis; hoc unum pro multis ſufficeret propitiæ in nos voluntatis monumentum, quod nulla unquam ſecula tacebunt. Cui enim tam dubiæ dimicationis fortunam acceptam feramus, niſi ei, qui & Ducibus mentem, & militibus noſtris animos miniſtravit? Quis crederet, copias vehementiſſimis impreſſionibus oppugnatas, prodire quoque in æqvum, atque acie decertare auſas?

fas?

ſas? Magnum erat, SERENISSIME REX, vos tanti exercitus procellam terribili turbine ingruentem, eodem quem ſemel ceperatis loco eodem veſtigio exſpectaſſe: majus etiam adventantis agmen carpendo irritare non veritos: maximum, oppugnantis violentiam tenui munimento, neque ſatis arduo loci ſitu discretos, tamdiu ſuſtinuiſſe: Etiámne valli objectu ſubmovere hoſtem dedignati, pectorum oppoſitu à munitionibus veſtris arcuiſtis? Nam quid aliud tàm iniquis viribus, tam vaſto apparatui, tam duræ ac difficili ſorti, humanitùs opponi potuit, niſi unica ſpes in armis, & projecti ad inſanos auſus militis ferocia? Ecquid igitur mirum, quoties noſtra caſtra adortus eſt, eâ virtute hoſtem exceptum, ut repulſa plurimo ſangvine agmina ſuismet caſtris impingi cerneret? Sed & in illis per adverſos colles, ſuperbâ ſpecie latè explicatis tentoriis, ſenſit irrumpentium noſtrorum audaciam; & quam alienis paulò antè ſtruebat, in propriis ſtativis cædem ac trepidationem expertus eſt. Idque invadentibus noſtris adeò impune fuit, ut luculentâ ſubinde prædâ aucti diſceſſerint. Credibile verò cuiquam videbitur, militem numero tam imparē, apparatu tantò inferiorem, tot laboribus exhauſtum, cum tot diffcultatibus, mor-

bis,

bis, & commeatuum inopiá conflictantem, non modò in propugnationis constantiam, sed in prælii quoque, atque ipsius oppugnationis audaciam durare potuisse? Sanè hostis, qui primo statim adventu, atque innumerabilium agminum conspectu ac terrore, dissipaturum sese mediocritatem copiarum nostrarum speraffet; postquam non modò castra castris, sed signa signis impunè collata conspexit, de improbæ spei fastigio turpiter dejectus, frangi sensim animo atque concidere cæpit. Ubi verò præcipuis Ducibus amissis, cladibus ac detrimentis suis dubiæ belli fortunæ admonitus est; simul tuum, SERENISSIME REX, parentem, cum novo exercitu advenare accepit; magis adhuc consternatus, non jam de nostra pernicie, sed de salute suâ; nec de gloriâ victoriæ, sed de securitate recepiûs, cogitationem suscepit. Nemo eorum, qui in tam illustri specimine Reipub. operam navârunt, debito præconio fraudandus est. Manet sua cujusque merito merces apud posteritatem: seu quis auspiciis suis, sive ductu, sive consilio, sive operâ, seu quocunque tandem insigniori modo aut laude, in tàm præclari facinoris societatem accessit, perenni annalium memoriæ consecratus est. Quanquam nemo penè in illis castris fuit, qui non

non periculo saltem atque tolerantiâ, laudem ac sermones hominum meruerit. sed maximâ omnium celebratione digna est benefici Numinis providentia, quæ non modò nos eorum, quæ concipiebamus, votorum; sed ipsa vota nostra timiditatis damnavit. Quis enim nostrûm in tàm improbas spes attollebatur, ut sibi post indicti belli minas, plus quàm incolumitatem promittere auderet? Parùm beneficio numini visum est, dare salutem periclitantibus, nisi servatis victoriæ decus addidisset. Itaque voluntate ejus ac numine, eò superbissimus tyrannus indignitatis redactus est, ut quam nobis absens insolenter renunciaverat amicitiam, eam, virtute nostrâ castigatus, præsens ambire coactus sit. Posteaquàm enim, qui terrebat omnes paulò antè viribus atque apparatu, cladibus ipse suis trepidare didicit; compressis illicò tumidis barbarici fastûs spiritibus, resédit vana irarum rabies; & qui gloriosæ sibi victoriæ ultionem desponderat, ad pacem vel ignominiosam sua vota deflexit. Nam quis de paciscentis dedecore dubitet, qui ne glebâ quidem hostilis terræ auctus, tot impendiis & jacturis unum illum flagitiosum ac trepidum receptum mercatus est. ut non aliud tanti moliminis adventu egisse videretur, nisi ut

vir-

turpiter discederet; & quam sponte colere noluit pacem, invito sibi extortam, teste toto orbe, fateretur. Atque haud scio. an id tibi, SERENISSIME REX, nostræque genti ad famam confecti belli videri possit illustrius, quòd victoriam vobis hostis confessione suâ tradiderit, quàm si internecione reliquisset. Certè aliquantò plus est, post edita tot virtutis documenta, animos hostium, quàm corpora dejecisse. Si supremarum virium periculum fecissetis, poterat hostis, aliquo fortunæ casu, sive ignoti astùs ingenio sese supplantatum causari. Nunc quia post vestræ virtutis experimentum adeò pertimuit, ut spes atque vires suas ultrò damnaverit; quid aliud, nisi suo se ipse suffragio debellatum confessus est? Placuit in tam glorioso tibi ac genti nostræ argumento diutiùs immorari; in quo te potissimùm, SERENISSIME REX, magni Dei consilio electum cernimus, per quem nos salutis simul ac tantæ gloriæ compotes redderet. Felicissimi hoc erat augurii specimen; quodque tibi, si cætera abessent, meritò nostrûm omnium animos adjungere debuit! Quò enim aliò spes & suffragia nostra verteremus? Tecum, SERENISSIME REX, militare, tecum periclitari, tecum pugnare, tecum vincere, tecum prosperè pa-

cisci,

ciſci, tecum felices eſſe conſvevimus. Ecquis nos ab exploratâ felicitate ad ignotæ fortunæ incertam ſortem avocaſſet? Quid enim te Rege polliceri nobis non liceat, qui te commilitone tàm magnificè vicimus? aut quid tuis non præſtes, qui alienis auſpiciis res tàm arduas gesſiſti? Jam enim, SERENISSIME REX, ad illud collatorum à Deo Opt. Max. in Rempub. noſtram beneficiorum recentiſſimum veniendum eſt; quòd Te nobis Regem dederit. Quo profectò non minùs ejus Majeſtati obſtrictos nos arbitramur, quàm cùm è maximis toties, quibus penè hauſti ſumus periculis, præpotenti ejus numine ſumus erepti. Horret animus meminiſſe, quoties occurrit ipſi facies illius temporis, quo nuper orbata Rectore Reipub. navis, ingentibus undique tempeſtatum ac ventorum turbinib⁹ objecta eſt. Quàm metuimus omnes, ne patriam noſtram lethali contagio peſtilens illud ſydus inficeret, quod pridem varias Europæ oras, recèns autem miſeram Germaniam afflavit? Novus enim, & parentibus noſtris abominatus, genioque libertatis ac Reipub. infeſtus morbus, per ipſa patriæ præcordia ſerpere cæperat, qui nobis ſimilem affectæ viciniæ peſtem minitari videbatur. Quid dignum imprecer diris exoticæ diſciplinæ præce-

ptis, quibus animi civium in mutuas stimulantur injurias; nisi æternum à Sarmaticis mentibus exilium? Maneant ibi terrarum, ubi nata sunt, isthæc prodigia. Nam Pacis ac Libertatis nostræ ingenium, non fert opiniones ac voces sangvinis ac servitutis alumnas. Et profectò neminem felicitatis, quam paulò ante prædicavimus, pœnitere potest, nisi quem patriarum Legum, & majorum suorum candoris ac simplicitatis pertæsum est. quibus opulentiores, si Deo placet, fortasse possumus; meliores ac sapientiores cives esse non possumus. Verùm ille animorum habitus, terrarum quas colim⁹ advena, indigenarum mentes in mutuas suspiciones ac simultates excitaverat, quæ in funestam aliquam Reipub. tempestatem erupturæ timebantur. Ecquod tanti mali remedium occurrebat, quod animis optimorum utrinque civium, hoc est intimis Reipub. fibris ac medullis insinuatum, omne humanæ opis remedium respuere videbatur? Unus supereras, SERENISSIME REX, divino numine atque consilio huic immortali in patriam merito destinatus, qui tanto periculo mederi posses; qui intensos civium animos conciliares, distracta populariium studia ad unam salutis communis curam revocares; qui metum è pectoribus, suspiciones è mentibus hominum exigeres. Si

tibi sic facilior ad imperium struebatur aditus, propè est ut discrimini nostro faveamus. Quanquam ejusmodi temporum nostrorum status, non magis tibi ad hoc fastigium viam sternebat, quàm aliis omnibus præcluserat. Quis enim erat flectendis ac molli fræno circumagendis voluntatibus hominum æquè idoneus? quis, cui aut fidei plus, aut benevolentiæ tantum apud cives superesset? quis in quem adeò concors atque unanime discordium animorum studium conspiraret? denique quis erat alius, quem in Principem eligi non modò expediret Reipub. sed esset necesse? Non tibi, SERENISSIME REX, innumera alia ornamenta deerant, quorum penè singula conciliandis honori tuo suffragiis suffecissent. Multum tamen interest, nemini in certamine dignitatis concesseris, an omnes superaveris; aut ipse in meritorum veneris societatem, an eorum magnitudine reliquos excluseris. Id profectò sine cujusquam contumeliâ dici potest, alios quoque imperio dignos, ad electionis nostræ suffragia admitti aliàs potuisse: te hac tempestate non potuisse prætermitti, ut non modò capessendo imperio par, sed unus hoc tempore idoneus repertus sis. Itaque in hac divinitùs adgubernatæ electionis gratulatione, non est quod multùm illa tua de

 cora-

cora celebremus, quorum in societatem quisquam mortalium venire potest. Satis est, ad tantæ suffragationis gratiam, nihil usquam alibi reperiri potuisse illecebræ, quod non in te uno cumulatè deprehensum sit. Quæ enim res in eligendo Principe spectari solet, cujus in te rationem habitam non constet? Patria candidatum quæ potior decuit, quàm quæ eodem æthere, iisdem syderibus genium Principis finxit, quibus & mores subjecti populi, atque regnandæ regionis formavit ingenium. Gratulamur genti nostræ, tandem inter populares inventum, quod hactenus apud alienos quæsivit; dignum imperio caput, ac Regem indigenam. Hoc ornamento per te, SERENISSIME REX, decorati sumus, quo nobis priùs cive frui, quàm principe licuit. Quo fit, ut tàm affari te sine interprete, quàm abs te compellari possimus sine nomenclatore. Nôsti enim (quæ tua comitas fuit atque humanitas) non vultus tantùm, sed nomina singulorum. Nihil natalium tuorum fortuna affabilitati; nihil naturæ bonitas, majestati detraxerat. Semper magni Regis filius, in maximas spes susceptus eras atque educatus: & pridem Magnus Dux Moschoviæ electus; ac proximè Rex Sveciæ esse inceperas. Necdum meminimus, quando privatus

videri

videri desieris. Ita singula fortunæ tuæ momenta accipiebas, ut non sentires incrementa. Hac animi magnitudine, dignus altiori fastigio judicari merueras, quem tot accessionibus auctus honos non posset tollere. Sed & maximum tibi regnandi usum ista humanitas attulit. Dum enim à consuetudine privatorum non abhorres; tuismet experimentis mores nostros atque ingenia, aliquorum & merita didicisti. Quantum tibi ad imperandi scientiam contulisse arbitramur, quòd in spem imperii natus, tàm longo tempore non modò imperantis Patris, sed civium parentium spectator fueris & arbiter? Quò facilior tibi earum rerum delectus fuerit, quos sub alieno imperio bene aut secùs cessisse meministi. Felicem te hujus institutionis prædicarem, nisi nos feliciores censerem eo nomine, quòd institutis ac moribus patriis innutritus, in Legum ac Libertatis nostræ consvetudine bonam ætatis partem exegeris. Cujus tu tàm frequenti specimine assuetos oculos, tot vocibus pulsatas aures, tot imaginibus imbutum animum gerens; non potes genium ejus aversari, quoties forte nativa ingenuitate lætiùs luxuriaverit. Hæc tibi regnandi rudimenta atque præsidia, solum ipsum, in quo natus atque altus adolevisti, contulit. Nam quid ego generis

tui splendorem referam, qui Regum nostrorum imagines, concurrente in te clarissimarum stirpium nobilitate, illustravit? Addiderat Genitor tuus, Jagelloniæ atq; Aragoniæ stirpi, tot Regum ac Principum genitrici, sceptrigeræ in Septentrione gentis claritudinem. Tu verò utriusque generis celebritatem, honoratissimę toto orbe domûs titulis atque insignibus cumulâsti. quæ duplicis imperii potens, hinc antiqvum Romani fastigii decus; illinc novam Hispaniensis potentiæ fortunam & gloriam ostentat. Quòd si majorum meritis certandum fuit; quis præter Te atq; Serenissimos Fratres, in beneficiorum ingentium, quibus nos sibi majores vestri devinxerunt, jus atque gratiam successit? Quid attinet Pacis atque Libertatis domestica, quæ paulò antè commemoravimus, bona repetere, pro quibus sempiternam Avis Atavisque vestris memoriam, vobis gratitudinem, debemus. Promoti foris imperii limites; tot opum, tot populorum accessio, tantum apud hostes reverentiæ, apud finitimos auctoritatis, apud omnes gloriæ partum, quid, nisi capta sunt à nobis, ac per tot parentum traduces vobis relicta, nostræ in vos voluntatis pignora? Quis fuit, qui nos adjectis finitimæ potentiæ, & fractis Teutonici Ordinis viribus, pri-

mus infestæ utrinque viciniæ metu & calamitate liberavit? Hoc Atavo vestro Jagelloni debemus officium. Quis celeberrimas Prussiæ urbes, præcipua maris Balthici emporia, in fidem Regni accepit? Primum hoc futuræ opulentiæ auspicium atque incrementum, Abavus nobis vester Casimirus imputat. Quis integræ Borussiæ possessionem, tandem bonâ fide Reipub. asseruit? Huic equidem tam illustri ac fructuoso patriæ operi, supremam manum Proavus vester Sigismundus imposuit. Quis illam per tot littorum spatia mari prætensam Livoniam, reliquo Reipub. corpori adjecit? imò quis ipsum Reipub. corpus, validissimis copulatarum gentium nexibus, atque in se implicatis nodis adstrinxit, ne ulla posthac vi aut machinâ, coagmentata moles dissiliat? Ista sunt præ cæteris, quæ Avo vestro Augusto, Respub. nostra fert accepta emolumenta. Denique, quis præter tot parta domi forisque trophæa, latissimos illos Severiensis ditionis fines, conterminæ Lithvaniæ ac Russiæ nostræ prætexuit? Hæc Patris vestri Sigismundi sunt, mansura ad posteritatem, meritorum in Patriam monumenta. Tantorum in nominum sanctissimam apud nos obligationem & gratiam, omnes pariter, SERENISSIME REX, successeratis; nisi tu

maturioris ætatis opportunitate usus, positis apud Rempub. peculiaribus ac propriis tuis beneficiis, potiorem conditionem tuam reddidisses. Quæ ut abs te bene fuisse collocata censerentur, debito tibi ac fatis destinato munere, Respub. officiorum tuorum vicem rependit. Difficile est, SERENISSIME REX, non modò verbis exequi, sed ipsa mente & cogitatione universa consequi, quæ tibi ad prosperum, quem maximo nostro bono tenuisti, fortunæ tuæ cursum velificata sunt. Sed reliquis, seu fortunæ, seu genii tui dotibus, in hoc genere umbram facere videntur tua illa, quorum jam aliqua suprà commemoravimus, effusa in nos beneficia. In quibus, rem suo pondere librantibus, quod tempore postremum, magnitudine penè primum videtur; saluberrimum illud, pestilenti contagio recèns infectæ patriæ adhibitum abs te, civilis dissidii amuletum. Nam sive nostri discriminis rationem, sive tui meriti laudem reputemus; quid aut nobis ad salutem magis eâ tempestate necessarium erat; aut tibi tam peculiare ac proprium, atque in cujus societatem tecum adeò nemo venerit, ut ne accedere quidem potuerit? Spernant ignari rerum, quantùm volent, illa primâ specie modica, sed in recessu multum discriminis abdentia, publico-

blicorum ob religionem ſtudiorum certamina. Deum immortalem, quantum illa exigua ſcintilla excitare parabat incendium! Scindebantur injuriis ac mutuo metu accenſi popularium animi; periculoſis utrinque ſtudiis pugnabatur: atque iſtæ civilium æſtuum ſimultates, vanis quidem, ſed ſiniſtris invicem ſuſpicionibus, penè in profeſſa odia & partes abierant. Denique (ne, quæ invitus ac dolens tracto vulnera, refricem) ſyncerus ille Libertatis & concordiæ noſtræ genius, neſcio quâ ſeu temporum intemperie, ſeu contagionis aurâ afflatus, in ignotum majoribus noſtris diſcidium degenerare periclitabatur. Unus, SERENISSIME REX, inventus es, qui nos ab eâ peſte liberare poſſes, cujus etiamnum imaginem refugiens animus, ipſam quoque abominatur mentionem. Quamvis enim civium animos, nondum à moderatione majorum, & pacatæ libertatis ingenio penitùs averſos deprehenderis: tamen niſi maturè huic operi manum admoviſſes, quo ſponſore nobis de pace & ſalute patriæ potuit caveri? Magnum hoc igitur eſt, quòd certantium contentionem dirimere volueris: ſed longè majus, quòd potueris; Illud tuæ fuit in patriam pietatis: hoc civium in te benevolentiæ ac fidei pignus: utrumque autem virtutis ac

ſapien

ſapientiæ tuæ documentum. Itaque inter concurrentes civium ordines ſtetiſti medius, & partes in ſe mutuò incitatas, prudentiæ ac dexteritatis tuæ objectu collidi paſſus non es. Ecquid autem mirer, unum te demulcendis omnium animis ſuffeciſſe, cujus fidei, ſinguli cauſæ ſuæ depoſitum ultrò crediderant? Tantum tibi ſpectatâ virtute auctoritatis, tantum meritis tuis ſynceræ apud omnes benevolentiæ comparaveras; ut nemo eſſet diſſidentium inter ſe civium, qui non litem ſuam arbitrio tuo permitteret. Ea erat cunctis exploratæ æquitatis atque juſtitiæ tuæ fiducia, ea ſapientiæ opinio; ut tibi certatim ſinguli, juris aut injuriarum ſuarum cognitionem deferrent. Nondum per leges patrias Rex eligi poteras; & jam dijudicandis Ordinum cauſis, ſummisque Reipub. gerendis negotiis, ſupremus eligebare moderator & arbiter. Ita antequam honorem adiiſſes, jam vim principatûs, liberrimis tibi ſuffragiis delatam, exercebas. Tuliſti, SERENISSIME REX, ex tot hominum judiciis magnum anteactæ vitæ fructum. Sed & Respub. ingentem ſuæ erga te fiduciæ mercedem retulit. Cujus expectationem nullâ in re fruſtratus, libertatem & ſalutem in tuto poſuiſti. Neque verò hac in patriam pietate, erga pietatis magiſtram religio-

ligio-

ligionem impius: neque istâ in discordes cives æquitate, in auctorem concordiæ Deum extitisti injurius. Neque adeò tibi magis integrum erat, à majorum tuorum; quàm nobis utile, à nostrorum exemplis atque institutis discedere. Quorum neutri quicquam in religionem deliquerunt, quòd eam sangvinis & violentiæ invidiâ infamare veriti sunt; multòque minùs, quæ in tot exemplorum tristibus documentis, à parentum vestigiis recedere timuit posteritas. Præcipuè qvùm illud, quò nos aliquorum studia & turbata vicinia vocabat, iter, non modò multo sangvine lubricum, sed & infidæ fortunæ ancipiti vicissitudine abruptum ac præceps videretur. Neque satis juris erat, aut designato Principi à populo suæ spontis; aut civibus à civibus, ejus rei rationem reposcere, quam pari jure omnes, nullius potestati obnoxii, uni Deo reddere tenerentur. Quorum illud universorum libertas; hoc admittere non poterat æqualitas singulorum. Multum hæc animi tui moderatio atque prudentia Reipub. profuit. Quid enim in proximo Interregno gravioris difficultatis incidit, quod non felicissimè operâ atque interventu tuo expediveris? Eximia hæc sunt maturi judicii ac prompti ingenii tui, & eloquentiæ, quæ Principem

deceat,

deceat testimonia. Non modò quid Reipub., quid tibimet factu opus fuerit, intellexisse; sed penetrasse in animos & inclinationes hominum, ac tot longo usu partæ prudentiæ, in flectendis studiis, expugnandis voluntatib⁹ hominum, fecisse experimenta. Præterea partibus utrinque jus suum mordicùs retinentibus, tam feliciter persuasisse, ut de rigoris hujus pervicaciâ decederent. Sed majora illa sunt justitiæ tuæ specimina: Primùm quòd anteactâ vitâ eam tuæ æquitatis fiduciam in animis omnium excitaveris. Deinde multò magis, quòd non fefelleris. Si in mentem dominationis avidam ista incidisset atterendæ libertatis opportunitas; quid erat factu promptius, quàm alteri partium gratificari alterius exitio? Non alia fuit olim munitior ad tyrannidem via, quàm in civium discordia, alterutrius partis viribus uti ad utriusque servitutem. Quid ego hîc justitiam duntaxat, quid fidem tuam, meritissimis elogiis ad cœlum efferam? qvum animi tui magnitudo præcipuam sibi laudis hujus partem vendicet. Debetur pulcherrimis factis ista gloria, ut ad posterorum notitiam tradantur. Dicam igitur, quod attonitus audiat orbis, & inter stuporem ac fidem dubius accipiat. Qvùm, ut fieri solet, in conciliandis discordium partium

tium simultatibus, nonnulli conceptis o-
diis perseverantiùs insisterent; audita
est palàm illa tua denunciatio: Frustra
tibi in tuum duntaxat honorem conspi-
rantia parari suffragia; nolle te, nisi con-
cordium inter se civium suscipere impe-
rium. Credet igitur hoc ventura poste-
ritas, Regnum tot æmulorum votis ex-
optatum, tot ambientium rivalitate (us-
que ad sangvinem aliquando) petitum,
nuper à te penè passum repulsam? aut
tibi tuæ dignitatis, quàm nostræ salutis,
curam fuisse posteriorem? Scilicet ea
tibi virtutis, atque meritorum tuorum,
ea benevolentiæ civium fiducia fuit; ut
nihil iniquam veritus offensionem, im-
provida studia redarguere, præcocia suf-
fragia aspernari sustineres; & quas ma-
jores tui in adeundo honoris hujus fasti-
gio, pacis ac libertatis leges accipiebant;
eas tu ultrò Electorib⁹ tuis ferre auderes!
Macte ingenti animo, ô Rex, spretâque
altior dignitate, eas nobis ipse conditio-
nes præscribe, quibus Libertas nostra
auctior atque securior evadat. Sciebas
nimirum, ejusmodi te à nobis illo tem-
pore accipere beneficium, quod nobis
vicissim optimo jure imputare posses.
Etenim ambiguum est, utrùm tu nobis
salutem pro honore, an tibi nos hono-
rem pro incolumitate nostra reddiderim⁹

Unum

Unum illud in mutuâ istâ beneficii vice liquidò cernitur; nisi te nobis Regem Deus imposuisset, neq; te satis fastigii tui dignitatem, neque nos planè libertatis & salutis nostræ securitatem tueri potuisse, cujus nisi in mutuâ pace ratio constare non poterat. Meritóne igitur initiò diximus, magis nobis de Rege, quàm tibi de Regno gratulandum videri? Certè enim salutis propriæ, quàm dignitatis alienæ cura solet esse antiquior. Meritóne in agendas propitio Numini grates effusi sumus, quòd ad ingentes beneficiorum suorum cumulos, te nobis insuper Regem addiderit. Plurimum equidem tibi, SERENISSIME REX, totum verò unà tecum, Deo Opt. Max. debemus. Quòd si cui mortalium, illius in te ornando atque augendo obscura est providentia; revocet sibi in memoriam proximi interregni, sed maximè Electionis tuæ eventus ac circumstantias. Lætis enim auguriis prosperum seculi tui ingressi sumus auspicium. Cujus in ipso limine ea nos excepit tranquillitas, quam neq; spe præcipere, neque votis optare poteramus. Cujus verò è majoribus tuis, post reddita exercendis legibus judicia, tàm quietum fuit imperium, quàm pacatum habuimus proximum silentis fori & rerum prolatarum justitium? Mitto, quæ ab externis

hostibus

hostibus timebantur pericula, admirabili faventis cœli indulgentiâ inhibita. Domestica gentis tam liberæ licentia, quæ in maximo pœnarum metu, nec majestate Regum, neque potestate magistratuum, neque ipsorum sæpe judicum conspectu à delictis cohiberi poterat; quasi orientem fortunæ tuæ Solem reverita, frænos sibi ipsa ultrò adduxit. Ipsa illa confluentis ad Electionis solennia, armatæ multitudinis tam numerosa frequentia, tot militum, tot cohortium, tot legionum, sine Duce atque Imperatore sua sibi seorsim stativa aut castra metantium, formidata incolis examina; propemodum non aliâ disciplinâ, quàm felicitatis tuæ miraculo continebantur. Enimverò prosperrimum ineuntis seculi omen habet, tempus illud fastigii tui auspicio destinatum; nulla seditione, nullo tristi eventu, nullo latrocinio, nulla cæde & sangvine pollutum. Itaque memorabili nobis argumento compertum est, quantò tutior sit pacis publicæ custodia, cùm ipse Deus, quàm cùm ejus Vicarius pro nobis agit excubias. Quis enim præsentissimi Numinis vestigium, in illa inopinatâ animorum ac temporum quiete non agnoscat? Quod ut evidentiori erga te favore nostrûm omnium oculos perstringeret, cœlum ipsum honori tuo famulari

jussit.

iussit. Quò enim pertinuit illa, post tot fœdos imbribus dies, statim unà cum dedicato Electioni tuæ tempore exoriens, & plus quàm per quadraginta dies continuata cœli serenitas? Annus hic alioqui assiduo imbre horridus, turbidas campestribus concionibus tempestates minabatur. Quis illam sudi aëris fortuitam censeat amœnitatem, quæ ita cæpit, ita duravit, ita desiit, ut exactè temporum tuorum momentis obsecuta videatur? Nempe ante inchoata Electionis comitia, pluvius aër, quicquid habuit humoris, exstillasse videbatur; ut tota illa tuo honori consecrata festivitas, lætâ ridentis cœli temperie renideret. Rediit enim illicò post elapsum definiti temporis ambitum, sua ætheri intemperies, ut de industriâ dilata, hunc ipsum comitiorum terminum expectasse videretur. Medio tempore puri ac sine labe dies, lætissimum prosperi principatus omen fluxere; ut ne quis in comitiis tam auspicatò habitis, de cœlo servatum obnunciare potuerit. Magna hæc sunt atque manifesta divini in te favoris argumenta: Sublato legum metu, effrænem audaciam, solâ tui nominis reverentiâ sese ad inexpectatam composuisse modestiam! ipsas etiam temporibus tuis obsecundasse tempestates! Sed illa majora, quòd suffragiorum

orum numero, non dico æmulos, sed majores tuos omnes superaveris: quódque unanimi universi populi consensu ac voce ad imperium vocatus sis. Singulare fuit olim patrum nostrorum in Gallum Principem studium. sed illud magis sangvine ac simultatibus vacuum, quàm unanimi civium consensu insigne celebratur. Multi enim è longinquis, multi è vicinis oris Principes, flagranti vacui Regni ambitu certabant; nec deerant inter nostros, qui aliquorum rebus studuerint. Nam in cæteris quidem Interregnis, non suffragiis tantùm; sed odiis atque armis pugnabatur. Unum hoc est, SERENISSIME REX, auspicatissimæ Electionis exemplum; in quâ, non anceps consiliis, non divisa studiis Respublica, te solum unâ voce Regem depoposcit. Quid autem mirer, nullum inter cives ab honore tuo aberrasse suffragium; qvum nullum inter fortunæ tuæ æmulos animadversum sit ambitûs vestigium? Itaque majores quoque tuos suffragiis vicisti; quando tibi non modò Electores, sed ipsi electionis capaces, & quondam candidati, ipsiq; adeò hostes, regnum deberi judicaverunt. Tibi coràm Serenissimi fratres; tibi per legatos Cæsar avunculus; tibi ipse Christiani orbis arbiter Pontifex maximus suffragati sunt.

At

At quoties antehac Imperatorum studia concordiæ nostræ intercessisse meminimus? Tibi reliqui Principes, sive æmuli, sive hostes, silentio suo concesserunt; satis confessi, te imperio digniorem, quod tecum non auderent concurrere. Nam quis tecum posset contendere; qui ætate atque usu rerum Fratres; natalibus atque auctoritate indigenas; communis nobis cum patriæ necessitudine, ac gentis nostræ amore, externos; ingentibus meritis & civium benevolentiâ, omnes omninò superavisti. Venio nunc ad illum memorabilem Comitiis tuis præfixi temporis articulum. Ex destinato legibus spatio, una duntaxat dies eligendo Principi supererat; quam infecta re non transmitti, multùm dignitatis tuæ interfuit. Arduum id factúque inexplicabile videbatur negotium; non quòd honorem tuum studia hominum destituerent; sed quòd incumbentia Reipub. negotia morarentur. Ille tibi dies animos fidemque ac studia hominum, experimento approbavit irrefragabili: sed & manifestum divinæ voluntatis exhibuit indicium. Bene sit supremo in patriâ nostrâ sacrorum Antistiti, qui consentaneum muneris sui pietati executus officium, illâ nobis tempestate adorandi Numinis princeps & auctor extitit. Juvat

vat illius temporis animo repræsentare imaginem, quo refertis undique circumjacentibus campis, ingens illa Senatus populiq; Poloni concio, quam nulla templa, nullæ basilicæ cepissent, sub aperto cœli, humi provoluta, Regem à Regum Rege poposcit, & accepit. Dignum illud fuit Deo hominibusque spectaculum, & ad eliciendam optimi Numinis beneficentiam mirè efficax; qvùm ex cunctis amplissimi Regni partibus collecta in unum civium multitudo, publicorum negotiorum consilia religiosis precibus interjungeret; & inspectante (ut existimare par est) cœlestis militiæ exercitu, universa ruentis confertim turbæ impetu, universa in genua procideret. Quid simile ex omni antiquitatis memoriâ referam, nisi illud fulminatricis apud Romanos legionis miraculum; quæ, quia pariter armorum fiduciam precum humilitati submiserat, creditur non modò præsentissimam suis opem; sed illustrem impetrasse victoriam. Proinde ne nos quidem illarum, quas ritè ac devotè fundere non puduit, precum repulsam tulimus; supra fidem & omnium expectationem, exiguo temporis momento, attonitis divinitùs ac flexis ad unanimem sententiam omnium voluntatibus. Salve igitur nobis, Rex Augustissime; diuq; tibi cœlitùs

ſitùs procurato imperio fruere; cujus honori, ad reliqua cæterorum ſtudia atque judicia, ſuum inſuper ſupremus Deus adjecit ſuffragium. Fruere fatis, ſupra ſpem tuorum, atq; hoſtium invidiam, felicibus. Nos autem votorum rei facti & compotes, quæ pro noſtrâ, ac Reipub. incolumitate ſuſcepimus; nova iterum pro diuturnitate imperii tui vota nuncupamus; Deum immortalem precati, ut muneribus ſuis propitius, longam huic, quâ meritò exultamus, proſperitati uſuram largiatur. Etenim lætiſſimis, SERENISSIME REX, ominib⁹, Regni tui auſpicia ingreſſus, in maximas nos ſpes erexiſti. Quotquot enim res abs te geſtas contemplamur, tot obſides; quotquot virtutes in te adoramus, totidem habemus felicitatis noſtræ ſponſores. Pacem civibus & concordiam ante ſusceptum principatum præſtitiſti. Non patiêre muneris tui fructum Te Principe corrumpi. Magna in animis omnium juſtitiæ tuæ fiducia, proximum ejus experimentum præceſſerat; major poſt injunctam blanda neceſſitate partibus concordiam apparuit. Hinc maxima ſpes exſurgit, qui ſingulos invicem opprimi non tuleris; libertatem univerſorum convelli non paſſurum. Quid illa explorata animi tui æquitas, virtutem, ubicunque

inven-

inventa fuerit, æſtimans; nunquid bene meritos à præmiis excludet, non alio nomine, niſi quia Guelfi ſunt, aut Gibellini? Tu verò in hoc faſtigio reſides, ut exemplo ſummi Dei, uni æqvus virtuti, in ea remunerandâ ſpectes nihil præter ipſam. Animi tui fortitudo, quæ quondam Patrem, mox patriam protexit; vadem ſe nobis pro noſtra ab hoſtibus ſecuritate ſiſtit. Enixiùs etiam defendes tanquam proprium, qui pro alieno regno toties caput tuum objeciſti diſcrimini, quoties aliquod Reip. periculum increpuit. Multum enim intereſt, tuæ gloriæ milites, non alienæ. Victoriarum verò augurium eadem ſpondet felicitas, quæ perpetua lateri tuo comes adhæſit, etiam qvùm alienis auſpiciis vinceres. Hic autem omnium Ordinum, omnium civium in te unum conſentiens amor, non unâ illâ, quæ faſtigii veſtri majeſtatem temperat, naturæ tuæ comitate ſecurus eſt. Nempe impetum hunc, quem ab acuenda virtutis acie, cotem fortitudinis vocant; patriâ animi manſuetudine ac moderatione frænare didiciſti. Præterea ita vixiſti hucusque, ut omnium intereſſet te Regem fieri: ita vivis, ut nemo deſideret ſucceſſorem. Et quia naturale, ideò factu proclive eſt, iisdem artibus unumquodque retineri, quibus

partum

partum est. Porrò illa judicii tui maturitas, illa expedita promptitudo, cui nunquam in deliberando anxiè ac morosè quærendum est quod sequatur; tàm digna est ac decora imperio, quàm in explicandis arduis, quæ sæpè incidunt, Reipub. negotiis, felicissimum pollicetur eventum. Est enim, quando subitam agendi celeritatem malè moratur nimia consulendi cunctatio. Nec semper aut expedit, aut tutum est, alieno incumbere genio: ad quem scopulum magnorum hodieque Principum videas naufragia. Piaculum esset, excultam ingenii tui felicitatem silentio transmittere. quæ quid aliud promittit, quàm te literis & ingeniis honorem habiturum? Interest existimationis tuæ, ô REX, eminere præ cæteris temporum tuorum gloriam atq; memoriam. Quam nisi literarum illustrent monumenta; belli pacisque artes ingloriæ ac pigro situ obductæ jacebunt. Virtutem enim ipsam ingenia suscitant. Dedisses Alexandro illum, quem Achilli invidit, laudum præconem; quantâ curâ actus suos composuisset ad posteritatis reverentiam? quanquam ævum illud, quod ipsum tulit Aristotelem, haberet non paucos, qui levius facere possent Homeri desiderium. ut vel hinc intelligi possit, nusquam uberiorem esse ma-

gno-

gnorum exemplorum messem, quàm ubi non est sterilis ingeniorum proventus. Quibus, SERENISSIME REX, si bene consultum cupis, suscipe ac defende majorum tuorum clientem ac Reipub. alumnam, in principe regni Urbe Academiam, tibi supplicem. Favor principum alit ac vegetat ingenia. Quæ ne dicendis tuis temporibus desint, tam tuæ est prudentiæ velle, quàm fortunæ efficere posse. Reliqvum ut effusa propitii Numinis indulgentia præstet, nuncupatis pro salute Tuâ votis supplicabimus.

POSTE-

POSTERIOR PANEGYRICUS
tempore Nuptiarum
à
MARTINO OPITIO
dictus.

SERENISSIMO POTENTISSIMO PRINCIPI
VLADISLAO IV.
REGI POLONIÆ
MAGNO DUCI LITHUANIÆ,
RUSSIÆ, PRUSSIÆ, MASOVIÆ,
SAMOGITIÆ, LIVONIÆ, SMOLENSCIÆ, SEVERIÆ CERNIHOVIÆQUE
NEC NON
SUECORUM, GOTHORUM VANDALORUMQUE HÆREDITARIO REGI
INCLITO. PIO. FELICI.

Regum maxime, spes decusq; rerum,
Quo nos sospite sospites vigemus,
Heroas numeros, gravesq; fastos,
Et qui ferre diem queant labores
Tunc conabimur ore non minuto
Quando, si Scytha perfidum rebellet,
Si vecors Asiæ fremat tyrannus,
Victor laurigeros ages triumphos.
Nunc curis gravioribus remotis,

Dum

Dum quæ casside ferrea nitebant
Vincis innocua comas corona,
Dum plaudit sacer Ordo, dum Senatus,
Dum magni Proceres, & una totum
Spectandi populum tenet voluptas,
Inter gaudia mille, nuptiarum,
Inter nobile ludicrum tuarum,
Circum, delicias, dapes, choreas,
Inter dona venustiora chartis,
Regnorum domina capesse dextra,
Et vultu placido Tuoque, restem
Devoti Tibi pectoris libellum,
Festinataq; non laboriosæ
Nobis munera gratulationis:
Sic longa serie fruaris ævi
Felix & numero beatus omni:
Sic Regesq; patresq; aviq; Regum
Nascantur Tibi de Tua Renata
Sic Te Filia Cæsaris Sororq;
Possit reddere Cæsarum Parentem.

AD S. REGIAM MAJESTATEM.

QVod solum hactenus, Rex Sacratissime, ad summam felicitatis Tuæ votorumque publicorum restare videbatur, ut similes Tui Principes, quoniam vix reperiuntur, sperari beneficio conjugii tui possint, illud quoque custos Tuæ divina Majestas amplissimè jam, ut omnia, largi-

tur. Et gratulabuntur Tibi in hoc præclara tantumque infra magnitudinem Tuam posita ingenia, explicabunt in argumento nobili vires suas disertissimi ac Latini planè oris viri, quorum Sarmatia nostra non minus quam rerum omnium fœcunda existit; ipsa verò quantacunque est, lætitia, clamore, plausu resultabit: ego, clementer adeò ac benignè in gratiam Tuam receptus, ut fidem Tibi semper, silentium ubi opus est, debeo: ita, nisi acclamatione votiva nunc verbisque vel paucissimis (neque enim in gaudia publica peccabo) & pristinam Tibi Tuam repræsentarem & recentem felicitatem, mea, quam Tu mihi fecisti, indignus essem. Permittes autem, Rex Indulgentissime, ut ostendam Te Tibi, ut commendem faustitatem hanc Tuam quam extollunt omnes; & declamatiunculam, spiritu rerũ, argutiis quę nunc regnant sententiarũ, verborum elegantia destitutam, tamen felicem reddes, Legendo. Felicitas in hac vita conjuncta virtuti rerum honestarum prosperitas dicitur, dante mortalibus eam Deo Optimo Maximo, qui felicitas ipsa est, & sine quo nulla est. Ut verò supra summam illam felicitatem, quæ omnia in se, omnia à se habet, nihil existit: ita felices in his terris maximè censendi sunt, quorum Illa fastigium suo proxi-

mum

mum esse voluit. Viderint alii, quibus imperare gentibus, bella pacemque moderari contingit, quomodo partes suas ac dignitatem ritè tueantur, & fortunati esse pergant, quia ceperunt: nulla Te ambitio, voces adulantium nullæ, usus adhuc nullus cognomenti FELICEM appellat: sed divino nutu sors nascendi, gloriæ cumulus, dexteritas consiliorum & successus Principe tanto digni faciunt, ac si quid virtus Tua, si vota nostra possunt, inoffenso annorum cursu facient. Paternum genus Tuum à Regibus, maternum à Cæsaribus ortum est: quorum illo Reges alios exæquas, hoc & superas; felicitate rara eorum judicio quibus majorum imagines promerito sunt. At divinus heros, Providentissimus retrò Principum, Parens Tuus genuisse Te talem non contentus, educari in oculis suis Majestate omni plenissimis illis longèque gravissimis, ac formari ad summa quæque salubriter adeò curaque tam anxia, studio tam solicito voluit, ut quamvis in hanc fortunam natus non fuisses, dotibus tamen ingentibus quantoque in homines cadit animi cultu facere Tibi genus ac splendorem regalem potuisses, Tuisque relinquere. Quæ verò in Te specimina ætatis, quanta protinus naturæ felicitas eluxit? Ut ignis vento con-

citus in verticem ſurgit, incrementa ſumit, ac ſtare loco neſcit: ita vividum, acre, excellens ingenium Tuum multa doctum erat pænè antequam doceretur, neque Tu commune cum adoleſcentia patiebatur habere quicquam, ſed talem oſtendebat ſtatim qualis ſperabaris. Idem frons Tua promittebat, idem hic vultus Tuus, hoc auguſtum animi divini domicilium, & Rege digna ſpecies. Eſt quippe heroum maximorum faciei formæq; inſcripta cœlitus majeſtas quædam ac dignitas, quæ mortalium animos labefactat haud aliter ac percellit, atque Solis ſereni nitor eorum oculos, qui obtutu immoto radiis tam potentibus nequicquam obluctantur. Raptus per diſciplinas te dignas, imbutus ſtudiis optimis, pacis bellique artibus innutritus, animos omnium & cogitationes in te convertiſti. Adde ſermonem placidum, elegantem nec ingenioſum minus, dictaque vel acuminum gratia vel pondere ſuo admirationem ſæpiſſimè ac ſtuporem merentia. Sciunt me vera loqui, quos ſua felicitas hanc Tuam obſervare coram ſinit ac percipere. Nempe diverſum Te nobis dedit Ille cujus ſpiritu vivimus ab aliis, qui aut quod tacent ſapiunt maximè, aut ubi verbum humano ſimile, vel ſententiolam luſtro toto unam proferunt non planè

insulsam, portentum ingens, ad augures curritur ac aruspices; statuam locutam Dei gentium non minorum. Adde amorem eruditionis alienæ ac ingeniorum, quorum beneficio cum æternitas concilietur, apud eos ferè gratiosa sunt, qui factis suis æternitatem merentur. Perit quippe, perit, oblivione alta sepelitur, quicquid studia doctrinæ Posteritati non tradunt, quæ Tu eò augustiori majoriq; cura Tibi fovenda censes, quo graviori præcipitio cum imperiis alibi, cum quibus creverant, retrò ferri vides ac occidere. Vives itaque, Rex immortalitate dignissime, & memoriæ bonorum traditus cinerique olim Tuo superstes, vetustate ipsa magis magisque effloresces. Porrò non sufficiebat Tibi domi erudiri: longinqua sectabaris, & diffusum per tot regionum spatia Imperium Sarmaticum animo ingenti Tuo ac cupidine spectandi angustius erat. Cogitabas quippe, Princeps Gloriosissime, æquissimum esse qui regere populos suos ex officio debeat, externos illum adire, instituta eorum, rationem vivendi, mores ac ingenia explorare, usumq; sibi comparare multarum rerum, quæ salubrius exemplis aliorum discuntur quam experientia domestica. Euntem itaque Te Felicitas Tua ubique comitata est, aliena excepit. Limites re-

gni vix egresso (libet enim iter Tuum cursoria celeritate relegere) jucundum Nissæ Silesiorum Carolus avunculus hospitium præbuit, benignum Familiæ invictissimæ sidus, veræ aurei quondam ævi reliquiæ, quem nostri calamitatibus intra breve spatium propitium illi, triste nobis, Fatum subduxit. Hoc comite Viennam Austriæ cum subiisses, quod Domus Augustæ gaudium, quæ tripudia quanta hilaritas? Incomparabilis illa, nisi discessu Tuo brevior. Hinc apud fulgentissimos Principes Bavarum Monaci, Coloniensem Bonnæ ad Rhenum hospes optatissimus divertisti; In Belgio pedem ubi posueras, Martem Thracia, Phœbum Delo relicta ventitasse Poëta quispiam dixerit; adeò quantum erat elegantium & doctrinæ cultu eminentium ingeniorum, quantum armorum peritia celebrium, voluptate non dubia perfundebantur, & ad visendum Te studiosè concurrebant. Inter cunctorum verò ordinum homines adventus Tui felicitate Serenissima Isabella præcipuè efferebatur, hortantibus non necessitudinibus magis quam heroicis circa te ornamentis iisque moribus, quos boni omnes amare, admirari etiam mali coguntur. Lustratis ad Bredam castris quæ, tanquam & hic Felicitas Tua intercessisset, paullò post manus dedit, inde

inde Augusta Trevirorum, Galliæ ad Mosellam ora, Argentorato, Rauracis, Helvetiaque obitis Italiam ocellum Europæ ingressus es; civis illic antequam hospes, adeò exactè lingvam eorum exprimebas, quorum nondum videras regionem. Ut placere sibi perversæ gravitatis suæ offuciis desinant, qui per stuporem lingvas exterorum discere nequeunt, per contemptum nolunt. Conspectis festinata curiositate civitatibus præcipuis earumque antiquis ac recentibus monumentis notæ melioris, in Urbem, Rex inter vetera ejus, non hominum sed virtutum præcipua nomina censende, potissimum festinabas. Vix illa lætius olim caput extulit, suorum aliquo subactis gentibus, pacatis provinciis reverso: & videbatur sibi in pristinam quasi faciem suam splendoremque resurgere, præsente eo, quem non inferiorem ducebat illis, quorum virtute ac vigilantia nomen Romanum tantis auctibus propagatum fuit. Quod certamen verò, quæ æmulatio Eminentissimi Sacræ Purpuræ Ordinis? quam pius livor, quibus alter alterum modis honore tibi præstando ac officiis præverteret? Nisi quod studium omnium ac diligentiam Urbani VIII. Pontificis Maximi, prudentissimi & inter cæteras ingentes virtutes doctissimi Principis, amor

ſuperabat ac benevolentia, quam alloquiis humaniſſimis & amplexibus, paternaque prorſus comitate oſtendebat. Neapoli & deliciis Campaniæ viſis, repetitaq; æterna Urbe alio itinere Florentiam, Veronam, Patavium, Venetias adventu Tuo exhilaraſti, donec Carnos, Noricum, Pannoniæque fines transgreſſum Viennæ Te ac mox Sarmatico cœlo Numinis ſupremi benignitas redonavit. Alia me vocat Felicitas Tua, major priori, quia glorioſior, quia ſtabilior & caſibus externis minus ſubjecta. Virtus ſola eſt, Domine, Felicitatis quę nobis adeſt ſupplementum; imo Virtus ſola hominis Felicitas eſt; ſine qua & res ſecundæ occaſionem pleriſque malorum conſiliorum præbent, & ipſa proſperitas præcipua ſæpe calamitatum maximarum cauſſa exiſtit. Ut ægrum lectus aureus non juverit: ita nec hominem malum vel florentiſſima Fortuna. Altum verò illud, illud invictum & ſalutare, quod Virtutem vocamus, omnia nobis præſtat & ſecura opis humanæ, divinæ compos, ſuam ipſa Felicitatem conſtituit animo erecto ac tuetur. Hæc eſt ille Felicitatis Tuæ ſupremus apex, illa Auguſta Fauſtitas Tua, Princeps Beatiſſime, qua nutu Dei Immortalis, indole mirifica, indefeſſa exer-

citatio-

citatione, acquisita in ipso adhuc juventæ lubrico, & cum vestris haud raro moribus arte aularum tacita committimini, ultra titulos Te omnes & vicinum cœlo fastigium tuum evexisti. Itaq; Felix es, quod prolixam sortem Tuam peccandi licentia non metiris, quod Virtutum omnium regnum ante occupasti quam hoc ipsum, cujus beatitudinem non minus exemplum Tuum constituit quam administratio. Felix es, quod divini Numinis Majestati famulam facis Tuam, & indicta animo Tuo pietate non adulatoria times Illum, quem timere solum potes. Felix es, quod raro Prudentiæ dono præsentia tam acriter, futura, tam prolixè, dubia tam cautè perspicis; quod ad res gerendas tarditate diligentiæ, celeritate industriæ adhibita, semper ea quæ aggrederis obtines, maximumque imperium bura maxima, successu non impari gubernas. Felix es, quod instinctu Justitiæ bonos infelices esse, nocentes beatos non pateris; quod verum dicentes tam patienter audis, non dicentes sapienter agnoscis; quod æquitatem, rem plerisque Regibus minimè tolerandam, valere plurimum apud te permittis, summos cum infimis jure pari retines, præmia virtuti decernis, supplicia vitiis, neque tamen caussam magis puniendi, quam

 modum

modum obfervas; ipfe verò non plus vis quam licet etiamsi plus licere videatur quam par eſt. Felix, Domine, hac es animi temperantia, hac in facultate ulciscendi moderatione infigni & Clementia. Nemo te illam ſimulare videt, nemo diſſimulare ſævitiam, peroſam adeò tibi, ut nomen etiam illius deteſtari ſoleas ac perhorreſcere. Felix es dictorum veritate, conſtantia conventorum ac fide, quæ quacunque juris ſpecie fallitur, famæ ſe damno ulciſcitur tamen ac pœna conſcientiæ. Felix, quia Felicitas Tibi cauſſa immodeſtiæ non eſt; quia vultu, admisſione, ſermone, amabilis, facilis, affabilis es; quia ad curas Tuorum & deſideria tam placidè deſcendis, neque animos ſolum, ſed oculos omnium etiam voluptate perfundis & lætitia. Felix, quia dum Liberalitas Tua, ſufflaminanda ferè magis quam concitanda, totum regnum pervagatur, dum verecundiam noſtram ad uſum benignitatis Tuæ provocas ipſe multoties & attollis, ac munificentiæ effuſisſimus ditare potius regium eſſe putas quam diteſcere, dando lucraris, & vetus illud, *Hoc habeo quodcunq; dedi*, beneficiis ita Tuum facis, ut illorum gratiam extra vim Fortunæ colloces ac temporum injuriam. Vix leviter ſumma, neque omnia Felicitatis togatæ Tuæ capita libavimus;

& manum nobis injicit armata. Quæ verò ac quanta illa, Rex Victorioſiſſime? Adoleſcens admodum mandato Parentis Moſchos cum adiiſſes, frequentem numero populum, ſuperbia ferocem ſola præſentia Tua id ætatis exarmaſti, & ad quos hoſtis veneras, ab iis ad imperium, vaſtum illud ac à Septentrione ad Orientem usque latiſſimè procurrens, deſtinatus Tuo & Reipublicæ voto major rediiſti. Irrumpente paullò poſt in Daciam Turcarum Principe, accitisq; ad Europæas legiones totius Aſiæ viribus bellum parante regno huic teterrimum, quantis exemplis Tuis, qua alacritate virtutem Sarmaticam, ſponte ſtrennuam, nondum tyro & jam miles, vix miles & jam Imperator, ad immortalia & digna gente Martiali facinora excitaſti? quibus adoreis, fuſo fugatoque Tyranno, maximorum ante Te ducum glorias victoriis excelſiſſimis ſupergreſſus, Felix ac Triumphator Cracoviam decus urbium adiiſti? quo gaudio Rempublicam, Publicæ Securitatis Fundator, qua hilaritate ac lætitia complevisti? Sed noviſſima ad Boryſthenem expeditione ut hoſtem Fortitudine, ita Felicitate Teipſum ſuperaſti. Quanto hic conſilio arma temperabas? qua patientia cœli frigorisq; injurias perferebas? quo impetu, qua magnitudine

mentis

mentis, Reipublicæ conſulere certus, Tui non anxius, pericula identidem ſumma ſubibas? qua providentia, urbe ab hoſtibus obſeſſa, hoſtes ipſos caſtris Tuis obſidebas, fulmine militum oppugnabas, annonæ interceptione labefactabas? Hos genibus poſtea Tuis advolutos incolumitate donaſti, vitam lubentius dediſti quam ex victis aliqui acceperunt, &, præter ea quæ vel Tuæ Majeſtatis vel Tranquillitatis Publicæ ſuadebat ratio, jus omne belli bonitate inaudita, moderatione divina abſtinuiſti. Venient ſecula, Dux Fortiſſime idemque Clementiſſime, quibus admirabunda Poſteritas digito nepotibus oſtendet glorioſos palmis Tuis, fortunatos benignitate campos illos, ac locis quæ hoſtium Victor, Conſervator ſupplicum calcaveras venerationem Tuo nomine addet, quodq́; recentium incurioſior noſtra ætas perpetuo mortalium vitio remiſſius extollit, inter exempla ponet. Hoc bello ex ſententia bellato, alterum quod imminebat, converſus ad has Codani ſinus oras, dexteritate pari, indulgentia non minori, longarum ac pacis inſtar Induciarum pretio, ſepoſuiſti dicam, an compoſuiſti? ac Felicitatem Tuam ultra fluctus ipſos miſiſti & maria. Silent nunc arma, reſtaurantur urbes, agri revireſcunt & priorum annorum in-
iqui-

iquitas majori Fortunæ nostri temporis locum relinquit optatissimum. Quod si qua tamen gens barbara, si quis Princeps stolidus, officii, promissorum, fidei turpiter oblitus, nunc eò fidentiæ pervenit, ut Tuas ac Regni Potentissimi vires animo arroganti, ideoque infausto, provocare audeat, næ malo suo edoctus quid virtus temerè lacessita, quid artata serie victoriarum Felicitas possit, sentiet brevi extortaque armis veritate utcunq; fatebitur. Et dubitemus trepidi de futura prosperitate Tua, qui ut Rempublicam suscepisti semel, quia Eam multoties servaveras; ita inter ipsa statim Fortunatissimi Principatus Tui initia servasti, quia susceperas? Felicem Te hoc Regno, Domine, quod libertatis suæ tenax, legum ac juris retinentissimum, tanto Procerum Augustorum consensu, tanta Inclitorum Ordinum voluntate, tantis Provinciarum, Urbium, Populorum gaudiis summam rerum Tibi tradidit, non quod Talem Te Fortuna solum produxerit, sed beneficia eximia, sed virtus incomparabilis fecerit! Felix hoc Regnum Te Rege, cui non cum periculo quærendus erat quem legeret, sed legendus cum judicio qui merebatur, Princeps Bono Seculi Natus, quem Parens maximus non quidem Regem, Regno tamen reliquerat

Filium

Filium Suum, ſed jam & Patrem Patriæ, Propagatorem Sarmaticæ rei, Hilaritatis publicæ, Beatitudinis Temporum, communis omnium Salutis Feliciſſimum Auctorem! Felicem te Regem, immò ter & amplius Felicem, quia benignitas divina, tot largitionibus ſuis connubium quoque nunc adjicit, quod ad beatitudinem vitæ pertinere ipſa matrimoniorum per orbem totum docet frequentia. Diximus te Felicem propter Pietatem, Prudentiam, Juſtitiam, Clementiam, Humanitatem, Munificentiam, cœleſtiſſimas illas virtutes tuas. Hæ tamen omnes aut amant, aut virtutes non ſunt: hæ quia & amant quod amandum eſt, & quod amant habent, Felices ſunt. Itaque Felix & Tu es, quia divinæ menti Tuæ quodam veluti conjugio ſeſe addixerunt: quia Tu viciſſim illas, ut amares, ſtudio arctiſſimo proſecutus es. Reſtabat recens hic amor, illius ſive pars, ſive præmium: quo vinculo cum Natura ipſa, cujus ſacra primordia non aliter creverunt, hanc elementorum concordiam, has cœli cum terra quaſi nuptias, hanc propagationem formarum ſucceſſione perpetua contineat, hominem animal nobiliſſimum ad hoc conſortium imprimis ducit. Ut verò procreatrix hæc ſocietas inter creaturas omnes hominibus,

ita

ita inter homines Regibus ac Principibus maximè convenit. Quid enim ætati aut nostræ salubrius, quàm Vos qui imperatis fructus conjugii liberos suscipere, ut eorum amore adducti subditos amare magis discatis, liberos publicos, ac quorum consensu Patres Patriæ vocamini; aut futuræ tutius, quàm ex Vobis natos cum in virtutum factorumque Vestrorum gloriam, tum in fiduciam regnandi ope divina, suffragiis bonorum, succedere? Cæterum quanquam votis inter homines non unis vivatur, ac Regum imprimis matrimonia amplificandæ potentiæ, firmandi fœderis, aliarumque rerum ergò contrahi haud raró credantur: cœlitùs tamen hæc potius summique Numinis voluntate, contraria sæpissimè exspectatis jubente, quàm forte casuque contingere, dubitandum non est. Illius magni Imperatoris auxilio, Domine, Tu belli pacisque artibus maximus, Respublica Tuo Principatu felicissima evasit. Illius indulgentia Virtutem & Fortunam iisdem in castris felici semper contubernio tecum habuisti. Illius arbitrio Sacratissimi Cæsares alter destinavit dum viveret, alter Fratris Tui CASIMIRI Serenissimi Principis ac Illustrissimorum utrinque Legatorum manu jam tradit, quo nihil gratius illi dare,

tu ac-

tu accipere potuisses, Florentissimam Principem CÆCILIAM RENATAM, tanto Patre, tanto Fratre, tanto marito dignissimam. Si genus aspicis; hoc regnandi prosperitate continua tot Imperatores, tot Reges, tot Principes dedit, ut, quod de Roma ille quondam, *terris fatale regendis* videatur. Si virtutes; quanta verecundia illius? quanta morum innocentia? quanta sobrietas? Audacter fatebor: Est similis Patris hac etiam parte Invictissimi, quem semel vita tota ebrium fuisse, verè an aliquis dicere possit, subdubito. Aversus quippe toto pectore ab eorum ingenio erat, quos Sol occidens nunquam sobrios, oriens nunquam vigiles vidit, quiq; inter calamitates publicas, quia lachrimas non possunt, merum effundunt, ac ridendo intereunt ipsi, verè Sardi, & quidem venales. Quanta porrò Heroinæ animositas: quæ gravitas illi? quæ constantia? quæ virtutes aliæ? Tolle sexum: Tuas habet. Quod bonum igitur faustumque sit Tibi, Tuæque ac Reipublicæ & Orbi Christiano, Rex Clementissime, irrupta Tibi copula, fœdere mansuro jungitur terrestris Dea, laudem omnem supergressa Divi Cæsaris Filia, beati ante obitum, qui ut ex altera Filiarum Serenissimarum Nepotem vidit, ex altera matrimonii

Tni

Tui ſucceſſu ſperare potuit: ita Filium utrumq; ſplendoris ac gloriæ ſuæ hæredes, majorem quoq; natu in Imperio Succeſſorem Auguſtiſſimum reliquit. Amabitis vos mutuo: quia ſponte amaſtis. Amabitis: quia pares eſtis. Imò Felices eritis: quia amabitis. Deum beatitudinis omnis Actorem vehementer petimus, ut Felicitati quam Vobis dedit faveat, inclitum conjugium Veſtrum incolumitate, concordia, fœcunditate lætum reddat, Tuam, Domine, ſalutem, qua publica continetur, nutu paterno cuſtodiat, conſiliis tuis dexteritatem, armis vires, bellis triumphos Felicitate haud fatigata largiatur, Regnum denique hoc ſub Imperio tuo libertate domi intactum, fortunatum foris victoriis, utrinque glorioſum, nec unquam, niſi qua parte mortalitatem olim Tuam ſentiet, infelix eſſe patiatur.

INDEX

INDEX RERUM
Insigniorum.

Joh.

C.

Christi-

G,

H.

Petrus

Nicol

labo-

Principum Regumque Polonorum ſeries.

dia

Hebrus tam nostris q ... ú ...
...corotum ex mo ... ex Oe
dem monte pindo na ... quod Virgilius tet ...
Oeagrius hebrus:& ... ynii montis niues eum plurimum augen
quare dixit Virgiliu ... gallo: Si amore æstuantes frigoribus mediis h
q͂ refrigerari non posse: fuitq͂ in illo proiectum Orphei caput & lyra:
Hecate cum unico.c.exili atq͂.t, absque aspiratione scribit: ponit pro Di